

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 51

בס"ד. כ"ז אלול תשע"ח

בגליון :

ב הגאון רבי יוסף מלבוב אב"ד טרעביטש

לתולדותיו, צאצאיו, קורות העיר טרעביטש בימיו - מהרב **דוד מאיר ישראל רוס**

יד משפחת חותנו של רבי דוד פאלאטשיק רב"ד לאשאנץ

משפחות קרעטש, בלומענטאהל, ר' פנחס קרעטש ואחיו הדיין ר' משה קרעטש, צאצאי ר' יהודה ליב בלומענטאהל, משפחת ברוין - מהרב **בנימין הלל בערגער**

כד ידיעות נוספות על רבי יעקב עהרענרייך וצאצאיו

לתולדותיו, השתקעותו בניו-יורק וצאצאיו שם, מחותניו ר' אלחנן צבי האכמאן ור' יוסף ווינטנער - מהרב **אהרן פעדער**, הרב **יואל הירש** / מכתב מר' יעקב עהרענרייך אל בנו הגאב"ד שימלויא - מהרב **נפתלי עהרענרייך**

לב עוד על רבי בן ציון וועזעל אב"ד טורדא

לדמותו ומכתב תנחומין ממנו, פטירתו / רבי נחמן גאלדענפעלד ובנו רבי **אברהם צבי גאלדענפעלד** - מהרב **בן ציון גרינפעלד**

מו משפחות בטעגלאש

ר' משה יעקב גרינוואלד, ר' שמואל רוזנפלד, ר' ישראל זאב פאנעטה וצאצאיהם, גדולי ישראל שדרו בטעגלאש - מהרב **שמחה בונם יוסף סיימון**

נט לפני תשעים שנה (23)

לקט ידיעות מהעתונות בשנת תרפ"ז - מהרב **שלמה יהודה הכהן שפיצר**

סח עוללות

רבני ראדוואן האחים רבי חיים מייזליש ורבי יחזקאל שרגא מייזליש - הרב **י.י. מייזליש** (סח) / ר' יוסף ש"ד גאלדבערגער, הרב מצעהלים - הרב **ש.צ. שפיטצער** (ט) / השו"ב רבי שמואל צבי ווייס מקאלוב - הרב **י.ל. ראקאו** (ט) / יחוס הדיין רבי עזיאל מייזעלס מביסטריץ - הרב **ש.ב. לעפפלער** (עא) / השו"ב ר' הענדיל מקיטוב - הרב **מ. וויזניצער** (עא) / ר' צבי הרש שטיינער מפרעשבורג - הב"ע **ב. ויזר** (עג)

הרב דוד מאיר ישראל רוס

מכון 'שירי דוד', ברוקלין

הגאון מו"ה יוסף מלבוב אבד"ק טרעביטש

תולדות גאון זה שהרביץ תורה והוראה בישראל יותר מחמשים שנה בק"ק אייזנשטאט ובק"ק טרעביטש לא נכתבו עד הנה לבד משורות בודדות, תקותינו שיהיו דברינו זכר לקורות חייו, משפחתו, וכהונתו ברבנות.

הגאון מו"ה יוסף לבוב (לעמבערגער) נולד בערך בשנת תנ"ה (על מצבתו חרות שהיה בן שמונים שנה בעת פטירתו פורים שנת תקל"ה) לאביו הגאון מו"ה אהרן מלבוב שכיחן אז כאב"ד דק"ק טריר במדינת אשכנז (עפ"י מש"כ בהזכרת נשמות דק"ק וועשטהויבן המובא להלן "והנהיג רבנותו בק"ק טריר והמדינה ובק"ק וועשטהויבן המדינות והסמוכים קרוב לעשרים שנה", והוא נפטר בשנת תע"ג הרי שנתקבל לרבנות ק"ק טריר בשנת תנ"ג) ואח"כ היה אב"ד ור"מ (כך מתואר בחייו בשנת תס"ז בראש הסכמתו על ספר משנת רבי אליעזר, ובהתנצלות בן גיסו, בן המחבר ספר הלכה ברורה, ויילהרמרשדארף תע"ז ד' שנים לאחר פטירתו) דק"ק וועשטהויבן במדינת עלזאס, ולאמו בת גדול הדור המפורסם בדורו בתורה ובחסידות הגאון רבן של כל בני הגולה מו"ה יוסף שמואל מקראקא אב"ד ור"מ דק"ק פ"פ ד'מיין, ונקרא שמו בישראל על שם זקינו הנזכר על פי רצונו ופקודתו בחייו! וכמו שכתב שאר בשרו הג"ר פנחס קאצנעלנבויגן שהיה לימים אבד"ק באסקוויטץ במדינת מעהרן (יש מנחילין אות קסט. היה נכד בן אחר בן להגאון מו"ה מאיר וואהל מבריסק בנו של השר ר' שאול וואהל, וגם מו"ה יוסף לבוב נמנה בין צאצאי הג"ר מאיר וואהל מבריסק כמו שנכתב להלן, ולכן מכנהו ש"ב) וז"ל:

"שמעתי מן ש"ב שהיה מאז בחור החתן ר' יוסף בהרב אהרן ז"ל הנ"ל, אשר אשתו הראשונה, אמו של ר' יוסף היתה בת גדול הדור המפורסם הגאון מוהר"ר שמואל ר' חיים ישיע' ז"ל שהיה אב"ד בק' פ"פ ד'מיין, וכשילדתו אמו ע"ה היה אביה הגאון מהר"ש הנ"ל בחיים, מחשק נפשו להיות נקרא הילד על שמו. והיה פקודתו להיות מצוה על חתנו מוהר"ר אהרן הנ"ל, וכך היה אומר: כתבתי מכבר שרצוני הוא שאותו הבן אשר תלד לך אשתך היא בתי שיהיה נקרא על שמי, ואני חותם את שמי יוסף שמואל, ובכן לא תקרא אותו בשמי המורגל בפי כל האנשים שמואל באשר שעודני עוד בחיים (עי' ס' חסידים סי' ת"ס) כ"א יקראו אותו בשם יוסף, שהוא שמי הראשון אשר אני נקרא בו לעלות לתורה ואני חותם בו ראשון באשר נתברכתי בה, ובשם יוסף תקרא אותו הבן ומן השמים יוסף חיים וברכה וכו'. וגם דבר זהו חידוש גדול אשר אלי כתוב אמרתי לכתבו בספר הזכרון הזה".

בשנת תע"ב בא בקשרי שידוכין עם מרת ריזל בתו של השתדלן (מנוסח מצבת בתו, מובא באבני זכרון עמוד 680) הקצין היחסן ה"ר איצק אופנהיים מויען בן ר' נתן

מווירמייזא ומרת פרומט (לאחר פטירת בעלה הראשון נישאה להג"ר שמשון ווערטהיימער

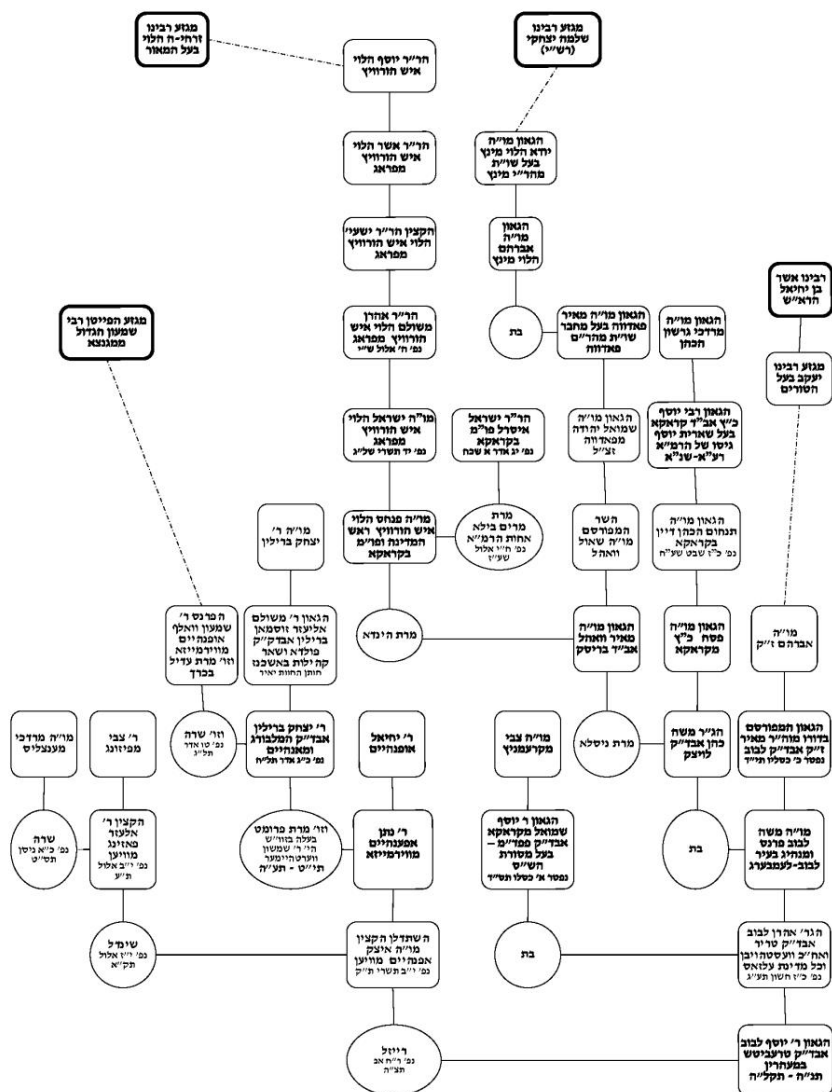

מוויען ז"ל) בת הגאון מו"ה יצחק ברילין אב"ד ור"מ דק"ק המלבורג ומאנהיים זצ"ל (בשו"ת חות יאיר סי' קל"ו מביא דבר נפלא בשמו, ע"ש דבריו המתוקים באורך), בנו של הגאון מו"ה משולם אליעזר זוסמן אב"ד פולדא (חותנו של בעל שו"ת חות יאיר, ונזכר שם סי' קכ"ד) וחתנו של הפרנס ר' שמעון וואלף אופנהיים מווירמייזא ממשפחת אופנהיים המיוחסת מגזע הפייטן רבינו שמעון הגדול ממגנצא חבירו של רבינו גרשום מאור הגולה, ולמעב"ק ממשפחות המיוחסות שבאשכנז. (יחוס משפחת ברילין ואופנהיים למעב"ק נרשם על ידי ידידי הרב יצחק נחמן שטראה בספרו קרית סופרים עמודים רכ"ו-רכ"ט, ובקונטרס "כתב יחוס למשפחת שטראה עמודים 14-23, ומשם תדרשנו. וראה עוד במאמרו הנפלאים "שרים ורוזנים" על משפחת אופנהיים ב"אור ישראל" קובץ מ"ח והלאה).

דברי זכרון מימי בחרותו רשם לימים ידידו ורעו מאז הג"ר פנחס קאצנעלנבויגן ז"ל בספרו יש מנחילין הנ"ל (סי' קס"ו) וז"ל:

"ובאותו חורף בע"ת טוב הנ"ל, היה נבחר הקיסר קראלוס [הרביעי] בכבוד מלכותו לקיסר רומי במספרם למנין 1712 [תע"ב] בפ"פ דמיין כמנהג נימוסיהם, וגם רובם ככולם מהקצינים היו מאז בק' פ"פ. וגם המנוח הנגיד ה"ה כה"ר איצק אופנהיים זצ"ל היה שם. והתחתן את בתו הבכירה ע"ה לבן זוגה, הוא ש"ב הרב מהר"ר יוסף אב"ד דק' טריביטש, שהיה מאז בחור ומופלג כה"ר יוסף נר"ו, שהיה בן ש"ב הרב הגאון מוהר"ר אהרן ז"ל שהיה אב"ד במדינת ועשטהאבין, חתנו של רבינו הקדוש (הג"ר גבריאל עשקלס זצ"ל אבד"ק ניקלשבורג, בזוג שני כדלהלן). ובחזירתו של הנגיד ר' איצק אופנהיים ז"ל הנ"ל, הביא את החתן שלו הבחור ה"ר יוסף הנ"ל אתו עמו כלומר אליו מפ"פ לוויין, ובפ' תרומה בא ש"ב ר"י הנ"ל לבית רבינו הקדוש זצ"ל, שהיה בן חתנו של רה"ק זצ"ל [דייק בלשונו שהיה בן חתנו כיון שהיה בנו מזו"ר], ושם יחדו לפניו חדר מיוחד בבית רה"ק זצ"ל ואותי שם רה"ק זצ"ל ומינה אותי להיות לו לחבר טוב ולעמיתי ואוהבי ברית שלום. וכמדומה לי, שידענו שבדעת שנינו מקורבת זאת."

בראש ספר הלכה ברורה (להג"מ פנחס אויערבאך דיין בק"ק קראקא חתן הגאון מו"ה יוסף שמואל אבד"ק פ"פ דמיין, ווילהרמרשדארף תע"ז) מביא המו"ל ה"ה בנו של המחבר אשר בעזרת הקצין ר"י אופנהיים ובהשתדלות ותמיכת חתנו מו"ה יוסף לבוב, בן גיסו של המחבר היה ביכלתו להוציא לאור את ספרו של אביו וז"ל:

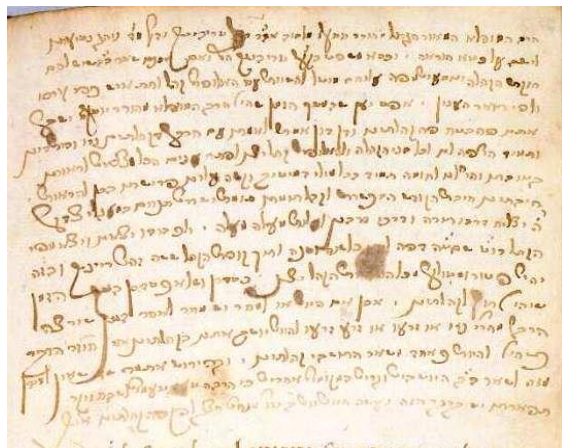
יחוס רבי יוסף לבוב אב"ד טרעביטש

”וכעת אשר שלח ה' עזרתו מקודש קדוש יאמרו לו איש הישר בעיני אלקים ואדם הקצין המפורסם והנדיב כהר"ר **יצחק אפנהיימר** מווינא אשר כל ימיו מעשיו לש"ש ומספיק ת"ח לומדים מופלגים רבנים ומכובדים ואחריו נדב חתנו של הקצין **בן דודתי**

המופלא החרף אבר"ך ויוסף הוא המשביר כ"ש מהור"ר **יוסף** נר"ו בן הרב הגדול מוהר"ר **אהרן** ז"ל אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק וועשט הויבין במדינת עלוזו לסייע בסיוע שיש בו ממש וגם דיבר על לב חמוי לסייע למצוה הזאת להוציא ממון מכיסו כי הוא ראה מה שבבית מדרשו"

בשנת תפ"ד נתמנה לדיין בעיר אייזנשטאט בבית דינו של הגאון בעל פנים מאירות (שמו נמצא בפנקס ק"ק אייזנשטאט ביום י"ב למב"י שנת פד"ת, ובאסרו חג דסוכות תפ"ה חתום על פסק דין עם האב"ד הגאון מו"ה מאיר בהר"ר יצחק בעל פנים מאירות ז"ל), רישומ"ו ניכר בפנקס הקהלה שנשאר מימי מגוריו באייזנשטאט וחתימתו נמצאת על כמה פסקי דין ותקנות הקהלה עם דייני וטובי העיר ולפעמים גם עם האב"ד. רובם נדפסו ביאורקונדען און אקטען צור געשיכטע דער יודען אין אייזנשטאט אונד דען זיבענגעמיינדען מהחוקר בער וואכשטיין (ווינען, תרפ"ו).

בשנת תצ"ג נתקבל לרב ואב"ד בעיר טרעביטש במדינת מעהרן, בפנקס ק"ק אייזנשטאט מובא הסכמת טובי הקהל מהעת ההיא, שאם ירצה להחזיק את חזקתו בק"ק אייזנשטאט עליו לשלם ששה זהובים רייניש ובזה יהיה פטור משאר נתינות הקהל בשנים שנעדר מהעיר, מבין השורות בולט הערצה גדולה וחיבה תירה אליו:

הרב המופלא המאור הגדול מהור"ר יוסף מלבוב אב"ד ק"ק טריביטש ודי"ץ [ודיין צדק] מ"ד [מרא דאתרא] נוהג נסיעתו לישב על כסא הוראה וכסא משפט בק"ק טריביטש הנ"ל ואם אמנם שאר ב"ב שיש להם חזקת הקהלה ונוסעים מפה עליהם מוטל להשוות עם האלופי קהל לתת איש כפי ערכו ולפי תואר הענין, אפס יען שבמשך הזמן שהיה הרב

המופלא מהור"ר יוסף ישב אתנו פה בטח פה קהלתינו, ודן דין אמת לאמתו עם הרב דקהלתינו נר"ו ובית דינו ותמיד היה פה לנו לכל בני הקהלה ולהאלופים קהל יצ"ו פתח עינים הכל מצפים לראות בטובתו והיה לנו לחומה תמיד בכל מילי דמיטיב וקשה עלינו פרישתו בכך להראות חיבתינו חיבת הקודש המכשרת לקבל תומתו תומת ישרים תנחם במעגלי צדק ה' יצליח דרכו ודרכו דרבנן לעלות מעלה מעלה ולכבודו יצאנו ויצא מפי הקהל רו"ט שבט"ה [שבעה טובי העיר] דפה ליתן כל שנה ושנה לתוך קופת הקהל ששה זהו רייניש ובזה יהיה פטור ומסולק מכל הנתינות הקהל יצ"ו כסדרן

ושלא כסדרן במשך הזמן שיהיה חוץ לקהלתינו, אכן אם היום או למחר יש מחר לאחר זמן שירצה הרב מהר"י נר"ו או זרעו או זרעו זרעו להיות יושב אתנו בקהלתנו אזי חוזר הדבר כשהי' להיות כאחד משאר תושבי קהלתינו, ובפירוש אתמר שאין למידן מזה לשאר ב"ב היושבים וגרים במקומות אחרים כי הרבה טעמים לשבח ויקר תפארת יש בדבר הזה.

נעשה היום יום ב' ט"ו מנחם תצ"ג לפ"ק פה קהלתינו א"ש.

בר"ח אב שנת תצ"ה כשנתיים לאחר שנתקבל לרב בעיר טרעביטש מתה עליו אשת נעוריו מרת ריזל בת הקצין מו"ה איצק אופנהיים מווינץ ונקברה בעיר טרעביטש. וזה נוסח מצבתה:

זוה ציון / שמציין את הקבר שבו אשה כשר' שבנשים נטמנה / תמיד עיני' לשמיא נטלית לצלי צלותא יתירא ולשמוע / בקולו של סופרי וחכמי ועשתה כאפרכסת את אזנה ניטל / האם מעל בנים הה הרבנית הצנועה מ' ריזל בת הקצין הר"ר / יצחק אופנהיים אשת נעורים של אב"ד מהר"ר יוסף מלבוב / בין לילה היתה באיבה עודנה כמו שחר עלה ביום ד' ר"ח / אב כהרץ עין גזעה מחליף ורוח עברה ואיננה ויתקבצו בני / ישראל המצותה לגמול חסדו כי ביום ההוא קבור תקברנה / ויעל יוס"ף וכולם עולים אתו לקברה ברמה הלך ילך ובכה / ותבכנה בניה קבעו בכיה לדורות ולתנותה לנצח אחת / שאלנו תעמוד חי לפני ה' להתפלל בעד שארית הנמצא / ואין מעצור לה' להושיע מתוך צרה תנוח ותעמוד לגורלה / לקץ הימין במהרה ונשמתה בצרור החיים ת"הא צ'רורה / לפ"ק לבריאה

אחר כך נשא את אחותה של אשתו הראשונה מרת רחל הענדל בת מו"ה איצק אופנהיים הנ"ל, ומתה עליו רח"ל גם היא בנעוריה בר"ח תמוז שנת תצ"ט ונקברה ליד אחותה וזה נוסח מצבתה:

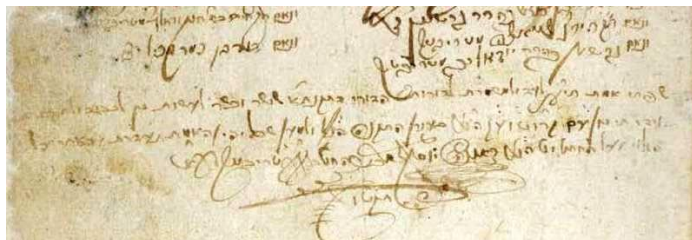
משולבות / וחבורה אשה אל / אחותה / היא מעצבת קבורת רחל הענדל בת / נדיב הר"ר יצחק אופנהיים ז"ל שהי' / זיווג שני של הרב אב"ד מהר"ר יוסף מלבוב / שומרי תורה יאשרוה צדקה חסד ורחמי / שמרה ויספדה הוי הודה והדרה ויהללה / צנועה ומעלי את המ... על ש... / בעצמו של יום א דר"ח תמוז קרי עלי מועד / לשבור בחורה יצאה נשמתה בטהרה / וסמוך למית' קבורה במבחר גברים נקברה / בשבח יקרה מפנינים נוכח פני עליון / תעמוד בין המתים ובין החיים להיות מצלי / חיו יחי

שארית פליטה הנשארת לחיות / זרע כי על אורח ושפתי
צדיק ידעון / רצון ימללו גבורה לבריאה וליצירה /
ונשמתה תהא בצרור החיים צרורה

בק"ק טרעביטש ישב על כסא הוראה והרביץ תורה
ארבעים ושנים שנה כמנין ולי"ו המשרה (מנוסח מצבתו), גם
תיקן תקנות בעניני צניעות וקדושת ישראל לבני העיר
וחיזק תקנות ישנות שתיקנו גדולי וטובי העיר משנים
קדמוניות שנתרופפו במשך השנים הלא הם כתובים
בפנקס ק"ק טרעביטש שנשאר בכתב יד.

חתימת ידו נמצאת כאמור כמה פעמים בפנקס ק"ק
טרעביטש על תקנות העיר בצירוף דייני הביד"צ וטובי
הקהל משנת תצ"ה והלאה. מן הענין להעתיק תקנה
אחת מאותן התקנות הישנות שחיזק הגאון מהר"י לבוב בשנת תצ"ח:

חתי"י רבי יוסף לבוב בפנקס קהלת טרעביטש

"לאשר שכבר
נהגו קדמונינו
מנהג כשר
וראו בשעה
שהלכו לאסיפת
קהל הלכו
בצניעות מעוטף
בהלראק או

בגלימה ובמשך איזה שנים נשתכח הדבר והולכים לאסיפת הקהל או כשהולכים לטייל
... וכן לא יעשה, לכן עלה במוסכם גמור בפני שלחן הטהור להחזיר עטרה ליושנה ותקנו
ויסדו מהיום כחק ולא יעבור דש לכל אסיפת הקהל מיזין כל הקהל קומן בהלרעק או
בגלימה בקנס א' זקו"ק לת"ת על העובר וכמו כן בעלי דינים ההולכים לב"ד למשפטן
ובעלי דינין המה מתושבי קהלתנו אזי מחוייבי לילך מעוטפין בהלראק או בגלימה
בקנס הנ"ל.

"מנין התקנות הנ"ל הוא כמנין סממני הקטורת (י"א) ועלו כל התקנות בהסכמה אחת
מאלופים וקצינים ראשים וטובים וי"א אנשים ועל גביהון עלה עין יוסף הוא ניהו
אדונינו מו"ה הרב אב"ד ור"מ נר"ו דפה קהלתנו להחזיקן ורוצה בקיומן היום יום
הראשון י"ג טבת תצ"ח פה ק"ק טריביטש".

כן הרביץ תורה לתלמידים (בפנקס הקהלה מתואר כמה פעמים בתואר אב"ד ור"מ וכן
במצבתו וגם מרומז בנוסח מצבתו "הוא המסביר בגמרא וסברה") עד זקנה ושיבה,
ונפטר שם בן שמונים שנה כרשום על מצבתו, וכן כתב הג"ר חיים יוסף פאללאק

מתלמידי החתם סופר יליד טרעביטש שהיה האב"ד שם לאחר קרוב למאה שנים אחריו, ב'המבשר', שנה ראשונה (לעמבערג שנת תבר"ד עמוד 205) :

בשנה ההיא בפורים תקל"ה מת לדאבון נפש כל בני קהלתנו הרה"ג מו"ה יוסף לבוב ז"ל כבן שמונים שנה, אחרי אשר רעה אותם בהשכל ודעת יותר מארבעים שנה, ונקבר בכבוד גדול ויקר, והניח אחריו לקרן קיימת בעד נשמת בנו יחידו מו"ה יחיאל ז"ל (אולי ע"ש רבי יחיאל היידלבורג אביו של ר' נתן אופנהיים) שמת בחייו, סך מאתיים ושלושים זהובים, יחא זכרו לברכה לעולם.

[מש"כ 'בנו יחידו', למעשה היו לו עוד כמה בנים ונמשך ממנו שלשלת גדולה מזווגו הראשון הרבנית מרת ריזל ע"ה כמו שיובא להלן, כנראה שכיון שהבן הזה הוא היחיד שנקבר בעיר טרעביטש ושמנצא זכרו בפנקס הקהלה, חשב לתומו הרב ח"י פאללאק

שהבן יקיר הזה היה יחיד לאביו, אכן היה יחיד לאמו הזוג שני מרת רחל הענדל ע"ה וגדל והיה לאיש, ונשא אשה בפרעשבורג. אמנם נפטר בימי עלומיו בלי השאיר אחריו זש"ק כדלהלן].

נוסח מצבתו :

נטלה עטרה נשמה הטהורה בזיווה / והדרה שבה / ליוצרה ליהודים היתה אורה ונהפך / לצר' ביו' מית' וקבור' פורים תקל"הל ליצירה / יוסף הוא המסביר בגמרא וסברה / וישב על כסא הורא' כמנן ולי"ו המשרה / סיני ועוקר הרים וטוחן להחבירה / פענח צפונות הספונות מפז היקרה / בן שמנים שנה עשה חיל בתורה / ה"ה אדונינו מו' הגאון המפורס' בשמו / ובמעשיו ... שהי' אב"ד ור"מ / דקהלתינו שתים וארבעים שנה כש"ת / מוה"ר יוסף בהרב הגדול מוה"ר אהרן / מלבוב זצ"ל רוח א... ולמעל' הרמה / להיכל הקודש פנימה ויתענג / בדשן נפש רוח ונשמה / תנצבה /

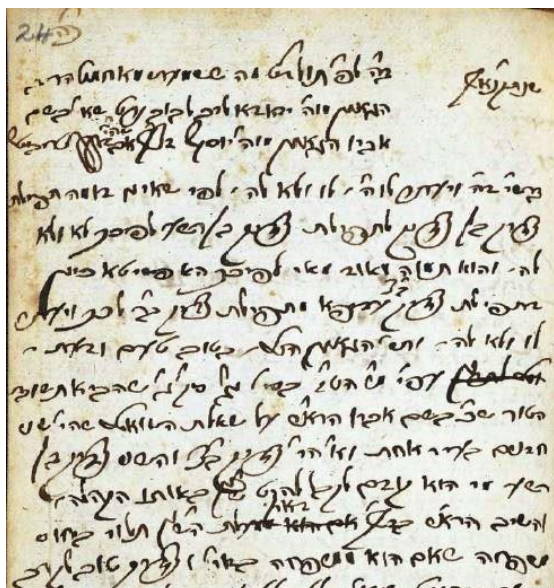
*

בשנת תקי"ח לאחר שנפטר [אחיו הצעיר] הגאון מוה"ר משה לבוב מניקלשבורג רב

המדינה של מדינת מעהרין, עלו כמה הצעות מכמה מחשובי הרבנים הראוים לאותו

איצטלא, בין אלו שהוצעו למשרה הגדולה והמכובדת הלזו נמנה הגאון מוה"ר יוסף לבוב ז"ל, למעשה זכה בבחירות רוב הקולות הגאון מו"ה גרשון פולץ רבה של ק"ק ניקלשבורג (אורקונדליכע בייטראגע צור געשיכטע דער מעהר יודענשאפט, אלמוץ 1903 עמוד 159).

בחכמתו היתירה בדיני ועסקי ממונות, התיעצו אתו הקצינים הסוחרים הגדולים מעיר הבירה וויען יצ"ו (ראה נאכלאסס"ע דער וויענער יודען אים 17 אונד 18 יארהונדערט, שי"ל בווינ-לייפציג 1917 עמוד 138 בשוה"ג אות 2 באורך ובכמה מקומות בספר הנזכר). וכן נתמנה מאת הממשלה לפקח על צוואות הקצינים מווינען וסמכו עליו לתרגום שטרות חשובי ערך בנוגע ליהודים הנצרכים לשלטונות משפת עבר לשון אשכנז. חתימתו נמצאת בצוואה שהשאיר אחריו הקצין המופלא כמוהר"ר ליב עשקילש מגדולי וויען בנו של הגאון מוהר"ר יעקב צ"ל רב דק"ק שאפי ונכדו של הג"ר גבריאל צ"ל רב המדינה אור ליום ג' כ"ג כסלו תקכ"ד שמינה את "מחו" מוה"ר יוסף מלבוב אב"ד דק"ק טריביטש" לאפטרופס על "בני ונכסי עזבוני" בצירוף בן אחיו הר"ר גבריאל מניקלשבורג ועליה חתם הגאון מהר"י לבוב האב"ד טרעביטש (שם בסוף הספר בחלק הלשה"ק עמודים 51-52. - כוונתו בתואר מחותני כנראה כיון שאביו הג"ר אהרן לבוב נשא בזו"ש את דודתו, בתו של הג"ר גבריאל אב"ד ניקלשבורג והמדינה).

"מה ששמעתי מאמ"ו... יהודה ליב לבוב... בשם אביו הגאון מו"ה יוסף לבוב ז"ל אבדק"ק טרעביטש"

בספר התאבקות (לבוב תרל"ז דף נ' עמוד א) נמצאת חתימתו על גביית עדות על אחד שנתפס בשבתאות רח"ל מיום כ"ה אדר א' תקכ"א.

הכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל, ועל אף היותו "סיני ועוקר הרים וטוחן להחבירה, פענח צפונות הספונות מפז היקרה בן שמונים שנה עשה חיל בתורה" (מנוסח מצבתו), והרביץ תורה לתלמידים במשך עשרות שנים, לא זכינו לאור תורתו בשלימותו, ומהמעט הנשאר לפליטה נדפסו שרידים מדברי תורתו

לאחר יותר ממאתים שנה מאז שעלתה נשמתו לגנוי מרומים, בקובץ 'פעמי יעקב' שיצא לאור באייר תשנ"ב, גרגרים אחדים מכתב יד שנכתב על ידי אחד ששמעם מבנו הגאון מוה"ר ליב. עוד נמצאים ד"ת נוספים בכתבי יד עתיקים שנכתבו בשעתו על ידי מעתיקי שמועה, תקותינו להוציאם לאור בקרוב בעזה"ת.

קורות העיר טרעביטש בימיו

"בתחילת שנת תקי"ח מתו הרבה ילדים יונקי שדים ותנוקת של בית רבן, ויען כי ראשי העדה ובראשם הרה"ג האב"ד ז"ל ובד"צ אמרו בלבם אולי חטאו האבות או קרוביהם ובעונם נגעה יד ה' באלה הצאן נקיי עון ויחפים מפשע, ע"כ נוסדו יחדו ביום ד' טו"ב מרחשון ותקנו שבע תקנות הגונות להסיר על ידן כל מכשול עון מתוך העדה, וביחוד להרחיק ולמנוע כל דבר אשר יוכל להביא בני ובנות ישראל הצעירים לימים לידי פריצות, וכאשר בחמלת ה' עליהם נעצרה המגפה הודו לו והללו את שם קדשו".

[מספור זה נראה כי בימי קדם אלה, עמדו תמיד ראשי העדה ואציליה לימין הרב בכל ענין הנוגע לדבר מצוה ויראת ה', וע"כ היה אז גם נקל לכל רב ומורה לעמוד בפרץ ולחזק כל בדקי עירו מבחינה מוסרית, יען ידע נאמנה כי לא לבד שלא יעמדו ראשי העדה לשטן לו, עוד תהי גם ידם אתו בחוברת לבצע זממו ולהוציא מחשבתו הטובה אל הפועל, אבל בעת אשר אין איש חיל מתוך העדה עומד למחזיק ולמעוז לו, הלא תקצר גם יד הרב וכשל כחו לשחר לבדו מבלי עוזר ותומך בימינו את הטוב ותושיה בעירו] (הגאון מו"ה חיים יוסף פאללאק שם).

תקנות אלו שהוכרזו בשני בתי כנסיות שבעיר נעתקו לפנקס הקהל דף פ"ט והלאה. בקובץ על יד (חלק ד' ירושלים תש"ו) נדפסו שלש כרוזים מהגאון מו"ה יוסף לבוב ובית דינו בק"ק טרעביטש הכרוז הראשון שם עמ' קפ"ד והלאה כולל התקנות הנזכרות ע"ש. (המעתיק השמיט בטעות כמה תיבות (שם עמ' קפ"ח) וז"ל שם "הכרוז הנ"ל הועתקתי אות באות ומלה במלה בלי שום חסור ויתיר כלל מגוף הכרוז הנכתב בכ"י בכ"י וחי"מ של האלופים התורניי' הדיינים ואקרו"ט...". המעיין בלשון זה יראה איזה שגיאה חסיר או יתור של כפל המילים בכ"י בכ"י בזה אחר זה, אמנם בגוף כתב יד הפנקס הלשון כך "הכרוז הנכתב בכ"י וחי"מ של אדמ"י הגאון הרב אב"ד ור"מ דקהלתינו נר"ו ובחי"מ של האלופים...", חיבה יתירה נודעת לנו בזה שתקנות האלו נכתבו ונתקנו על ידי האב"ד הגאון מהר"י לבוב ז"ל).

בספר קורות העתים (ברין תקס"א), לר' אברהם בה"ר ראובן חייט יליד ק"ק טרעביטש שרשם והדפיס זכרונותיו משנת תק"א עד שנת תק"ס לפ"ק מספר על שריפה גדולה שהיתה בעיר טרעביטש בשנת תקי"ט:

בשנה ההיא היה שרפה גדולה בעיר מולדתי ק"ק טרעביטש במדינת מעהרן, כחצות לילה שלמחרתו ערב חג השבועות יצאה אש מאת ה' ותאכל בקצה המחנה העליונה של

היהודים, וילך עד קצה האחרון סמוך לההר הגבוה, והרחוב העליונה והתחתונה בער שניהם יחד ואין מכבה, וגם הגגות משני בתי הכנסיות הישנה והחדשה נשרפו, חוץ מבית החולאים (הקדש) ומשם והלאה כשלוש וארבע בתים קטנים העומדים ברחוב הגינה המוצלים מאש. וגם פשע צרבת המכוח בצורבא מרבנן אחד המיוחד יפה פרי תואר, התור' מו"ה יעקב חתן הרבני [הדיין (המבשר שם)] מו"ה בער ר"ד זצ"ל, שריפת נשמה וגוף קדוש. ונמשך ההבערה ללהב עד כחצות היום ערב יו"ט, וביום טוב באו לביהכ"נ בדאבת נפש, בבגדי חול, מהם הולכי יחף, פרועי ראש בלי כובע, בלי סרבל ובגד עליון, והתפללו בקול דממה דקה ונמוך בלי פיוטים. וה' הופיע למו וחזרו ויסודם ונבנתה העיר על תלה.

והסכימו יושביה עפ"י הרב דקהלתם המאה"ג מו"ה יוסף לבוב זלה"ה וקימו עליהם ועל זרעם, לעשות מיום ההוא ומעלה בכל שנה ושנה ער"ח סיון בחומר תענית ציבור ואומרים סליחות, עוד ישמרם הא-ל, בכלל קהלות ישראל.

בפנקס הקהל (דף צ"ה) מובא כרוז שהוכרז לשנה הבאה בתרי בתי כנסיות של הקהלה מה שתיקנו האב"ד ובית דינו לזכור חסדי המקום ולתיקון על החילול יום טוב שנסבב על ידי השריפה וז"ל:

הכרוז הלוה נכרו בשבת קודש פ' בהר ובחקתי שנת תק"ך לפ"ק בתאי בתרי בתי כנסיות פה קהלתנו ונאמר בו חוקה לקובעו הכות"ב לדורות:

ק"ה דא לאז אדמ"י הגאון אב"ד ור"מ דקהלתנו נר"ו הוא ובית דינו בצירוף קרו"ט דקהלתנו פה מכריז ומודיע לרב[ים] זיין לאשר שידוע לכל הפרצה שנעשה בקהלתנו ערב שבעות דאשתקד שנהפכו יומי דרחמי ליומי דדינא יום עברה יום ההוא עברת ה' וקנאתו אכלה אש ושלטה בשתי בה"כ וברוב בתים בקהלתנו וקצתן ערו עד היסוד בה ועדיין המה חרבי בעו"ה וקצתן מבעלי בתים נעשים כאורחים במלון ואלו הן הגולין משכונה לשכונה וקצתן מפוזרין ומופרדין ביני עמים, וההיזק בספרים ומלבושים כסף ושוה כסף וכלי בית בסך והון רב, ולבר מן דין להזכיר חסדי המקום ב"ה שלא פגע בנפשות אף גם לתקן החילול י"ט שנעשה בעו"ה ראה אדמ"י בצירוף בד"צ וקרו"ט לגזור עלינו לחוק ולא יעבור שבער"ח סיון הסמוך יתענו אותן אנשים ונשים שהנה מבין עשרים שנים ומעלה בין אנשים בעלי בתים ובין בחורים ונערים ובין נשים ובתולות חוץ מאותן חלושי כח שידעו נפשם שקשה להם להתענות או הולכי דרכים או מעוברת ומניקות או מי שיש לו מיחוש בבריאות הגוף ועלכלי זולין התענית אויס לזין כל א' כפי יכולתו העשיר ירבה ולא יפחות מן ח"י צ"ל והדל ימעט עכ"פ לא פחות מח"י פשוטי ויום שלפני ער"ח שהוא יום ד' הסמוך לעת מנחת ערב יתאספו בבה"כ ולומר ספר ראשון שבתהלים קודם תפילת מנחה ובשחרית יאמרו סליחות ולא יודחה פ.. השבוע, ואחר תפילת שחרית יאמרו ס' שני ושלישי שבתהלים וקודם יו"כ קטן יאמרו המלמדי תינוקות עם תלמידיהן ספר ד' וס' חמישי שבתהלים וגם אלי קלפי מסוגרת גשטעלט ווערין בשתי בה"כ ובבה"כ הקטנה ובעזרת נשים וכל א' וא' יתן צדקה לפי נדבת לבו וגם אותם אנשים או נשים ועלכלי התענית אויס לזין זולין דמי

פדיון התענית אויך בלשכת החשאים בתוך הקלפי הנ"ל געבין קודם מנחת ערב, ויום ב' שהוא יום לפני ערב שבועות זול מן בשחרית אחר יציאת מבה"כ ספר ראשון שבתהלים זאגין וקודם מנחה זול מן זאגין ספר שני וערב שבועות בכדי שלא לבטל ההכנה ליי"ט ישכימו לבה"כ כפי מה דאפשר ולומר ג' ספרים תהלים הנותרים וגם זאלין ווידרום הקלפות הנ"ל גשטעלט ווערדין וכל א' וא' יתן כפי נדבת לבו ואחר יציאת מבה"כ זאלין קרו"ט המעות הנמצאות בתוך הקלפות מסוגרת הנ"ל לאלתר לעניי עירנו מחלק זיין כאגרא דתעניתא צדקתא, והדבר המסור ללבו של אדם נאמר בו ויראת מאלקיך שכל א' ישפש במעשיו ולהתפלל לאל ית' שישמע שועתינו ויקבל ברחמים תפילתינו ולא יהיה שוב שום פרץ וצוחה ברחובתינו ולשכון בטח ולהניח לנו מעצבוננו ולהשומע יבא ברכת טוב.

הועתק מגוף הכרוז אות באות בלי שום חוסר ועודף אפילו אות אחת לראי' בע"ה הק' יואל רוטטץ שמש ונאמן פק"ק טריבטש יע"א.

[מה שנכתב למעלה "שלא פגע בנפשות", לדברי בעל קורות העתים הנזכר כן נפגע נפש יקרה אחת, וכ"כ הגר"ח פאללאק אב"ד טרעביטש ב'המבשר', שהוא התמהמה בביתו להציל מעט כסף ונפל עליו הקורה ולא יכול עוד לצאת מתוך הבערה ר"ל].

ביתו אחריו

ביקש צדיק לישב בשלוח בעולם הזה וקפץ עליו רוגזו של יוס"ף בפטירת בנו בכורו בילדותו ועוד שנים מבניו החשובים נפטרו בצעירותם בחייו, שבר על שבר באו עליו בפטירת שני נשיו בהניחם אחריהם יתומים נאנחים.

בנו הבכור הילד אהרן שנקרא על שם אביו נפטר ביום ד' תמוז שנת ת"פ. נוסח מצבתו הועתק בספרו של החוקר בער וואכשטיין על מצבות וויען ח"ב עמוד 93: כתב עט ושמיר לזכרון כי גוע / אהרן ילד / שעשועים / הוא הבכור הילד אהרן / בן כמוהר"ר יוסף מלבו / הלך לעולמו: ונקבר / ביום ד' ד' תמוז דהאי / שתא ת"ו פ"א לפ"ק / ת"נצ"ב"ה

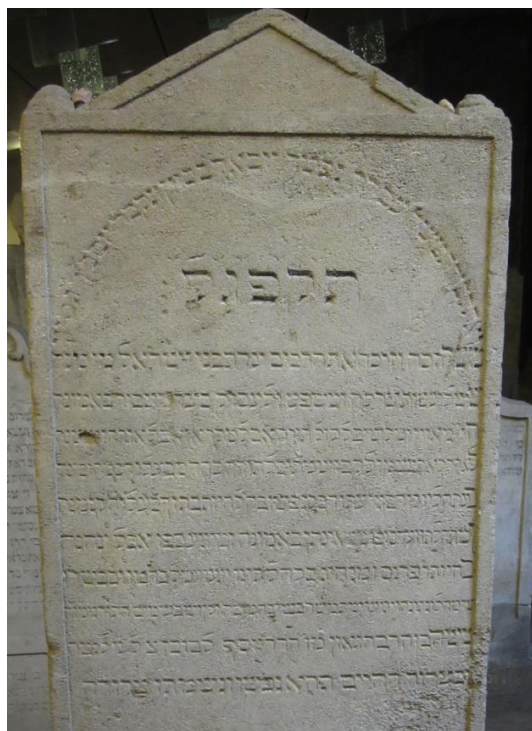
רשימה מפורטת משאר צאצאיו מצאנו ב"נאכלאסס"ע דער וויענער יודען אום 17 אונד 18 יארהונדערט", מהחוקר דר. טאגליכט (וויען-לייפציג 1917) עמוד 310, שם יש רשימה מיורשיו ויורשיו של הקצין מו"ה יצחק ב"ר נתן אופנהיים וזוגתו שינדל, חתומה על ידי שני עדים, אחד מהם הוא ר' מרדכי לעהמאן, זקן מופלג קרוב לבן מאה שנים, והשני הוא מו"ה דוד גומפרץ דיין בניקלשבורג ומדינת מעהרן ובוויען, ביום י' סיון תקמ"ה. כפי הנראה מדובר במסמך הנוגע לחלוקת עזבונו, הרשימה נכתבה בלשון אשכנז-דייטש ותרגמנו ללשון הקודש החלק הנצרך לענייננו והוספנו בסוגריים מרובעים פרטים חשובים להרחבת הענין.

"הגזע הראשון [מר] איצק אופנהיים]:

ריזל לבית אופנהיים נישאת עם מו"ה יוסף [ב"ר] אהרן רב בטרעביטש שניהם מתו [בשעת כתיבת רשימה זו סיון תקמ"ה כנ"ל] והניחו אחריהם הילדים הרשומים בסמוך :

1. **יודא ליב** רב באנשבאך [בצפונות קובץ י"ח דף פ"ג מובא רשימה מכת"י ש"ב הרב צ"ה הורוויץ מדערזדען על רבני עיר טריביטש, ובערכו של מו"ה יוסף לבוב הביא שנים מצאצאיו וכנראה שנעלם ממנו מסמך זה המפרט יתר הצאצאים, וז"ל שם בנוגע לענינו: ה"ר יהודה ליב לבוב, לקח לו לאשה בשנת תקי"ח את בלימלא בת ר' אברהם צינזוהיים בעיר ניקלשפורג, בעת היותו דיין ומו"ץ משם נתקבל שוב לאבד"ק מעזריטש, ביום כ"ח ניסן תק"מ, כאשר היתה הבחירה על רב המדינה, ה"י הוא ג"כ בתוך המנויים העומדים להבחר. אח"כ נתמנה לאבד"ק שוואבך וכל מדינת אנשבאך וימת שם ערך תקנ"ב].

2. **רויזא**, בת, בעיר מיסליטץ (מעהרן), [נפטרה ה' תשרי תקס"ז ומנו"כ בביה"ח העתיק בעיר ניקלשבורג].

מצבת רבי משה לבוב בפרעשבורג

3. **משה** לבוב בפרעשבורג [נפטר כ"ב סיון תקפ"ג ומנו"כ בביה"ח העתיק בפרעשבורג, נוסח המצבה נעתק בספר אבני בית היוצר].

4. **הירשל** [הוא מו"ה הירש לבוב דיין בפרעשבורג] מת והשאיר צאצאים.

5. בת בבעהמען

6. כנ"ל [בת] באונגארן.

הגזע השנים-עשר :

הענדל אופנהיים [ה"ה הרבנית **רחל הענדל** ע"ה] נישאת עם מו"ה יוסף [ב"ר] אהרן רב בטרעביטש בזווגו השני אחר **ריזל** הנ"ל מס' 1. שניהם מתו והניחו אחריהם בן :

1. **מיכל** היה נשוי בעיר פרעשבורג ומת בלי ילדים [בפנקס הביה"ח בעיר טרעביטש רשום שמו"ה יחיאל לבוב בנו של הרב

מטרעביטש נפטר ביום ב' דר"ה תקכ"ב, וע"י לעיל מה שהבאנו מ"המבשר"].

הרב בנימין הלל בערגער
ברוקלין

משפחת חותנו של רבי דוד פאלאטשיק זצ"ל אבדקה"י לאשאנץ משפחות קרעטש-בלומענטהאל

בהמשך להמאמר בעלה 50 על הגאון **רבי דוד פאלאטשיק** זצ"ל אב"ד קהל היראים לאשאנץ, אמשיד בעז"ה במה שנתברר ונתוודע לנו על משפחת זוגתו מרת **שרה** ע"ה לבית **קרעטש**, ובין השאר מופיעים חידושים והוספות על **משפחת בלומענטהאל** החשובה ממחוז נוגראד, עליהם כבר נכתב בעלים הקודמים ע"י כמה מבני המשפחה.

אביה הר"ר פינחס קרעטש ז"ל

ממצבתו ורשימות נישואיו ופטירתו עולה שנולד בשנת תקע"ט. במטריקאל, ברשימת נישואיו בזיו"ש נרשם עיר מולדתו Banfalva, וזה לכאורה באַנפּאַלוֹף (Banfalva) הסמוכה למישקאלץ, שם מצאנו במטריקאל ממשפחת קרעטש, ואחותו בריינדל דלהלן אכן נפטרה ונקברה במישקאלץ.

שמות הוריו לא מצאנו, לא על חלק ממצבתו ששרדה, ולא במטריקאל.

אחות אחת ידועה, והיא מרת **בריינדל** ע"ה, זוגתו של **רבי אברהם פאלאטשיק** ז"ל, אמו של הג"ר דוד פאלאטשיק זצ"ל, עליהם כתבנו במאמר הקודם. במטריקאל פטירתה נרשם שנולדה בהאמאקטערעניע (Homokterenye, היום: Mátraterenye), וזה במחוז נוגראד, ועפ"י גיל פטירתה נולדה בערך בשנת תקפ"ב. נפטרה י"ט תמוז תר"מ, וכנ"ל נקברה במישקאלץ.

אמה מרת בילא לבית בלומענטהאל ע"ה

במטריקאל פטירתה נרשם שנולדה ב-Szudi, והוא כנראה **סודיטץ** [Szugy] כדלהלן, ולפי הרישום עולה שנולדה בערך בשנת תקפ"א.

על מצבתה, שנודע לנו לאחרונה, כתוב שם אביה "יהודה", ומהידיעות שאנחנו ניזונים מהרשימות שבמטריקאל מתברר שהיתה קרובה עם משפחת בלומענטהאל מסודיטץ/עטשעג, כך שבעז"ה ניתן לקבוע כמעט בוודאות כי היא היתה בת הר"ר **יהודה ליב בלומענטהאל** ז"ל, וזוגתו מרת **חיילה** ע"ה בת הר"ר **חנוך העניך ביכלער** זצ"ל מסודיטץ.

פרטי משפחת ביכלער, וכן רשימת חלק מצאצאי ונכדי ר' יהודה ליב ז"ל, הלא הם כתובים וערוכים בפרטות בעלי זכרון מספר 28, וראה להלן צאצאים ופרטים נוספים.

רבי יהודה ליב נולד לא יאוחר משנת תקנ"ה, כי בשנת תקע"ה כבר נולדה בתו פיגלה, [וכפי מה שכתבנו להלן אודות [בנו] ר' שמעון שנולד בערך בשנת תקס"ד, נמצא שלכאורה נולד לא יאוחר משנת תקמ"ה], ונפטר לא יאוחר משנת תר"ד, כי אז כבר קראו שם אחריו לנכדו.

שם אביו לא ידוע לנו, אכן בפנקס המוהל של גיסו הג"ר יהושע פאלק ביכלער זצ"ל אבד"ק סעטשין נרשם כמה פעמים שמו **"גיסו ר' ליב בר"ק"**, [והיות שלחתנו ר' שמשון גרינבוים הי' בן בשם קלמן, [וראה להלן שכנראה יש עוד נכד בשם "קלמן"], ואין הרבה שמות המתחילות באות ק', ישנה **השערה** שאביו הי' רבי **קלמן**].

*

מרת בילא קרעטש ע"ה נפטרה בצעירותה בת 43 שנים, ביום **י"ט אלול תרכ"ד**, ונקברה בבית החיים בעיר טשעטשע.

נוסח מצבתה: פ"ט האשה החשובה הצנועה / אשת חיל מרת / **בילא** / בת היקר כ"ר יהודה ז"ל / נפטרה ונקברה ביום ג' י"ט אלול / תרכ"ד לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.

רבי פינחס נשא בזיווג שני את פעמי/יוזפינה מיללער (Peppi/Josephin Muller), אלמנה מטשעטשע. החתונה התקיימה בטשעטשע, כ"ג מנחם אב תרכ"ה, המסדר קידושין הי' הג"ר שרגא פייש יונגרייז זצ"ל

אבד"ק טשעטשע, והעדים היו רבי משה שמואל בויעהל ז"ל מקרואי העדה בטשעטשע (מחותנו של רבי פינחס מזיווג ראשון) ו-Samu טרענטשינער (לכאורה ממשפחת הג"ר אברהם צבי טרענטשינער זצ"ל אבד"ק טשעטשע, חתנו של רבי משה שמואל בויעהל הנ"ל).

רבי פינחס נפטר ביום **כ"ט תשרי תרנ"ה**, והובא לקבורה למחרתו ביום ר"ח מרחשון, בבית החיים בטשעטשע הנ"ל.

נוסח חלק ממצבתו ששרדה: ... **פינחס קרעטש** ... / מישוב עטשע / נפטר בן ע"ה שנה / ביום ער"ח מרחשון תרנ"ה לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.

במטריקאל פטירתו נרשם שם זוגתו Peszli [פעסיל] ברוין, מסתבר שזו זוגתו השנייה
Pepi הנ"ל.

צאצאיהם:

א. Hani

נולדה ב-Told הסמוך לעטשעג, בערך בשנת תר"ב. נישאה ל-Herm פארקאש
מפאסטא, נולד בעטשעג לר' פינחס ו-Kati ריינער. החתונה התקיימה י"ח שבט
תרכ"א, בעטשעג.

צאצאיהם, נולדו בעטשעג: Pal [אולי יהושע פאלק], תרכ"ב; Leni, תרכ"ד; דוד,
תרל"ג; Nina, תרל"ד; Czili, תרל"ח.

ב. Susie / Zsuzsanna

נולדה בסאנדא הסמוך לעטשעג, בערך שנת תר"ב. אולי היתה שמה **חיילה**, ע"ש
אמה של בילא כנ"ל. כי גם חיילה בת גיסם הר"ר שמשון גרינבוים, ראה להלן,
נרשמה בשמה הלועזי Zsuzsanna.

נישאה ל-Herman גוטמאן מעטשעג, נולד ב-Mats בערך שנת תקצ"ו לאמו Sali
קרואיס (אביו חורגו הי' Mihaly ראטטענשטיין). החתונה התקיימה בעטשעג, ר"ח
סיון תרכ"ג.

צאצאיהם, נולדו בעטשעג: Bella [בילא], נולדה שנת תרכ"ד, נישאה ל-Isaac ב"ר
ליב ושרה שמידל בבודאפעסט בשנת תרנ"ה; Kati, תרכ"ו; Samu [שמואל], תרל"ל;
Sali, תרל"א; Jozsie, תרל"ה.

נפטרה כמה ימים אחר לידת בתה, ביום כ' ניסן תרל"ה.

ג. הר"ר יהודה ליב קרעטש ז"ל

נולד ב-Told, בערך בשנת תר"ד. נשא את מרת Hani פרינץ, בת ר' משה אהרן ו-
קאטי בלאו (Kati Blau) מסערדעהעלי. החתונה התקיימה י"ד סיון תרכ"ו
בבערצעל. נפטר בפרעשבורג, ביי"א תשרי תרס"ח, ושם מנו"ח.

צאצאיהם נולדו בדינדיש-פאטא: Baba, תרכ"ח; דוד, תרל"א.

ד. Sigmund

נולד בערך תר"ו בעטשעג. נשא את Regina [לכא' רבקה], בת אברהם אדאם ו-
Mari רויזנבוים, נולדה בערך תר"ח. החתונה התקיימה בב. יארמוטה
(Balassagyarmat), ד' כסליו תרכ"ט. המסדר קידושין הי' הרב"ד הג"ר מיכאל
קרואיס זצ"ל. במטריקאל נרשמו עדים: ר' פינחס קרעטש וזוגתו, אברהם ווייס
וגיסתו Mari רויזנבוים. מסתבר שאבי הכלה נפטר מקודם. ואכן מצאנו אברהם
ווייס בב. יארמוטה שנשא בת ממשפחת אדאם.

ה. Mari

אולי היתה שמה מירל, ע"ש זוגתו של רבי חנוך העניך ביכלער זצ"ל הנ"ל. נולדה בסאנדא בערך שנת תר"י, ונפטרה בת 19 בכ"א מרחשון תר"ל.

ו. א"ז מרת שרה ע"ה

זוגתו של הג"ר דוד פאלאטשיק זצ"ל. נולדה ו' סיון א' דחג השבועות תרי"ב בעטשעג. ראה עוד בעלי זכרון 50.

ז. אסתר ע"ה

נולדה י"ח סיון תרי"ד. נישאה להאלמן ר' משה זונענשיין (Sonnenschein), מלמד בפאסטא (הוא בן 35, והיא בת 19). החתונה התקיימה בעטשעג, כ"א מרחשון תרל"ד.

ח. Juli

נולדה י"ט שבט תרט"ז בעטשעג, ונפטרה י"ד מרחשון תרכ"ה.

ט. Samuel

נשא את Elisa, ב"ר יוסף בערגער ו-Anna Lengyel מבעטשקע. במטריקאל הנישואין נרשם שהי' בן 28 בנישואין, לפי"ז נולד בחורף תרי"ז, אבל במטריקאל לא נמצא רשימת לידת בן בשם זה, וגם כי יש פחות משנתיים שלמים בין לידות אחרות Juli בשבט תרט"ז ואחיו דוד בכסליו תרי"ח, וקצת דוחק לומר שנולד אז. וייתכן כי Samuel היינו Solomon דלהלן, כי מצאנו דבר זה לפעמים בשתי שמות אלו, וא"כ שנת גילו ברשימת הנישואין אינו מדויק.

י. דוד ע"ה

נולד ז' כסליו תרי"ח בעטשעג, ונפטר ט"ז תשרי תרכ"ה.

יא. אהרן ע"ה

נולד כ"ז סיון תרי"ט בעטשעג, ונפטר בן שמונה חדשים כ"ט שבט תר"כ.

יב. הגאון הר"ר משה קרעטש זצ"ל

נולד כ' כסליו תרכ"א בעטשעג. במטריקאל נרשם הסנדק אצל הברית מילה "פיליפ בלומענטאהל", ה"ה הר"ר פייבל עטשעג ז"ל בן ר' יהודה ליב בלומענטאהל הנ"ל. [גם על זה תמכנו יתידותינו כהוכחה נוספת שיש קירבת משפחה ביניהם, וכנ"ל הי' ר' פייבל אחי אמו של הילד. ועוד, ברשימת נישואי ר' פינחס בזיווג שני נרשם אצל העדות הר"ר משה שמואל בוימעהל ז"ל, חותנו של ר' פייבל. ויצויין כי גם לר' פייבל היתה בת ונכדה בשם בילא].

חת"י וחותמתו של רבי משה קרעטש

גיסו הג"ר דוד פאלאטשיק זצ"ל מזכירו בספרו עוד מימי ילדותו **"מה שהשבת לגיסי יניק וחכים כ' משה קרעטש נ"י"**. גלילות ידיך הנעימים היו לי למטעמים, וביותר על החידושים שכתבת מהאי גאון רבך....".

הי' תלמיד מובהק של הג"ר שמואל עהרנפעלד זצ"ל אבד"ק מאטעסדארף ומח"ס חתן סופר. נסמך להוראה ע"י הגאון רבי שלום קוטנא זצ"ל אבד"ק אייזנשטאדט; הגאון רבי נתן מיללער זצ"ל אבד"ק סעטשיץ; [דודו] הגאון רבי דוד ביכלער זצ"ל אבד"ק פאסטא (אהלי שם, עמ' 214).

"יותר מארבעים שנה" (מנוסח מצבתו) הרביץ תורה והוראה בעיר אייזנשטאדט. כנראה שימש מתחילה כמלמד צאן קדשים, ומגיד מישרים, ובשנת תרנ"ד (אהלי שם) נתקבל לדיין ומורה צדק בקהלה. שם שימש עד לפטירתו ביום י"ח טבת תרפ"ח.

נוסח מצבתו באייזנשטאדט:

פ"נ / הרב הדיין המצוין בהלכה ואגדה / גדול בתורה
ביראת השם וענוה נצמדה / ספרא רבא ויקירא ובקי
בתלמודה / בעל פלפול וסברא בליבונא וחידודא /
כש"ת מו"ה **משה קרעטש** זצ"ל / ומשה הי' רועה צאן
קדשים ומלמד להועיל / בבית הספר והתלמוד וגם
דרש דרש משה / מדי שבת בשבתו ונועדו אליו כל
צמא / לדבר ה' להעיר און לשמוע בלמודים / ומשה בן
בילא עלה למורה צדק ודיין / למד ולימד יותר
מארבעים שנה / והי' ידיו אמונה עד בא שמשו וי"נ /
ביום ח"י טבת תרפ"ח לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.

נשא את יוהאנה לבית מאיער (Johanna Maier)
מקאבערסדארף. >ילידת קאבערסדארף (או
ניינקירכען) בשנת תרכ"ג לערך. בת מוזעס מאיער
סוחר יין בברעסלוי ולארנורה.<

צאצאיהם: Regina [לכא' רבקה], נולדה ט"ז ניסן
תרמ"ח, ונישאה ל-Adolf גאלד (יליד וויען, בן לוי
ולעני גאלד), בה' אלול תרע"ב; Helena, לי ניסן
תרנ"ה; Klara, י"ב אייר תרנ"ו, ונפטרה י"ח שבט
תרנ"ז; Wilhelm [לכא' זאב], כ"ז שבט תרס"ב, נשא
את Louise Marx, בט"ו מנחם אב תרצ"ג [בנם
Heinrich נולד ו' סיון תרצ"ד].

טבלת יאהרצייט
באייזנשטאדט

זוגתו נפטרה בשנת תרס"ה > 3 אוגוסט 905, ל' סיון תרס"ה, ונשא בזיוו"ש את מאַטל ווינדהאלץ, ב"ר אברהם ו-Fanny מאייזנשטאדט. >ילידת תרכ"ו, בעלה הראשון היה לבית הירש. הנישואין היו ביום י"ט חשוון תרס"ו. נפטרה בווינץ >

[בספר אהלי שם (עמוד 214), וכן בקובץ כתבי יד שם הגדולים השלישי (מערכת אות מ') נכתב על הג"ר משה שהי' נכד הגאון החת"ים סופר זצ"ל, אבל זהו לכאורה טעות, כי הוריו נולדו טרם היות להחת"ים סופר נכדים, וגם מצד שני זיווגיו שמעתי מהעורך הר"ר אלכסנדר זושא קינסליכער שיחי' שלא מצא סמך לזה].

יג. Salamon

נולד כ"ד תשרי תרכ"ב בעטשעג, ביחד עם התאומה שלו שנפטרה בלידה.

צאצאי הר"ר יהודה ליב בלומענטאהל ז"ל

בנוסף להצאצאים המוזכרים שם בעלה 28 (מ' פיגלה גרינבוים ע"ה, רבי שרגא פייבל ז"ל, רבי מאיר ז"ל), ובתו מרת בילא קרעטש הנ"ל, מצאנו צאצאים נוספים:

א. [לכאורה] בנו רבי שמעון ז"ל

נולד בסעטשין בסביבות שנת תקס"ד. [עלינו להדגיש: כי לא ידוע לנו בוודאות שם אביו של ר' שמעון, אלא מכמה הוכחות נראה שהי' בנו של רבי יהודה ליב. הפרטים אודות משפחה זו נקבצו ונאספו ממקורות שונים, כולל העתק מפנקס המוהל של 'בערנאד קרעזענס' בסעטשין, וגם מהמעטריקאל בערים שונות, והגם שהיו כמה ספיקות וסתירות ביניהם ניסינו לברר כמיטב יכולתנו עד כמה שידינו מגעת בעז"ה].

נשא את מרת יוטל פערלוס ע"ה, ובזיווג שני את מרת Julie/Kati ווייס/געלב ע"ה. [רישום הנישואין בזיווג השני מופיע במטריקאל בשנת 854, אכן בנם הראשון נולד כבר בשנת 853, עפ"י המטריקאל ופנקס המוהל הנ"ל, ובהכרח שאיחרו את רישום הנישואין הליגאלי מאיזה סיבה]. גר בבושא, עיירה קטנה סמוך לסעטשין.

צאצאיו מזיווג ראשון:

1. בנו יוסף יוספא ע"ה. נולד בערך שנת תקצ"ה. נשא את Betti שענק בשנת 856. בתם: Resy.

2. בתו מילכה ע"ה. נולדה בערך שנת תקצ"ו. נישאה ל-Bernard קאהן.

3. בנו יעקב ע"ה. נולד בערך תקצ"ח. נשא את Leni געלב [בתה של Kati געלב הנ"ל, דהיינו שבנו של ר' שמעון מאשתו הראשונה נשא את בתה של זיווגו השני מבעלה הראשון]. צאצאיהם: Geza ; Juli [במשפחה נמצא שם זה ככינוי לגימפל]; Geza ; Adolf.

4. בנו **שמואל** ע"ה. נולד י"א אלול תר"ב.
5. בנו **משה אהרן** ע"ה. נולד כ"ה תמוז תר"ד. נשא את Fani שמידל. גרו בדינדיש. צאצאיהם: יוטל; Louise; מענדל; גימפל; שמחה ליב; שמעון; יונה וואלף.
6. מרת **שמחה** ע"ה. נולדה בערך תר"ה. נשאה את Ignacz Halasi. בנם: Pal.
7. בנו **אברהם** ע"ה. נולד י"ב חשון תר"ט.
8. בנו **לייבל** ע"ה. נולד ט"ז תמוז תר"י, וכנראה נפטר סמוך אחר לידתו, כי קרא לבנו הנולד אחריו שם זה, והוא כנראה יהודה ליב ע"ש אביו.
9. בנו **לייבל** ע"ה. נולד כ"ט אב תרי"א. שינה את שם משפחתו ל-Ipolyi. נשא את Regina Ormos/Oblat. בנם: Istaven. נפטר שנת תרמ"ט בדעברעצין. צאצאיו מזיווג שני:
10. בנו **מאיר** ע"ה. נולד י"ד חשון תרי"ד.
11. בתו **רבקה** ע"ה. נישאה לר' יוסף ווייס ע"ה. שינו את שם משפחתם ל-וואידה (Vajda), וגרו בגרויסווארדיין. צאצאיהם: שמעון; Miklos; Ilona; Imre; Laszlo; Erszike.
- [מצאנו עוד כמה רשימות אשר ההשערה אומרת שהם שייכים לכאן, אבל היות שהם עדיין בספק, אציגם כמות שהם בתור השערות:
- נראה שהי' לו לר' שמעון עוד זיווג קודם לשני זיווגים הנ"ל, מצאנו במטריקאל "שמעון בלומענטהאל וזוגתו Hani קליין", וממקום אחד יוצא ששמה היתה מרת הינדל ע"ה.
- צאצאיו מזיווג זה [מקומם ומספרם קודם לכל אלו הנ"ל]:
12. בנו **חיים** ע"ה. נשא את Lenke אונגער. צאצאיהם: יוסף, (טבת תר"ה); Lizi (תרי"ג); שמחה ליב (כסליו תרט"ז נשא את Gisaella Haupt בשנת תרנ"ה בגיל 39). [בפנקסו של המוהל הנ"ל מצאנו "שמחה ליב ב"ר חיים בלומענטהאל" גם בכ' אלול תר"ח (נימול "בן ששה שבועות"), וכנראה הוא נפטר בילדותו]; Amalia (תרי"ז, נפטרה בילדותה); Leopold (בד"כ זה כינוי ליהודה, ואם הי' שמו יהודה, אז מסתבר כי אלו הנקראים שמחה ליב אינם נקראים ע"ש הסב ר' יהודה ליב. נולד תרכ"א, והסנדק/קוואטער הי' [דודו] Bernard קאהן וזוגתו מילכה הנ"ל); Hani (תרכ"ה, נפטרה בילדותה).
13. בתו **Maria** [לכאורה **מירל**]. נולדה בערך תקפ"ו, נישאה לר' יוסף רוזנפעלד ע"ה, ונפטרה בשנת תרס"ג בכפר סמוך לפילעק. צאצאיהם: בנימין (נולד תרי"ז, והסנדק הי' [דודו] ר' מאיר ברי"ל בלומענטהאל ע"ה); Adolf (תרי"ט, והסנדק/קוואטער הי' [דודו] Bernard קאהן וזוגתו מילכה הנ"ל).
- יצוין, כי בצענזוס של בערך 851' (בערך תרי"א) נרשם ר' שמעון וזוגתו יוטל פערלוס, והצאצאים מספרים 1 עד 9, ולכן רשמנו שהם צאצאי יוטל, אבל לפי דברינו אלו שהיו לו עוד צאצאים קודם להנ"ל מזוגתו הינדל קליין (ולכאורה כבר היו נשואים בעת הצענזוס),

יתכן כי גם חלק מהצאצאים שרשמנו שהם מזוגתו מרת יוטל הם באמת מזוגתו מרת הינדל].

ב. בנו חנוך העניך ז"ל.

כן מצאנו רשום בהעתק מפנקס המוהל של גיסו רבי יהושע פאלק ביכלער זצ"ל "תקע"ח... עש"ק ג' ניסן מו"פ הילד הענא בן גיסי ר' ליב בר"ק", וכפי שהעיר ביעלי זכרון' 31 עמ' מג.

ג. בתו מרת לאה ברוין ע"ה

נולדה בלאטץ, עיירה קטנה סמוך לסעטשין [בת 'ליפוט בלומענטאהל' - לפי מאטריקל פטירתה]. בהגיע לפירקה נישאה לרבי **כלב פייבל ברוין** ז"ל בן **רבי ישראל חיים באסקאוויטץ-ברוין** ז"ל. >התגוררו בדינדישפאטא. אביו רבי ישראל חיים היה בנו של רבי כלב פייבל ב"ר איסר מבאסקאוויטץ אב"ד דינדיש עד להסתלקותו ביום ו' ניסן תקפ"ד ושם מנו"כ (תלמיד רבי זרח איידליץ מפראג מח"ס אור לישירים. ועל ברכי רבי פייבל נתגדל מהר"י אסאד אב"ד סערדאהעל, כ"כ נינו רבי ישראל חיים ברוין בהקדמת ספרו מנחת ישראל מהדו"ת). זוגתו של רבי ישראל חיים, מרת פראדל, היתה בתו של השתדלן הגדול רבי יעקב קאפל טעבן מפרשבורג, שנפטר בפראג כ"ה אב תקנ"ט >

נוסח מצבתו בדינדיש: פ"ט / האוהב תורה וירא אלוקים באמת / כ"ה / **פייבל ברוין** / זלה"ה / כל ימיו יסורים של אהבה / לא משו מתוך גויתו ומטתו / בכל זאת הקים תורת ד' ודתו / בניו גדל לתורה ולעבודה / נפשו שפך כמים בתפילה וגם / פיו עצר מלאכול ימים שלשה / רעבים וגם צמאים ונפשות / אביונים סעד בצדק ותנחומים / זומיה לו תהלה הלא במסתרים / לבבו נאמן לפני יוצר הרים / נאסף איש טהור / אור ליום עש"ק י"ט אב / ובכ"ה ישראל" חיים [תרמ"ב] לפ"ק / שם אמו פראדל / ת.נ.צ.ב.ה.

מרת לאה נפטרה אף היא בדינדיש בט"ו שבט תרס"ה.

צאצאיהם:

1. בנם **יהודה ליב** ע"ה, נולד תרי"ג.
2. בתם **פראדל** ע"ה, נולדה תרי"ד. >כנראה נפטרה בצעירותה, שכן בן אחותה מ' חיילה מציין שאמו היתה בת יחידה להוריה >.

3. בנם **איזראעל Jzrael**, נולד תרס"ז. הסנדק רבי שמשון גרינבוים הנ"ל. <כנראה זה בנו רבי **עזריאל ברוין**. תלמיד השבט סופר בפרשבורג. זוגתו מרת חנה (נפטרה ג' בהר תרס"ה או תרס"ו) בת רבי נתן מילר אב"ד סעטשין. אב"ד סיל-שארקאני (מצאנו זכרו שם כבר בשנת תרמ"ו). בשנת תרפ"ג כבר לא היה בין החיים>.

רבי משה קליין

4. בתם **חיילה** ע"ה, נולדה תר"כ. נישאה לרבי **משה קליין** ז"ל מדינדישפאטא ז"ל, [הוא "**הרבני מו"ה משה קליין מק"ק פאטא יע"א**" שהוזכר בשו"ת ערוגת הבושם ובשו"ת אבני חושן, אותו הזכרנו במאמרנו הקודם בעלה 50]. יש מהם כהיום נכדים רבים בליעה"ר. <נישאו בדינדישפאטא בשנת תרל"ט. מרת חיילה נפטרה בדרך ביום י"ט אדר תרפ"ג ומנו"כ בסאטמאר ששם התגוררה עם בעלה בסוף ימיה. בעלה רבי משה נולד בעסעני לאביו רבי חיים דוד קליין. תלמיד מובהק של המהר"ם שיק ורבי נתן מילר אב"ד סעטשין. לאחר שהתאלמן עלה לארה"ק והתיישב בירושלים. נפטר כ' אב תרפ"ח בן ע"א שנה ומנו"כ בהר-הזיתים>.

5. בנם **ישראל חיים** ע"ה, נולד תרכ"ו. הסנדק רבי פייבל בלומענטאהל הנ"ל. <רבי **ישראל חיים ברוין** תלמידים של רבי יעקב קאפל רייך אב"ד בודאפעסט, הייטב לב בסיגעט והשבט סופר בפרשבורג. זיווגו הראשון מרת מאטל מנייטרא נפטרה לאחר מחלה ארוכה, ובזיווג שני נשא את מרת שרה בת רבי ברוך בענדיט ליכטנשטיין אב"ד קראסנא (נפטרה כ"ב ניסן תשט"ז ומנו"כ בבני ברק). רב בהאלע (אשכנז) ולאחר מכן רב דחברת תורת חסד בבודאפעסט. נפטר כ"ט תשרי תש"ו ומנו"כ בבית החיים האורטודוקסי בפעסט. מחבר הספרים: בית ישראל, עץ חיים, מנחת ישראל, תפלות ישראל, אהל ישראל, מקוה ישראל>.

6. בנם **יהושע פאלק** ע"ה, נולד תרכ"ח.

7. בנם **נתן** ע"ה, נולד תרל"א. <רבי **נתן ברוין** גר בנייטרא ונפטר ביום כ' שבט תש"א. זוגתו הראשונה מרת יראת נפטרה בדמי ימיה ר"ח אב תר"ס בת כ"ח שנה ללא זש"ק. זוגתו בזיווג שני מרת שרה הי"ד (ו' תמוז תש"ב) בת רבי מרדכי דאנציג אב"ד וועטש >

8. בנם **זעליג** ע"ה, נולד תרל"ד, ונפטר אחר תקופה קצרה.

[ד-ה. בהעתק מפנקס המוהל של הג"ר יהושע פאלק ביכלער זצ"ל, נכתב שמל בשנת תקפ"ב: "עש"ק כ"ח חשון מ' ילד **יעקב הרש ב"ג**" [בן גיסין] ר' **יודל**", ובשנת

תקפ"ח: "יום ה' י"ג כסליו מ' ילד **מרדכי הרש ב"ג ר' יודל**". יתכן שהכוונה לגיסו הר"ר יהודה ליב בלומענטהאל. מסתבר שהראשון נפטר בילדותו, ולכן נקרא גם השני 'הרש'. אך אין הדבר ברור, כי מפנקס המוהל יוצא שהי' לו עוד גיס בשם ר' יודל, וייתכן שאחד מהם, או אולי שניהם, היו מצאצאיו.

במטריקאל מצאנו **Igntcz Hirsch בלומענטהאל** וצאצאיו: קלמן; חנוך; Maria [אולי מירל]. אולי זהה להנ"ל. עכ"פ שמות הצאצאים מוכיחים לכאורה כי מדובר בנכדי ר' יהודה ליב דידין].

*

גם בבערצעל הסמוכה גרה משפחת בלומענטהאל נכבדה, ה"ה **רבי משה בלומענטהאל** ז"ל ב"ר **שמחה ולאה** ע"ה, (נולד בערך תק"ס, ונפטר ג' אדר תרט"ו). ראה פרטים עליו ועל צאצאיו במאמר על חותנו הרה"ג ר' אהרן טויבער זצ"ל אבד"ק באטארקעס ומח"ס יד אהרן, בעלי זכרון 36 עמוד יז.

[בהזדמנות זו אציג כאן את נוסח מצבתו במילואה, שקבלתי מנכדו מו"ה יוסף בנימין שיינבערגער שיחי' (התמונה ורוב הנוסח מופיע שם במקומה): טוב שם משמן טוב ויום המוות מיום הולדו / ויקח משה את שני נעוריו עמו / מצבת אבן הקימו בנים הנעימים על קבר / מר אביהם הנבון המעולה הישיש / פ"ט / מ'שה עלה לשמים עד אחרית הימים / ש"ס מצא מנוח שם בית א-ל בית אלקים / ה'לך עלי פרח וחוח על פיה יפנו ועל פיו יסעו / כהר"ר / **משה** / בן כה"ר שמחה בלומענטהאל / נפטר ונקבר ביום ד' ג' אדר ש' תרט"ו / תהא נשמתו צרורה בצרור החיים / שם אמו לאה].

אחד מצאצאיו הי' רבי דוד בלומענטהאל ז"ל, חתן רבי שמשון גרינבוים הנ"ל. הוא אכן שימש כעד אצל חתונת רבי יהודה ליב ב"ר פינחס קרעטש שהתקיימה בבערצעל כנ"ל.

מכמה סיבות נראה ששתי משפחות בלומענטהאל אלו מוצאם ממקור אחד, והם בני משפחה אחת, אכן לע"ע לא מצאנו את הקשר המשפחתי. העובדא שלר' יהודה ליב הי' בת בשם "לאה" ונכד [או נכדים] בשם "שמחה ליב" נותן מקום **לחשוב ולשער** שרבי ק' [למן] - אבי רבי יהודה ליב - ורבי משה היו שני אחים, בני רבי שמחה וזוגתו לאה ע"ה, אולם לע"ע לא מצאנו לזה שום סימוכין, וגם השנים הם קצת מצומצמים, כי אבי ר' יהודא ליב הי' מבוגר לכה"פ 25 שנים - ואולי 35 שנים - מר' משה כנ"ל.

תודתי נתונה בזה להר"ר בנימין זאב גרינבוים שיחי' ומרת ש. יוסט שתחי' שעזרו לי הרבה בהחקירות ובעריכת המאמר

הרב אהרן פעדער - הרב יואל הירש
מורשת חכמי אמעריקא

ידיעות נוספות על הרה"ג רבי יעקב עהרענרייך זצ"ל וצאצאיו

בעלי זכרון גליון 22 עמוד ס"ו, העלה הר"ר שמחה בונם יוסף שי' סיימון מבני ברק תמונת מצבתו של רבי יעקב עהרענרייך ע"ה חתנו של ה'קול אריה' מבערעגסאז, ואביהם של הגאונים רבי שלמה זלמן אב"ד שאמלוי ורבי חיים צבי אב"ד ה' מאד, שנטמן בניו יארק בצירוף מידע עליו שהעתיק בקצרה ממפקד הצענוס דארה"ב משנת תר"ס.

ברצונינו להוסיף עוד כמה פרטים אודותיו ואודות משפחתו, שהעלתה מצודתינו בסגל חברי חבורת מכון מורשת חכמי אמעריקא, עם בקשה לכל מי שיש לו פרטים נוספים על ימי חייו עלי אדמת אמעריקא ותולדות משפחתו שהיגרו לפה, אל ימנע ממנו הטוב.

*

רבי יעקב עהרנרייך

ר' יעקב עהרנרייך נולד בשנת תר"ה בעיר הומנא לאביו ר' חיים יהודה (יליד ריישא) מגזע הגה"ק בעל 'שפע טל' זצ"ל ולאמו מרת גיטל. כשהגיע לפרקו נשא לאשה את מרת הענדל ריזל בתו של רב האי גאון הגה"ק רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ אב"ד ה' מאד בעמח"ס קול אריה. על הזיווג עם בתו של הקול אריה מביא הרב יונה לאנדא בספרו "הרב הכולל אין זיין תקופה" פרט מעניין, שהגה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנו זי"ע היה זה ששידך את רבי יעקב לבתו של הגאון בעל 'קול אריה' זצ"ל. פרט זה כדאי לעצמו להראות את גדלו בתורה ובעבודה כבר בימי בחרותו.

ויש להוסיף פרט נכבד, שבס"ד הגיענו העתק ממכתב שערך הגאון רבי משה ליב גינצלער זצ"ל מאיהעל חותנו של ה'קול אריה' (הובא בגליון עלי זכרון 29 עמ' צג עם צילומו), ותוכנו מראה ביתר שאת, שעבור נכדתו זאת בגלל היותה מושלמת בחכמה ובמדות טובות, חפשו בחור המושלם בכל מעלות ומדות שמנו חכמים, ועל כך היו מוכנים לשלם ממיטב כספם, וזה לשון המכתב:

ב"ה יום ד' וישב תרכ"א לפ"ק פה אוהעל יע"א

שלום וברכה לאיש יקר רוח ה"ה הרבני המופלג הנגיד המפואר אי"א כש"ת שלמה שפיצער נ"י לעד

לא ידעתי אכנהו, אך מכתלי מכתב חתני היקר מו"ה משה נ"י מלוק הכרתיו כי רצונו לדבק טוב בטובים ולהיות משלוחי דרחמנא, ע"כ אמרתי אם מה' יצא הדבר אודיע לו כי חתני היקר הרב המופלג המהולל בשערים מו"ה **אברהם יהודא הכהן** נ"י ממאדע ת"ל יש לו בתולה יפה במעלות ומדות טובות, ובמלתא דעבידא לגלוי' לא משקרא, ורוצה להפריש לנדן בתו מ' **הענדל** ת"י סך אלף כסף ושאר דברים כאחד הנגידים, ומזונות להזוג לכמה שנים. וכבר מלתא דנא אמורה לפני הרב הגדול המפורסים מק"ק **מאקאווע** נ"י לפני בנו הראשון נ"י ולא מסייעא מלתא. וזה חביב לי כי שמענו כי הבחור רך בשנים וכלי מפואר מוכשר לקבל, ובבית חתני נ"י יוכל לעלות במעלות התורה והיראה. ע"כ יראה להשתדל בדבר זה ויחיש מעשיהו להודיעני כל דבר שורש אם כשר הדבר לפניו, כי דברים רבים נדברו לפנינו ת"ל, וזה נכון לפנינו אם חברה היוצר מתחילה. ואסיים בברכת שלום דברי ידידו הק' **משה ליב גינצלער** (בשולי המכתב:)

פריסת חיים ושלוש לכל נות ביתו ולכל הנלוים אליו. - הבתולה היא בת ט"ז שנים לאי"ט

אחרי חתונתם התגוררו ר' יעקב וזו' מרת הענדל רייזל בעיר סאבראנץ והתפרנסו ממסחר לעשיית יין-שרף. ובשנת תרמ"ב היגר ר' יעקב לארה"ב.

על דבר הגירתו לארה"ב, באו פרטים בספר 'רב הכולל ותקופתו' (ח"ב ע' 626) - ששם הקדיש המחבר ידידו הרב ר' יונה לאנדא הי"ו יריעה שלימה לזכרו של ר' יעקב - ובתוך דבריו מביא מה שנמסר לו ע"י נכדו רבי חיים צבי עהרנרייך שליט"א אב"ד שאמלוי. שמסחרו של ר' יעקב בסאבראנץ עם משרפה לין-שרף היה בלתי חוקי, וכשמאן דהו מסרו להממשלה, תפסוהו והעמידוהו למשפט. הפסק דין שיצא הי' עשרים שנות מאסר וי"א שנדון היה למוות, וזה הכריח אותו לקחת את מקל הנדודים וברח לארה"ב.

המחבר הוסיף שם, ששני בניו של ר' יעקב נשארו להתגדל בבית זקנים הגאון בעל ה'קול אריה' בבערגסאז. ואצל המשפחה מקובל שחותנו הקול אריה לא רצה שהבנים יבואו יגיעו לאמריקא עבוד דאגתו לחינוכם. עד כאן מה שנמצא שם.

והנה מתחלה ר' יעקב הגיע לארה"ב יחידי, את שמו עדיין לא הצלחנו למצוא בין המהגרים, ומסתבר שעקב היותו בורח מהשלטונות במקום מגוריו, הגיע בשם אחר. וכשהתאזרח בשנת תרמ"ט (September 28, 1888) אכן כתב את שמו, אך העלים גם אז את תאריך ביאתו. כמו"כ נרשם ברישום הנ"ל שמקצועו חייט, והכתובת שלו הוא 117 רידזש סטריט, שבמורד המזרחי של העיר נוא יארק.

שארית משפחתו הגיעו אחריו רק אחרי עבור שש שנים, ואת שמותם מצאנו ביחד עם אמם מרת הענדל ריזל בתו של הקול אריה, בין רשימת המהגרים שהגיעו לחופי נוא יארק ביום כ"ז אלול תרמ"ח (September 3, 1888), כדלהלן: 1. האני, בת 40

ילידת סאבראני אוסטריה; 2. גיזעללע בת 19; 3. רעגינא, בת 16; 4. היינריך בן 8; 5. העלען בת 7; 6. שרה בת 6.

לפי הרשימה הנ"ל, הביאה אתה מרת הענדיל רייזל ארבע בנות ובן אחד, הבנות ה"ה גיטל, רבקה, לאה ושרה, והבן היינריך ה"ה הגה"צ רבי חיים צבי זצ"ל שהיה לימים אב"ד מאד. והגם ששנת לידתו אינו מתאמת עם שנת לידתו האמיתית, כיון שרבי חיים צבי נולד כבר בסביבות שנת תרל"ד, וברישום הנ"ל יוצא שנולד רק בשנת תר"ס, היתה רגילות לשנות תאריך שנות הלידה כפי הצורך. וליתר שאת קבלתי מהרב סיימון את העתקת תעודת הנישואין של הגה"צ ממאד, ושם אכן מופיע שמו כ'היינריך'.

בשנת תר"ן, כשנתיים לאחר בואם של בני המשפחה, התקיים מפקד הצענוס בניו יארק, מפקד שמתקיים בכל עשור שנים, וברשימה זו כבר אינו מופיע שמו של הבן חיים צבי בין שאר בני המשפחה. זאת אומרת ששהה כאן רק שתי שנים לכל היותר, לפני שחזר לזקינו הגי' בעל הקול אריה להתגדל אצלו ביחד עם אחיו הגדול הגה"צ רבי שלמה זלמן זצ"ל שלימים היה אב"ד שאמלוי ומח"ס לחם שלמה ועוד. אבל עצם ביאתו לאמריקא של הגה"צ ממאד בילדותו, היא לכאורה חידוש שלא היה ידוע עד היום הזה, והוא בניגוד להמקובל במשפחה שהקול אריה לא הניחם לבוא. אך מ"מ זכר לדבר יש, כי הרי חזר ממש לאחמ"כ.

נישואיו של רבי חיים צבי התקיימו בעיר העדילא-מאד ביום ט"ו תמוז תרנ"ז (June 16, 1897). על תעודת הנישואין שכאמור קבלתי מהרב סיימון, נרשם: היינריך בנם של יעקב והאנני (שווארץ), בן 23, מתגורר במאד. החתן תלמיד רבני בבערגסאז, נולד תרל"ד בסאבראנץ, הוריו מתגוררים בנוא יארק.

*

בהגירתו לארה"ב התיישב ר' יעקב עהרנרייך בניו יארק רבתי והתגורר ברחוב עוועניו די (D) במורד העיר, באיזור זה גרו קיבוץ גדול של יהודים יוצאי עסטרייך ואונגארן, דהיינו הרחובות העומדים לשמאלה של הגשר "וויליאמסבורג בריק".

בימים ההם נוסדו שם מספר קהילות כלליות ליוצאי אוסטריה והונגריה. הראשון (First Hungarian Congregation) קהל אוהב צדק, נוסד בשנת תרל"ג; עסטרייך אונגארישער קאנגרעגישאן קהל אנשי ספרד (לימים דוקלער מגן אברהם) בשנת תרמ"ב; אהבת אחים אנשי אונגארן בני שלמה שפירא בשנת תרמ"ב; ביהמ"ד הגדול אנשי אונגארן בשנת תרמ"ג; חברה בחורים אנשי אונגארן, בשנת תרמ"ט; חברה שערי תורה אנשי אונגארן בשנת תרנ"ז; עץ חיים אנשי אונגארן, בשנת תרנ"ט. לכל אחת מהקהילות השתייכו אנשים יראים וחרדים כאשר בהמשך השנים היו להם גם רבנים מובחרים ומובהקים.

ומלבד אלו היו גם קהילות בודדות ליוצאי עיירות שונות שהתאגדו בחבורות שהיו קוראים "לאנדסמאנשאפט", כלומר, בני עיר אחת לשעבר שהתאחדו בקבוצה. קשה לקבוע לאיזו מהקהילות השתייך ר' יעקב, אולם כנראה מחלקת מקום מנו"כ השתייך לקהלת אהבת אחים שכאמור נתייסדה בשנת תרמ"ב.

כאמור נתחנכו הבנים בני ר' יעקב עהרנרייך אצל זקנים רבה של בערעגסאז, ושם התחתנו בצל זקנים בהעדר הוריהם, ואכן נתגדלו להיות מגדולי גאוני הונגרי שנתפרסמו שמם בכל העולם, והעמידו משפחות חשובות בישראל. מאידך בנותיו נשארו לגור עם הוריהם ונתגדלו בניו יארק, אביהם חניך אותם לשמירת תורה ומצוות. ובספר הנ"ל מוסר המחבר בשם המשפחה, שר' יעקב היה אף פעיל אז לייסד בית חינוך לבנות במטרה לחנך בחינוך הישן את בנותיו ואת שאר בנות ישראל, דבר שלמעשה לא יצא מן הכח אל הפועל.

ר' יעקב נפטר בניו יארק בן נ"ז שנים ביום כ"ט סיון שנת תרס"ב, והובא לקבורות בחלקת קהילת אהבת אחים בוואשינגטון סעמעטערי שליד האיזור בארא פארק, ברוקלין. על המצבה כתוב: פ"נ / הרבני היקר המופלג וירא ד' / אוהב תורה ופועל צדק / מו"ה / יעקב ב"ר חיים יהודה / עהרענרייך ז"ל / נפטר בשם טוב בן נ"ז שנים / ביום כ"ט לחודש סיון / בשנת תרס"ב לפ"ק / ת"נצ"ב'ה'.

האלמנה מרת הענדיל רייזל בת הגה"ק הקול אריה זצ"ל נשארה לגור פה עם הבנות. ר' יעקב לא זכה לחתן בחייו כאן רק

אחת מבנותיו. שאר הבנות נישאו כבר לאחר פטירתו, מ"מ כל חתניו לוקחי בנותיו היו מבניהם של אחוזת מרעהו בני אנשים תורניים יוצאי הונגרי. אחר שכולן התחתנו חזרה האם להונגריה, והתגוררה אצל בניה ונפטרה בשאמלוי ביום כ"ז מנחם אב שנת תרפ"ד ושם מנו"כ. על מצבתה נחרט: פ"נ / הרבנית הצדיקית / עונה ויראת חטא / נצר מטעי קדושים / זור ישרים ות"ח ראתה / לבנים ובני בנים / מ' הענדל ריזל / בת הגה"ק מופה"ד / בעל שו"ת קול אריה / זי"ע נפטרה ונקברה / בשי"ט בת פ"ב שנים / כ"ז מנחם אב תרפ"ד / ת"נצ"ב'ה'.

*

לפי הרשימות האזרחיות בניו יארק הראשונה מבנות ר' יעקב ומ' הענדל ריזל עהרנרייך שהתחתנה היא מרת **רבקה**, שנישאה להבחור **משה** ב"ר יוסף אהרן **קראנאוועט**, נשואיהם התקיימו בשנת תרנ"ט. החתן משה היגר לארה"ב בשנת תרנ"א ובעת חתונתם כבר לא היה אבי החתן בחיים. במפקד הצענזוס דשנת תר"ס נרשמו כבר הזוג החדש שנישאו, וכתוב שנישאו זל"ז שנה אחת. התעסקותו אז היתה כרוכל, התעסקות רגילה ליהודים שומרי שבת.

על הצענזוס משנת תר"ע נרשמו בני המשפחה כדלהלן: ר' משה קראנאוועט בן 36 יליד הונגריה; רבקה קראנאוועט בת 35 ילידת הונגריה; הילדים: יעקב קראנאוועט בן 7 יליד נוא יארק; מילטאן קראנאוועט בן 5 יליד נוא יארק; פרענציס קראנאוועט בת 4 ילידת נוא יארק; אברהם ל' קראנאוועט בן 2 יליד נוא יארק; גיסה, שרה עהרנרייך בת 26 ילידת הונגריה. רבי משה פעל כסוכן נדל"ן ביחד עם אשתו ובשותפות עם גיסתו מרת שרה.

יצויין שברשימת הנולדים דעיר נוא יארק מיום ט"ו אב תרס"א, נרשם הולדת בנם הבכור יוסף אהרן, אך כעבור שנה תמימה ביום כ"ד מנ"א תרס"ב (פחות מחדשיים מפטירת הסבא רבי יעקב) נפטר הילד לדאבון הוריו.

ר' משה קראנאוועט נפטר בן נ"ב שנים בשנת תרפ"ז ומנו"כ בוואשינגטאן סעמעטערי. על מצבתו כתוב: פ"נ / בעלי ואביו / איש תם וישר / הלך בתמים ופעל צדק / עסק בתורה ובמצות / ר' משה ב"ר יוסף אהרן / נפ' ב' דפסח תרפ"ז / ת"נ צ"ב ה' / תשכ"ה ומנו"כ ליד בעלה.

הבת גיטל, נישאה להבחור **אליעזר האכמאן**, הנישואין התקיימו כד' חדשים לאחר פטירת אבי הכלה ר' יעקב, ביום ד' חשון תרס"ג. החתן היה בנו של רבי אלחנן צבי האכמאן שו"ב (ראה עליו להלן) מחשובי העדה יוצאי אונגארן בנוא יארק.

לאליעזר וגיטל האכמאן נולד בשנת תרס"ד בן יחיד ונקרא שמו ע"ש הסבא רבי יעקב. הם המשיכו להתגורר במורד המזרחי דנוא יארק, ולימים בשנת תרע"ו נתמנה ר' אליעזר האכמאן כנשיא קהל אהבת אחים אנשי אונגארין ברחוב קאלאמביע. התעסקותו היתה ביצירת סיגרים, ובשנת ת"ש כתוב על הצענזוס שהתעסקותו הוא, משמש הכנסת. מרת גיטל האכמאן נפטרה בשנת תש"ב ומנו"כ בחלקת אנשי אונגארין ביוניאן פיעלד.

הבת לאה, נישאה להרב מנחם משה ווינטנער, בנו של ר' יוסף ווינטנער, איש חשוב ורבני מיוצאי הונגריי.

רבי מנחם משה נולד בשנת תרמ"ד בעיר טיסא-מארא (Tisza Mara) בהונגריי, הגיע לכאן ביחד עם הוריו, ונישואיהן התקיימו בשנת תרס"ח. הזוג התגוררו בברוקלין ובבראנקס. בשנות התר"ץ-הת"ש היה רבי מנחם משה מהמחנכים בישיבת תורה ודעת, ופעל הרבה לטובת קיומה ע"י גיוס כספים ונסיעות על ערי ארה"ב לקבץ נדבת העם.

הבת שרה, לא נישאה ונשארה גלמודה. נפטרה בשנת תשכ"ג.

*

הרבני ר' אלחנן צבי האכמאן ע"ה רב ושו"ב בניו יארק מחותנו של ר' יעקב עהרנרייך

רבי אלחנן צבי האכמאן

ר' אלחנן צבי האכמאן נולד ביום ז' אדר א' שנת ת"ר ולמספרם פערבואר 11 840 (כן עולה מרשימות הנולדים מעיר טאלטשווא) לאביו ר' משה האכמאן. נשא את האשה מרת רחל לבית גוטמאן מעיר בארדיוב, ונולדו להם בנים ובנות: הבנים; אליעזר (הנ"ל, חתנו של ר' יעקב עהרנרייך), ברוך, מרדכי ועזריאל. (יצוין שכולם נרשמו בין נותני מעות קדימה מעיר 'נעוויארק' לשני חלקי הספר שו"ת לחם שלמה תרפ"ב ותרצ"ץ).

רבי חנה הערש התגורר בעיר שיראקא (Siroka) ונרשם שם במפקד הצענוזס דשנת תרכ"ט ביחד עם ב"ב. ומשם היגר לארה"ב בשנת תרמ"ח כמו שנרשם המידע שלו ברשימת המהגרים.

כאמור, אביו של רא"צ שמו היה ר' משה, והיה נשוי להאשה מרת רעזי (שמה הלועזי). אך בקשר לשמה מבית אביה מצאתי כמה גירסאות. בתעודת פטירתו כתוב ששם המשפחה היתה ווייס, ובאילן יחוס של המשפחה מצאתי במקום אחד קאהן ובמקום אחר ברייער. יצוין כמו"כ שבמפקד הצענוזס דהעיר טאלטשווא משנת תרי"א לא רשום שמו של הבן אלחנן צבי.

על אודות משרתו של רבי חנה הערש מצאתי שבסמכי האזרחיות שלו משנת תרנ"ג כתוב שמשמש כרב. ובתעודת פטירתו נרשם שהיה "רעוורענד" דהיינו משרה רבנית בלתי רשמית. אך על מפקד הצענוזס דשנת תר"ע כתוב שהיה שוחט. ונראה שהיה שו"ב שבאופן בלתי רשמי שימש גם כמו"ץ וכדו'.

ר' אלחנן צבי נפטר ביום כ' כסלו שנת תרפ"ד והובא לקבורות בחלקת אנשי אונגארין שביוניאן פיעלד סעמיטערי. על מצבתו כתוב: פ"נ / איש תם וישר / אשר קבע עתים לתורה / מו"ה / אלחנן צבי בן כ"ה משה / האכמאן / נפטר / יום כ' כסלו תרפ"ד / תנצב"ה. (תשו"ח לידידנו הר"ר יואל שניצער על מציאת המצבה).

תואר פניו כבעל צורה ועם זקן היורד עפ"י מדותיו אומרת שהיה איש מורם מעם אשר לא היה נמצא אז הרבה כמוהו בארץ החדשה.

אחד מבנותיו של רבי אלחנן צבי, ה"ה מרת שרה האד, נפטרה בשנת תרנ"ז ומנו"כ בחלקת גמילת חסדים דחסידי סטראפקאוו, במט. ציון סעמיטערי.

הרבני ר' יוסף ווינטנער

מחותנו של ר' יעקב עהרנרייך

אביו של ר' משה ווינטנער חתנו של ר' יעקב עהרנרייך היה ר' יוסף ווינטנער. בתעודת פטירתו כתוב ששימש כרב. יליד תר"ה לערך. היה נשוי למרת אסתר בת ר' שמואל פליישער, והיגר לארה"ב בשנת תרס"ד. על שום מסמך אחר לא נרשם התעסקותו. נפטר בגבורות שמונים שנה בשנת תרפ"ט ומנו"כ בוואשינגטון סעמיטערי.

מבניו: ר' שמואל זאנוויל היה נשוי למרת דבורה דאסקאל. לא בא לכאן עם אביו, ורק לאחר פטירת אשתו היגר לארה"ב בשנת תרפ"ה ביחד עם בנו הילד משה. ברשימת הנוסעים כתוב שהוא משמש ברבנות, ושם עיר מולדתו (Mezoe (?)), בנו משה נולד בשנת תרע"ג בעיר Sinteo Trakany (?), ומקום מגוריו האחרון היתה בקלוזש (קלויזנבורג).

מאז ביאתו לכאן התגורר עם הוריו ושימש באיזהו ביהכ"נ כש"ץ ושמם. בפטירתו הובא למנו"כ בחלקת 'קהל ישורון' שבמט. כרמל. על מצבתו (כולה בלה"ק!) כתוב: פ"נ / ש"רש מגזע אבות הצדיקים / מיעשיהם בחר לדרך החיים / ויעד הלך במסילת הישרים / א"ף בעת סבל יסורים קשים / ליהט אחרי מצות התמימים / המכונה מו"ה ר' זנוויל / בן הרב ר' יוסף / ווינטנער / הלך לעולמו כ"ה סיון ת"ש / תנצבה.

מחתניו: ר' משה בלאזענהיים חסיד סטרעטין מראהטין.

בשולי המאמר:

מכתב מרבי יעקב עהרענרייך לבנו הרב משימלויא

מן הענין לצרף למאמר הנ"ל את מכתבו של זקני הרב ר' יעקב עהרענרייך, מכתב נלבב עם ברכת השנה ששלח ממרחקים מעבר לים בשלהי שנת תרנ"ז אל בנו הגדול דו"ז הגה"ק משימלויא הי"ד, וז"ל:

בעזה"י, יום ב' לסדר נצבים ב' דסליחות
תרנ"ז לפ"ק

תכל שנה וקלותיה תחל שנה
וברכותיה תכתבו ותחתמו לאלתר
לחיים, ברכה וכ"ט בכפלי כפליים,
אתם מחמדינו יקרת לבנו בנינו הנחמד
ויקר רוחינו הרב הגדול החריף
המפורסם וכז' מו"ה שלמה זלמן נ"י
ולזוגתך הרבנית הצנועה והיקרה מרת
הינדל תחי' ולכל בניכם ובנותיכם
הנחמדים שיחי' תחלק שלום וכוח"ט.

הנה הגיע אחרית השנה והימים
ממשמשים ובאים אשר בו ידן א-ל
הרחמים כל רוח ונפש להזכירם עפ"י
מעשיהם לטוב בלי יורחץ פניה ושוחד,
רק ביושר ובאמת ובמשפט. ובזכרני
זאת לבי חרד על העתיד מה יולד יום
ומה יביא העת.

על כן אבקש בפרישת ידים שישמע ויאזין לתפילתינו לכל טוב לפקוד אותנו להשיב
לב אבות על בנים ולשמוע מכם בשורות טובות כל הימים, לגאול אותנו בזו השנה
ולשמוח בראותכם שמחה יתירה, שתצליחו ותעלו מעלה מעלה בכל טוב זו תורה.
וגם עם הפרנסה תעשרו ותאשרו בכפלים, ותזכו לראות בנחמת ציון וירושלים.
ויקבל תפילתינו ותפלתכם בתוך תפילת כל הצדיקים ונכתב ונחתם לאלתר בספר
של צדיקים לחיים טובים ופרנסה טובה ולבשורות טובות, כאות נפשכם היפה ונפש
אבותיכם האדוק לכם בכל לב ונפשינו קשורה בכם.

אביך המצפה לתשובתך,

יעקב עהרענרייך

נפתלי עהרענרייך הרב ממאד - ברוקלין

הנה הגיע אחרית השנה והימים
ממשמשים ובאים אשר בו ידן א-ל
הרחמים כל רוח ונפש להזכירם עפ"י
מעשיהם לטוב בלי יורחץ פניה ושוחד,
רק ביושר ובאמת ובמשפט. ובזכרני
זאת לבי חרד על העתיד מה יולד יום
ומה יביא העת.

הרב בן ציון גרינפעלד

ברוקלין

עוד על רבי בן ציון וועזעל אב"ד טורדא -

רבי נחמן גאלדענפעלד ובנו רבי אברהם צבי גאלדענפעלד

בי'עלי זכרון' עלה 33 מאמר על רב"צ וועזעל (וראה גם בעלה 34 עמ' עה). ובמש"כ (בעלה 33 עמ' לו) שבשנת תרמ"ח ישב רב"צ וועזעל על כסא הרבנות בק"ק "דיטשא-סענט-מארטון" **כשנתיים** וכו'. - הנה בשו"ת פרי השדה להג"ר אליעזר חיים דייטש אבד"ק באניהאד השיב לו תשובה בח"א סי' ט"ז: לכבוד הרב החר"ף ובקי וכו' מו"ה בן ציון וועזעל נ"י בק"ק ס' מארטין (ז"ב) יצ"ו ע"ד שאלתו וכו', עיי"ש, ומסיים: הנלע"ד כתבתי פה האנשוויטץ א' צום העשירי יהפוך במהרה לששון ושמחה **תרנ"א** לפ"ק, אליעזר דייטש, - וכנראה שבחודש טבת דשנת תרנ"א עדיין ישב על כסא הרבנות בס' מארטין, וא"כ ישב שמה יותר משנתיים ימים.

במש"כ (שם עמ' לז) שבשנת תר"ס נענה לבקשת הקהילה וישב על כס הרבנות בטורדא תחת אביו זצ"ל כארבעים שנה, ושם פעל מיד עם מינויו לצרכי הקהילה וכבר בכסלו תרס"ב נתוספו לקהילת טורדא ביהכ"נ מפואר מקוה חדש וכו'. - עו"ש שהיו לו הזדמנויות רבות לגמול חסד בצורות שונות עם הרבנים הצעירים שהתיצבו לבחינה וכו'.

הנה יש לציין כי כבר בשנת תרס"א הוא מוזכר לשבח בענייני חסדיו. ראה בסוף ספר "באר משה" להג"ר משה שטיין אבד"ק ערדי-שענאראץ זצ"ל, שיי"ל עיי' בנו הג"ר אברהם אשר זעליג שטיין אבד"ק ס' אודווארהעל בשנת תרס"א, וז"ל: **אחרון חביב תודה רבה לאהובי ידידי חביבי הרב המאוו"ג החר"ף ובקי בתו"ר חכם ונבון נודע לתהלה וכו' כקש"ת מו"ה בן ציון וועזעל נ"י אבד"ק טארדא, כי בכל כחו התאמץ עצמו ועשה לי ב"ה טובה גדולה ורבה הוא כידוע לכל(!), ישלם ד' פעלו הטוב, ויברך אותו בברכה המשולשת בתורה ובבנים טובים ובחיים ארוכים ונעימים בהרחבת הדעת, ויראה תמיד נחת מכל יו"ח אכיה"ר, עכ"ל.**

וכן בערך באותה שנה התחסד רבי בן ציון עם הג"ר גרשון שטערן אבד"ק לודאש זצ"ל, כאשר ציין זאת בספרו "ילקוט הגרשוני" על או"ח שיי"ל בשנת תרס"א, ובסוף קונטרס אחרון שבסוף הספר כתב וז"ל: בתוך הספרים אשר השאלתי לי מאת י"נ אבד"ק טארדא יע"א (ישלם לו ה' החסד שעשה עמי בזה) ה' גם ספר מאירת עינים על ה' טריפות הריאה להגאונים בעלי מפה"י ז"ל וכו', עיי"ש. רב"צ זצ"ל נזכר גם בשו"ת 'שם משמעון' (בעלעניש) באו"ח סי' י' וביו"ד סי' ב'.

כן הג"ר יקותיאל יהודה ראזענבערגער אבד"ק דיערעש הסמוכה לטארדא, השיב לו תשובה ביותרת החביבות והכבוד, בשו"ת "תורת יקותיאל" (מהדו"ק סי' ל"א)

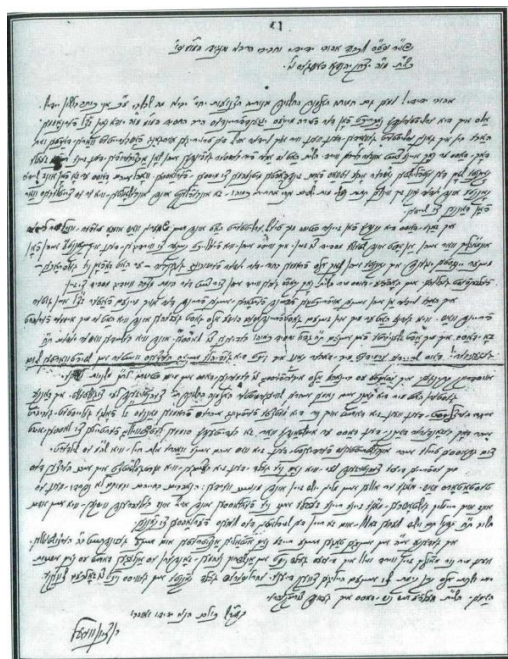
וז"ל: שוכט"ס לכבוד אהו' ידי"נ ורב חביבי הרב הה"ג חו"ב בתו"ש וכו' נודע בשערים לשבח ותהלה מושלם במעומ"ט גברא דראוי למוקיר וכו' כש"ת מו"ה בנציון וועזעל נר"ו אבד"ק טארדא, אחדש"ת באה"ר כיאות לאוהב אהוב הנני בזה להעירו על דבר צירוף קטן לס"ת לעשרה, שראיתי דאתי לידי תשובה אחת שהשיב כ"ת לא"נ דו"ז הרב המובהק וכו' מו"ה נחמן ג"פ זל"ה וכו', עיי"ש. [על רבי נחמן גאלדענפעלד ראה עוד להלן].

מכתב תנחומין מרב"צ וועזעל

להלן מכתב תנחומין מרבי בן ציון זצ"ל אל דו"ז מוה"ר יצחק לייב פארגעס ז"ל - חתן זקני רבי יהודה קאין זצ"ל מעגעריבעג מח"ס מניחות יהודה - לאחר פטירת רבי יהודה הנ"ל, ששלח כנראה מעיירת מרפא באיטלי, כנראה מסוף המכתב (ראה צילום גם בספר "וזאת ליהודה" - המצורף לספר "מניחות יהודה" שהו"ל בשנת תשס"א, עמ' ע"ב):

שו"ר וכט"ס לכבוד אהובי ידידי וחביבי הרבני והנגיד המו"מ וכו' כש"ת מו"ה יצחק יהודא פארגעס נ"י

אהובי ידידי! למען גם חמותו האלמנה החשובה ובנותיה הצנועות יחי' יבינו מה שבלבי ע"כ אני כותב בלשון יידיש.

אַלס איך דיא ערשיטערעדע נאכריכט פאַן דער פטירה מיינעס יוגענד־פריינדעס הרב החסיד המו"מ מו"ה יודא קאין זצ"ל פיערנאָממען האָבע בין איך גאנץ ערשיטערט גאוואָרדען, דען ווען וויר איז ליידער אויף דען טווריגען אויסגאנג פֿאַרברעייטעט וואָרען, דאָכטען וויר דאָך, דאָסס ער נאָך איינע צייט אונזער בלייבען ווירד, השי"ת האט עס אָבער פֿיר בעסער געפֿינדען איהן שאָן אַבצוברעפֿען, דען זיינע ... זעעלע קאָנטע שאָן דען ענטפֿליישטען קיארפּער אָהנע עטוואָס פֿאַן זינדאָפּטען מיטנעהמען צו מיססען, פֿערלאָסען, וואָהל איהם, דאָסס ער זאָ פֿאַן אונז שיידען קאָנטע אונד יעדער קאנן זיך ווינשען

תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, זא אונבעפילעקט אונד אונבעשאלטען, וויא ער עס צייטלעבענס וואָר פֿאַן דאַנען צו שיידען.

איך זאָגע, דאָסס דיא קונדע פֿאַן זיינער פטירה מיך טיעף ערשיטטערט האָט אונד מיין שמערץ וואָס אומזאָ טיעפֿער, ווייל מיר ליידער אונמ'אגליך וואָר איהן אָן אָרט אונד שטעללע מספיד צו זיין, איך ווייסס אהון, וויא פֿייעללייכט קיינער צו ווירדיגען, דען איך קאַנטטע איהן פֿאַן מיינער יינגסטען יוגענד, איך קאַנטטע איהן נאך אלס פראממען בחור, דער יעדער פֿיערוזכינג געגעניבער, ער האָט דאָפֿאַן ניע געשפראַכען, פֿיעלזענפֿעסט געבליעבען, איך האָפֿע, דאָסס מיר השי"ת נאָך קראפֿט געבען ווירד איהן צור צייט דער הקמת מצבה ווירדיג מספיד צו זיין.

איך האָבע ליידער אָן איהן איינען אויפֿריכטיגען פֿריינד פֿיערלאָרען, איינען פֿריינד דער אויך מיינעם פֿיאָטער זצ"ל איין גוטער פֿריינד וואָר וויא גערנע האָט ער מיך אין זיינעם גאסטפֿריינדליכעם הוצע אלס גאָסט געזעהען אונד וויא האָט ער מיך איממער פֿיערהערט זאָ, דאָסס איך מיך אָפֿט זשעניערטע פֿאַן איינעם ת"ח גדול וחסידי כמוהו בעדיענען צו לאססען, אונד וויא בעשיידען וואש ער יעדעם ת"ח געגעניבער! דאָס שרייבע ערמידעט מיך, דאהער קאָן איך ניכט דיא געפֿיהלע מייניעס הערצענס ווייטער אין שריפֿט ווארטען שאם אויסדרוקק ברינגען, איך עראַכטע עס ביינאָהע אַלס איבערפֿליססיג צו בעמערקען, דאָסס איך מיום פטירתו לע"נ משניות לערנע.

געסטערן האט מיר דיא באַנק אים נאמען איהרען שוועגער-מוטטער האלמנה החשובה תי" צעהנטויענד לעי צוגעשטעללט, איך דאנקע איהר הערצליכסט, דען ווען זיא דאמיט אויך נור דיא לעטצטע פֿיערפֿיגונג איהרעס פֿראממען מאַננעס ז"ל פֿאָלגע געלייסטעט, געביהרט איהר דאָך בעזאָנדערער דאנק, דען דאָסס ער אומשטאַנדע וואָר זא בעדייטענדע סוממען לעטצטווייליג פֿיערטיילען צו לאססען, איזט צום גראסען טיילע איהר אונבע-שטריטענעס פֿיערדיענסט, דען זיא וואהר איהם איינע וואָהרע אשת חיל, וויא שה"מ עס שילדערט.

מיך ערפֿרייען דיזע צעהנטויענד לעי, וויא נאָך ניע געלד, דען זיא בעצייגען, וויא ווערט געשיאטצט איך אים הערצען דעס טעסטאַטאָרס וואָר מאַיגע ער אללען איין מליץ יושר זיין אונד מקויים ווערדען: הנהבים בחייהם ובמותם לא נפרדו, ווען ער אונד אויך ריימליך געשטאַרבען, מ'אגע זיינע ריינע זעלע אונז ניע פֿיערלאססען אונד אויף אונז בעלעהרענד ווירקען, ווי איין אדם חשוב ת"ח גדול תם וישר לעבען זאלל, אום זא ריין דען שויפֿלאטץ דעס לעבענס פֿיערלאססען צו קיאנען.

איך געדענקע אי"ה אין אייניגען טאָגען מיינע רייזע נאָך איטאַליען אַנצוטערטען אום מיינע געזונדהייט ב"ה הערצושטעללען, ווען מיר נור מאַיגליך זיין ווירד ווייל איך דיעזעס געלד ניכט איין אַנשפּרוד נעהמען, זאָנדערן עס אַנלעגען דאמוט עס נאך אריכות ימי ושותי אלס קרן קימת צו איינעם הייליגען צוועקק דיענע עהרליכערעס געלד קאַננטע איך גאוויסס ניכט צו זאָלכעם צוועקקע.

האָבען, השי"ת העלפֿע מיר נור! דאָסס איך געזאד צורוקקעהרע.

בדר"ש כולם הנני ידידו ואוהבו **בן ציון וועזעל**

להלן תרגום ללשון הקודש עד כמה שידי מגעת:

אהובי ידידי! למען גם **חמותו האלמנה החשובה ובנותיה הצנועות יחי'** יבינו מה שבלבי ע"כ אני כותב בלשון יידיש.

כשקבלתי את הידיעה המזעזעת על פטירת חברי מנוער **הרב החסיד המו"מ מו"ה יודא קאין זצ"ל**, מאוד נזעזעתי, כי כלל לא הייתי מוכן לאסון כזה, והי' נראה שעדיין יהיה אתנו, אבל השי"ת כנראה ראה שיותר טוב כבר לקרוא לו לעלות למרום, הוא השאיר כאן את גופו ללא עבירות, טוב לו זה שבעת שנפרד מאתנו כל אחד יכול להתברך בו "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו", כ"כ בלי שמץ עבירה היה, כאשר נפרד מכאן.

אני אומר, שהאסון מהפטירה שלו, זעזע אותי מאוד, וכאבי הוא יותר גדול, כיון שלדאבוני לא הי' באפשרותי בשום אופן למצוא מקום בקרבי להספידו, אני הגבר היודע אותו ביותר, ואף אחד לא יודע אותו כמוני, כי אני מכירו הייתי עוד מימי ילדותי, הייתי מכירו בתור "פרומער בחור", אשר בכל המצבים הקשים שעמדו לנגדו, הוא לא נתפעל מכלום, אלא עמד מנגד איתן כצור החלמיש, אני מקוה, שהשי"ת עוד יתן לי כח, ולזמן "הקמת המצבה" כראוי להספידו.

אני - לדאבוני - חבר אמיתי איבדתי, חבר - שגם לאבי [הרה"ג **רבי כלב פייבל וועזל זצ"ל אבד"ק טורדא הנ"ל**] הי' חבר טוב [אכן הוא נזכר בשמות החותמים שבסוף ספרו "**קרית ספר**" ח"ב הנ"ל], איך בגודל חביבות קיבלני בבית "הכנסת אורחים" שלו, ובכל כך הרבה כבוד כבדני, עד שכמה פעמים חששתי מאוד מלהשתמש עם תלמיד חכם גדול וחסיד כמוהו, וכן באיזה חיבה ובספר פנים יפות קיבל כל תלמיד חכם! הכתיבה מחלישה אותי מאוד, כי איני יכול להעלות עלי גליון את כל הרגשות לבי, ואני מוצא לנכון לציין, כי מאז יום פטירתו הנני לומד משניות לעילוי נשמתו.

וכעת בענין הטובה הגדולה שעשתה עמדי חמותו האלמנה החשובה עפ"י צוואת בעלה, שימסור לידי עשרת אלפים לעי, ואני מודה לה ע"ז מכל לבי, אשר לא חסכה זמן ותיכף ומיד ראתה לקיים את צוואת בעלה החסיד ז"ל, וע"ז מגיע לה תודה מיוחדת, אשר היה ביכולתה לחלק סכום כה גדול אשר הוא רווח גדול, ובודאי היא "אשת חיל" כמו ששלמה המלך מציין בספר משלי.

כמה משמחים אותי אותן עשרת אלפים לעי, היכן יש עוד כסף כזה ... איך אפשר להעריך אותו ... שיהיה מליץ יושר, ויקויים המאמר: הנאהבים בחייהם ובמותם לא נפרדו, כאשר הוא ... וגם נפטר, נשמתו הנקיה בודאי לא תעזבנו ותעשה פעולה לטובה עלינו, כאדם חשוב ת"ח גדול תם וישר ..., היה כל כך נקי ... את החיים לעזוב.

הנני מקוה א"י"ה בעוד ימים אחדים לשוב מנסיעתי לאיטאליה - היכן שנשעתי עבור בריאותי, בהקדם האפשרי.

אינני רוצה להשתמש בכסף הזה, אלא להשאיר לאחר אריכות ימי ושנותי בתור קרן קיימת לאיזה ענין קדוש, כי בכסף כשר כזה אי אפשר להשתמש לדברים שאינם חשובים.

מקוה, השי"ת יעזור לי רק זו שאחזור בריא,

בדרישת שלום כולם הנני ידידו ואוהבו,

בן ציון וועזעל

*

אודות מה שמזכיר רבי בן ציון במכתב תנחומין הנ"ל סכום של עשרת אלפים לעי (כסף הונגרי) שהשאיר זקיני רבי יהודה קאין זצ"ל בעבורו, - להלן קטע ממכתב ששלח לי להבחל"ח דו"ז הרה"ח מוה"ר **יצחק שמעון פעדער** ז"ל מבני-ברק:

"הסבא צוה בין השאר באמרו: הרכוש שלי הוא 180 אלף לעי, 90 אלף שייך לאשתי, ו-90 אלף שלי, אני נותן לכל אחד מהילדים (שנים שהיו בחיים ושנים שנותרו מהם ילדים) עשרת אלפים לעי, ס"ה 40 אלף, בזה אני רוצה לקיים מצות ירושה, ו-50 האלף הנותרים לחלק לחמשה רבנים ואדמורי"ם (שאת שמותיהם הוא פירט) לכל אחד מהם עשרת אלפים, וביניהם היה גם **הרב בן ציון וועזעל מטארדא**.

"ר' בן ציון וועזעל היה ממלא מקום אביו ר' **כלב פייוועל וועזעל** ברבנות **טארדא**, הכפר געערבעג היה בגליל טארדא, ורבו של טארדא היה הרב של הגליל כולל גם געערבעג, הסבא ז"ל היה מחשובי הבעלי בתים שבגליל, ולקח חלק בעת ההכתרה של ר' בן ציון.

"בבית סבא ז"ל, וגם בבית שלנו, היה "אורחים שטיבעל", כל האורחים שהגיעו נכנסו ישר לשם לגור, ונכנסו לחדר לאכול יחד עם כולם, והיו כאלה ששהו מספר ימים, ביחוד בימות החורף הקרים, כל הרבנים שביקרו בעגערבעג, כגון **הרב מטורדא** שביקר פעם בשנה בשבת ודרש דרשה, שהו כמובן בבית הסבא ז"ל, ופעמים בבית שלנו, אדמורי"ם גדולים ביקרו בעגערבעג, רק בפרשיות מיוחדים, כגון בשעת שמחה וכיוצא בזה, וכמובן שהאכסני" היתה תמיד אצל סבא ואח"כ אצלנו", ע"כ.

עוד כתב לי דו"ז הנ"ל, שזוכר איך שאחרי ההספדים שנשאו בהלויתו של רבי בן ציון (שנת תרח"ץ), הקריאו בקול רם את הצוואה שלו, ואחד הסעיפים היה שהשאיר כסף עבור הקמת "קרן קיימת" לאיזה ענין, והעיר אז לאביו רבי חיים, שכנראה זהו הכסף שקיבל בשעתו מזקיניו רבי יהודה קאין זצ"ל.

וזאת אשר כותב בענין זה דו"ז הרה"ח מוה"ר **יצחק שרגא פרידמן** זצ"ל [חתן זקיני רבי **חיים פעדער** זצ"ל], בספרו "ויתילדו על משפחותם" (עמ' רנ"ט):

"חותני, הרה"ח ר' חיים **פעדער** ז"ל, היה מתמיד עצום במשך כל שנות חייו. גם באותן שנים רבות שבהן ניהל חנות, כשעיקר הניהול מתבצע בידי חותנתי החשובה, מרת **טויבא יהודית** ע"ה, היה חותני קשור בעבודות אהבה ללימוד התורה. בימי שבתם בישוב "**עגערבעגי**" שבמדינת רומניה, נחשב לאחד מחשובי תלמידי החכמים וחסידי היישוב. בכך דמה לחותנו, החסיד המפורסם ר' **יהודא קאין** ז"ל, מחבר הספר "**מניחות יהודא**" וכו', יש לציין שהרה"ח ר' יהודה היה תומך בכמה מצדיקי הדור, בהקשר לכך אזכיר את ששמעתי מחותני, ר' חיים ז"ל, אשר סיפר: לעת זקנותו של חותנו, הרה"ח ר' יהודא קאין ז"ל, כשכבר לא היה כוחו במתניו לנהל את עסקיו, מסר את חנותו לחתנו ר' חיים, ועשה אתו הסכם כתוב וחתום; חלק מהכסף יימסר לו, וחלק מהכסף יימסר **לגאון ר' בנציון וועזעל זצ"ל אבד"ק טורדא**, שהיה רב הגליל. לאחר תקופת זמן הראה הרב מטורדא לחותני ר' חיים ז"ל בתוך אחד מספריו את סכום הכסף שקיבל מחותנו ר' יהודא. הוא הסביר לו, שכסף זה נמצא עדיין אצלו, מאחר שלא רצה להוציא מרשותו כסף כשר כ"כ שקיבל מחותנו ר' יהודא", ע"כ.

[בענין פטירת רבי בן ציון זצ"ל, סיפר לי דו"ר הרה"ח מוה"ר **יצחק שמעון פעדער** הנ"ל, שהיו רוצים להודיע הבשורה המרה הזאת לזקינתי הצדיקת מ' **פיגא קאין** ע"ה - אשת זקיני רבי יהודה הנ"ל, באשר היו משפחתם מאוד בידודות כנ"ל, אבל לא מצאו אחד מהמשפחה שיאזור חיל לומר לה הבשורה הלא טובה, כי ידעו שתצטער ע"ז מאד, על כן שלחו את אחד המשרתות מבנות הבית שהיא תאמר לה, ופירש בזה דברי רש"י בפרשת ויחי עה"פ (מת, א) "ויאמר ליוסף הנה אביך חולה" וגו', ופירש"י ז"ל אחד מן המגידים והרי זה מקרא קצר, ע"כ, היינו שלא רצה שום אחד מבני משפחת יוסף הצדיק לומר בשורה רעה זו שאביו חולה, ועל כן הוכרחו לשלוח את אחד מן המגידים המשרתים מבני בית יוסף וכדומה, אבל לא מבני המשפחה, ודפח"ח. - שוב מצאתי שעד"ז פירש בספה"ק "שיר חדש" [להג"ר שמואל יעקב ראטה זצוק"ל הי"ד מקליינווארדיין] פירש רשיז"ל אחד מן המגידים והרי זה מקרא קצר וי"א אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד וכשחלה יעקב בארץ גושן הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו, ע"כ, ולפע"ד נראה שמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, שאמת שאפרים שהיה רגיל לפני יעקב בתלמוד כשחלה יעקב, הלך אצל אביו למצרים להגיד לו, אבל לא רצה הוא בעצמו להגיד לאביו, שמוציא דבה הוא כסיל (משלי ו), רק אמר לאחד מן המגידים שיאמרו לאביו. עכ"ל].

עוד בענין הקשר שהיה ביניהם, להלן ממכתב ששלח לי להבחל"ח דו"ר מוה"ר **יצחק שמעון פעדער** הנ"ל, אודות פטירתה המוקדמת של האשה מ' **קילא** ע"ה [אשת הרה"ח מוה"ר **שמואל צבי** (הערש) **פריעדמאן** ז"ל מדעש] בת זקיני רבי יהודה קאין זצ"ל שנפטרה בדמי ימיה ביום י' כסלו שנת תרע"ט, ומקום קבורתה בעגערבעג:

"הבת של הרב ר' בן ציון וועזעל מטורדא - אשתו של ר' צבי יעקב אברהם, סיפרה, שלהקמת המצבה של מרת קילא בת ר' יהודה, היא נתלוותה לאביה שהגיע לשם, זה היה בבוקר, ובערב היתה צריכה להיות בחתונה, בהיותה שם בעגערבעג ושמעה את ההספד שר' יודל הספיד את בתו, לא יכלה כבר באותו הערב ללכת לחתונה.."

רבי נחמן גאלדענפעלד ובנו רבי אברהם צבי

הג"ר נחמן שזכר בשו"ת תורת יקותיאל הנ"ל, נזכר עוד כמ"פ בשו"ת הנ"ל, בסי' ג' כ': תשובה לא"נ הרב המופלג בהפלגת חו"נ חו"ב עצום בח"ת חו"ב זקן שקנה חכמה ביראה קדומה דו"ז **ק"ש מו"ה נחמן ג"פ נ"י** יושב עה"ת ביושב **עגערבעדי** יע"א וכו'. בסי' ה' כ': ליד"נ עוז, דו"ז א"נ הרב המובהק חו"ב בח"ת זקן שקנה חכמה ובינה הרבה מפורסם לשבח ירא ד' מרבים כק"ש מו"ה **נחמן ג"פ נ"י** יושב עה"ת ביושב **עגערבעדי** יע"א וכו'. בסי' נ"ה כ': שוכט"ס לכבוד דו"ז א"נ **הרב החו"ב בח"ת כש"ת מו"ה נחמן גאלדענפעלד נר"ו** יושב עה"ת **בעגערבדי** יע"א תלמיד מובהק למרן מאוה"ג המהרי"א אסאד זי"ע וכו'. בסי' ע"ה כ': לכבוד א"נ הרב הותיק החו"ב בח"ת טובא זקן וקנה חכמה ובינה יר"א מרבים כ"ש מוה"ר **נחמן ג"פ נר"ו** נצח וכו'. כמו"כ נזכר בשמות החותמים שבסוף ספר **"קרית ספר"** ח"ב [שי"ל בשנת תרס"ד] מהג"ר **כלב פייבל וועזעל** צ"ל אבד"ק טארדא אבי רבי בן ציון הנ"ל תחת הכותרת **"גליל טארדא"**: **"מו"ה נחמן גאלדענפעלד מעגערבעדי"**.

להלן עוד ב' תשובות משו"ת **תורת יקותיאל כתב יד**, אל הג"ר נחמן, ובנו ר' אברהם צבי הנזכר להלן. [נתקבל ע"י נכדו הרב מיכאל ברוך ראזנבערגער שליט"א מוויליאמסבורג ראש מכון תורת יקותיאל, ותשואות חן חן לו - ומכאן הבקשה יוצאת, למי שיש תחת ידו מכת"י הגאון הנ"ל, או שידוע ממי שיש לו, נא להודיע להרב הנ"ל, ושכרו כפול מן השמים]:

"שלמא רבא וחדזה טבא ובריות גופא ושיבה טובה מן שמיא, לכבוד גברא יקירא דו"ז א"נ **הרב המופלג בהפלגת תו"נ חו"ב עצום בח"ת וו"ה יר"א מרבים כק"ש מו"ה נחמן ג"פ שליט"א יושב עה"ת ביושב עגערבענד**.

"אחדשה"ת הנני בתשובה על דבר שאילתא מתלמידי בנו יקירו הב' המשכיל בתורה כמר **צבי נ"י וכו'...**

באעה"ח ד' שלח תער"ב פקה"י מ' וו"ה

הק' **יקותיאל יהוד' רז"ב בלא"א מו"ה פרץ שליט"א**

"שאלה, אי יוצאין ידי חובת מרור בקריין הנמלל הנקרא געריבענער חריין או דלמא לא וכהוראות רבינו הגדול החוות דעת בספרו מעשה נסים בהגדה ע"כ תוכן השאלה.

"תשובה, לכבוד אהובי אלוף נעורי דו"ז הרב הגדול החו"ב בח"ת טובא אוצר בלוס מלא וגדוש מיינה של תורה יר"א מרבים ותיק וחסיד כקש"ת מו"ה נחמן גאלדענפעלד שליט"א בכפר עגערבעדי תלמיד מובהק לכ"ק מרן בעמ"ח תשו' מהרי"א יהודא יעלה זי"ע.

"הנה נהירנא זה כמה כשאמרתי לכמת"ה כי החו"ד אוסר תמה קרא כי ראה כן נוהג אצל רבו הקדוש רבינו יהודא אסאד זצוקלה"ה [עיין שו"ת מהרי"א חאו"ח סי' קלט וחאה"ע וחו"מ סי' רנח אות ו] וכן בכל מקום והיות כי ראיתי באמת נוהגים ככה ברוב מקומות מושבות בני ישראל אמרתי ח"ו להרהר אחר אבותינו ואבות אבותינו ובודאי מנהגם עפ"י התורה והלכה וכו'.

הק' יקותיאל יהודה ראזענבערגער בלאאמו"ר מו"ה פרץ שליט"א

*

הג"ר נחמן חיבר ספר "זה נחמני", בו מזכיר רבות את רבו המהרי"א זצ"ל הנ"ל, להלן ציטוט מתוך מכתב שכתב דו"ז מוה"ר יצחק שמעון פעדער ז"ל אל הרב נתן דוד ראזענבערגער שליט"א מוויליאמסבורג [תשח"ח לו על רשותו להעתיקו]:

"בכתב המורינו שר' נחמן קיבל מרבו ר' יהודה אסאד המוזכר בספרו, מצוין שהוא מדעעש, בדברי התורה בספר מציין ר' נחמן ז"ל ישובים אחדים בהם התגורר, ביניהן לאפוש בשנת תרנ"א, כנראה שרק בסוף ימיו התגורר בעגערבעגי, שם הוא נפטר בשנת תרע"ה, והוא קבור שם. אגב, המצבה שלו היא המצבה היחידה בכל בית החיים בעגערבעגי העשוי בשכיבה נוסח א"י".

והנה היות מצבתו היא בשכיבה, נרשם נוסחתו על ב' צדדי המצבה, וזהו נוסח צד א': "הרב הגאון המופלג בהפלגת חכמים

נבונים יראת ה' הי[א] / אוצרו מו"ה נחמן במו"ה יחיאל צבי ע"ה תורתו הי[א] אומנתו שם / לילות כימים לתורה ועבודה". – [נוסח צד ב']: "ונפטר בשכיבה טובה ב' אלול / ונספד בהספד מר שנת תרע"ה לפ"ק תנצב"ה"

*

להלן מכתב גלויה מבנו מוה"ר **אברהם צבי גאלדענפעלד** ששלח מיד אחרי מלחמת העולם השנייה לזקני רבי חיים פעדער זצ"ל [המכתב הגיע ביום ו' אלול תשי"א - עפ"י חתימת הדואר שעל המכתב]:

...ירושלים תובב"א.

...ד' מו"ה חיים פדר נ"י עם ב"ב היקרים יחי'.

..[שמחנו] מאוד על הבשורה טובה לנישואין של בתכם היקרה מ' **שרה [פארגעס]**... וקאמינא לכם ולהם מזלא טבא ורב נחת תזכו לראות מכל יוח"א - עכשיו אנו מבשרים לכם כי אנחנו ב"ה נמצאים פה בתוך תושבי ירושלים משלשה חדשים קבלנו דירה פה במרכז העיר חדר אחד קטן ופרוזדור איפוא אנו מבשרים ונוחיות משותפת עם בעה"ב, ואני עובד במשרד ממשלתי של מסחר ותעשיה, וב"ה אשר לא עזב חסדו מאתנו ועזר לנו עד כה, וכה יוסיף לשמוע ולהשמיע מכם אך טוב -, ובזה אנו מאחלים לכם לכולכם כתיבה וחימה טובה לאלתר לחיים בספרן של צדיקים, שפע ברכה והצלחה. הנשים מברכות לעצמן.

ידידו הדובש"ה **אברהם צבי ג"פ** [=גאלדענפעלד]

ברכת כתיחות"ט וד"ש מיוחדת לבניכם החשובים מר **שלמה זלמן** נ"י עם ב"ב היקרים, ולמר **יצחק שמעון** נ"י עם ב"ב היקרים, גם לרבות לגיס[כם] ה"ה ידידי מו"ה **יצחק יודא פארגס** עם ב"ב היקרים, אם תבאו לירושלים תבקרו אותנו, הכתובת: ירושלים רח' יהודית מס' 1 שכונת מח[נה] יהודה] בחצר מלון באבד.

לכבוד מר פדר חיים - יפו - רח' 7 מס' 40

גולד[נפעלד] - רח' יהוד[ית] מס' 1 שכונת מחנה יהודה]

*

ר' אברהם צבי גאלדענפעלד הנ"ל וזוגתו נפטרו בלא בנים ר"ל, כרשום גם על מצבתה, ובהיותם מיוחדים עם זקני רבי חיים זצ"ל וזוגתו זקנתי ע"ה, ביקשו מהם שיהא מקום קבורתם סמוכים זה לזה, בכדי שבזמן שיעלו צאצאיהם להתפלל על קבורתם בימי היא"צ וכדו', יתפללו גם על מקום קבורתם הם, ואכן הם קבורים ביחד סמוכים זה לזה בהר המנוחות. ר' אברהם צבי נפטר י"ב כסלו תשי"ח, וזוגתו מ' חוה פיגא בת ר' ישראל משה נפטרה כ"ט שבט תשכ"ז. יהא זכרם ברוך, ותנצב"ה.

ר' שמואל אליעזר גאלדענפעלד

עיין בשו"ת עצי חיים אה"ע סי' י"ד בנידון העגונה אשת ר' שמואל אליעזר גאלדענפעלד מעגערבעגי [העדויות נגבו ע"י הרבנים הגאוניס מהסביבה, הגה"ק, בעל זכרון יעקב מדעש זצ"ל, בעל תורת יקותיאל מדיערעש זצ"ל (הנ"ל), והג"ר מרדכי מנחם גרין זצ"ל השוחט מדיערעש, עיי"ש], וכנראה שהיה גם כן ממשפחה זו.

מצאצאיו מצאתי בין מצבות שבביה"ח ביישוב "עגערבעגי" (נעשה ע"י מכון "אבותינו", ותשח"ח להם) את בנו מו"ה משה גאלדענפעלד ז"ל, וז"ל מצבתו:

"פ"נ / איש יקר רוח / וטהר לב יר"א / מרבים הרבני / מו"ה משה גאלדענפעלד / בהרבני המפורסם / מ' שמואל אליעזר ז"ל / נפטר בן ל' שנה לימי חייו / ביום

י"א ניסן תרנ"ט לפ"ק / והשאר אחריו ברכה / הבנים
 אשר הציבו לו / הציון החדש הלז בשנת / תר"פ /
 תנצב"ה".

גם מצאתי שם את מצבת בתו,
 וז"ל מצבתה:

"פ"נ / אשה / חשובה וצנועה
 בנשים / ומלחמה אכלו עניים
 ואביונים / היתה עטרת בעלה
 והבנים / שכל טוב מצאה בעיני
 האנשים / רואיה ויודעיה
 הללוה בשערים / הגם שהיתה
 עוד צעירה בשנים / אל נאזר
 בגבורה / ישם חלקה עם חוה
 ושרה / בזכות מצותיה ששמרה
 / יעמיד אותה לעתיד לתחיה /
 חוה שרה ע"ה / בת מו"ה

שמואל אליעזר ז"ל / ליל א' דר"ח שבט ונקברה
 למחרתו / שנת תרע"ט לפ"ק / תנצב"ה".

[התודה והברכה לידידי הרב ברוך יודא הלברשטאם שליט"א מוויליאמסבורג שהמציא
 לי הצילומים שנעשו ע"י מכון אבותינו החשוב, ועוד כמה דברים, ותשח"ח לו].

בן ציון גרינפעלד - ברוקלין

בשולי המאמר:

רבי נחמן גאלדענפעלד למד בימי עלומיו אצל רבי משה פירסט אב"ד מאראש-
 וואשארהעלי, ובשנת תר"כ עיטרו בכתב 'מורינו': "ה"ה תלמידי חביבי חמדת
 לבבי הבחור החתן תמים למעלות... חריף ושנון... נתגדל בבית מדרשי הקבועה
 לבחורי חמד פה... ועוד ימים באים אשר יצהלו הבחורים לקראת הוד יפעת
 חכמתו ויערב להזקנים דבש בינתו".

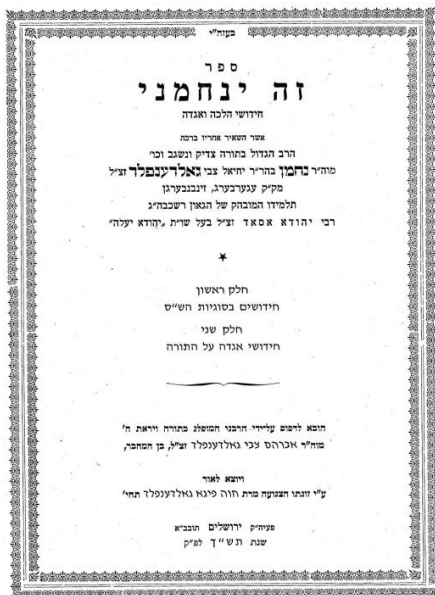
לאחר מכן עלה לשיבתו הרמה של רבי יהודה אסאד אב"ד סערדאהעל, שם
 מצאנו רושם חידו"ת כבר בזמן הקיץ תרי"ז מתורת רבו. חידושי סוגיות ששמע
 מרבו רשם בקונטרס שיחד לכך, ונמצא כהיום בבהמ"ל בניו יורק (מספרו 2418.
 צילום ממנו במכון לתצלומי כת"י העבריים בי-ם, מספרו F 50117. התודה להרב
 שלמה וייס שמסר צילום מזה). בשער כתב: "תעודתו לרשום בו חדושים מהגאון
 הגדול האמיתי ה"ה מו"ה יהודא אסאד נ"י. פה ק"ק סערדאהעלי יע"א. שלי

הק' נחמן גאלדענפעלד מק"ק קלויזענבורג במדינת זיעבענ-בירגען". התאריכים שצוינו הוא משנת תרי"ז ועד שנת תרי"ט.

קונטרס נוסף שרד ממנו, שבחלקו הראשון כתב חידושו בסוגיות הש"ס, ובחלקו השני חידושי אגדה (כהיום) בספרית האדמו"ר מסטאלין-קארלין (שליט"א). מקונטרס זה נדפס חיבורו 'זה ינחמני' במהדורת סטנסיל, ירושלים תש"ך, שיצא לאור ע"י אלמנת בנו רבי אברהם צבי גאלדענפעלד. בראש הספר הקדמת המחבר שכתב בעת למדו בסערדאהעלי "יום ד' מטות כתרא"לי [תרכ"א].

גם מרבו המהר"י אסאד נתעטר בכתב 'מורינו' ב"יום וי"ו עש"ק ר"ח מרחשון תרכ"ב". בו כותב בין השאר: "... תלמידי החביב וותיק, מלא ברכת ד' כרימון עתיק, הבחור המופלג מורג חרוץ ושנון כש"ת כ"ה נחמן בן לידי"ן הצדיק התו' מו"ה יחיאל צבי נ"י מק"ק דיעש במדינת זיעבענבערגען יע"א... זה ארבע שנים במחזה חזיתו איש מהיר במלאכתו שבתורה, ביני עמודי מצלי וגריס תדירא, הא לגמרא והא לסברא, קולע אל השערה, קרא ושנה הרבה וידיו רב לו להשיב במלחמתה של תורה שערה, דולה פנינים מעומק ים התלמוד לפרוק ולטעון וחמורות לבארה, חדשים לבקרים יבשר פרי מתוק לחיך ועינים מאירה. אסף מלא חפנים בהרבה שיטות

ש"ס וראשונים, פסקי הלכות ודיני דינים, קנקן חדש מלא ישן כאחד מנבונים, תלמודו בידו שגורים על פיו ושנונים. ועל כל אלה שם טוב עולה על גבו, יראת ד' היא אוצרו..." (התעודות הנ"ל נדפסו בראש הספר 'זה ינחמני').

כבר הובא למעלה שעולה מספרו שהתגורר בכמה מקומות עד הגיעו לעגרבג: "זאת אמרתי בבית אמ"ו... כשנפטרתי מחברי פ' נח תרכ"ב" (עמ' נז). "וואשאהלי תרכ"ב" (שם). "קענעטשע תרכ"ג" (עמ' סה). "טשאקטיש תרכ"ה" (עמ' סו). "קענטעלקע תרכ"ה" (עמ' סז). "שארואר תרמ"ה" (עמ' עג, להרב מבעטלען", כנראה רבי יהודה ליכטנשטיין). "תרנ"א מ' לאפאש" (עמ' עה). "תרנ"ב דאמאקאש" (עמ' עו). "בהעלותך עגרבג תרנ"ה" (עמ' עז). תשובה אל "מחותני... מו"ה קלב וועזל נ"י אב"ד ור"מ טארדא והגליל". "מאז מפטרי מבי רבנן... התחלתי עם תלמידי ולמדתי עמהם סוגי הש"ס".

מעמ' עט נדפסו חידושים באגדה ממנו, ובראשו ציין: "היום יום עש"ק תרע"א אני מתחיל מה שחנני ד' ית"ש על סדר פרשיות התורה, וד' יושיענו לגמור".

נצטט כמה פרפראות מתוך הספר:

"כשדרתי סמוך לעיר ביסטריץ, הי' שם הצדיק המקובל מ"ו **אלתר** זי"ע **מסערעד** [אולי רבי אלתר נח הכהן קייזער מח"ס נתיבות חן וש"ס שנפטר בירושלים ח' אלול תר"פ. אמנם לא ידוע שהיה דר בסערעד] ואני לא הייתי אצלו, רק אמר לי השו"ב דשם משמו עובדא מהגאון הצדיק מו"ה **מאיר פרעמישלינער** ז"ל. פעם בא איש אליו ומצאו שהיו לפניו צבורי מעות על השלחן, והצדיק הנ"ל ז"ל לקחם ויתן בידו אחת ונתן לידו האחרת, והי' הדבר תמוה בעיני האיש, שצדיק גדול ישחק עם מעות כזאת. אך הצדיק ז"ל הרגיש זאת שמתמה עליו האיש, ואמר לו: אל תתמה על הדבר, כי לא משחק אני, כי הנה כתיב בשל"ה הקדוש דבנתינת צדקה מיד הנותן ליד המקבל יודע חן מכוונים את השם הקדוש יע"ש, והתניח אם איש נותן לאיש אחר, אבל באם איש צריך ליתן צדקה לאשה שאסור ליתן מידו לידה, ואיך יעשה היחוד לכוון. וזהו הפי' במשנה אל יתייחד אדם עם האשה, ר"ל באם צריך איש ליתן צדקה לאשה אינו יכול לעשות יחוד הנ"ל, ע"כ יעצתי ולקחתי המעות מידי אל ידי האחרת ובאופן זה עשיתי היחוד, ואח"כ הנחתי אותו על השלחן שהאשה לקחה, ע"כ העובדא". (עמ' צב)

"אמ"ו הגאון **מהרי"א** ז"ל, בלמדי בק"ק ס"ה, הי' פעם מחלוקת גדולה בבה"כ הגדול עד הכאה. ואמר אמו"ר זצ"ל בדרשה על פסוק את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו (סוף פ' בהר), דהנה כל ימי השבוע כל איש טרוד, זה פונה לכרמו וזה לזיתו, אך בשב"ק יום מנוחה ובאים בכנופיא בקיבוץ, ובפרט בבה"כ, אזי שם יש מקום לסטרא אחרא לעורר מחלוקת ביניהם. ועל זה הזכיר הכתוב את שבתותי תשמורו, אבל מחמת זה את מקדשי תיראו, שלא לעשות מחלוקת

בבה"כ. ע"ד לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, ג"כ כוונה זאת, ודפח"ח". (עמ' קא)

"בלמדי בק"ק ס"ה רצו עוד אז לעשות שוהלען עם לעהרער, ודרש אמ"ו הגאון מהרי"א ז"ל בבה"כ על זה, מאמר התנא במס' אבות הסתכל בג' דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. ואמר אמ"ו ז"ל הפי' כך, דהנה ה' חושים יש באדם, חוש הראות, חוש השמע, חוש הריח, חוש הטעם, חוש המשוש. והנה ב' חושים הראשונים נצרכים מאוד לתורה, כי ח"ו בלי ראות ובלי השמע א"א ללמוד תורה, אבל ג' חושים האחרים הם נצרכים יותר לעניני עוה"ז כידוע. וע"כ יצר הקב"ה את האדם וקבע מקום לשני חושים הראשונים למעלה באדם, והג' חושים האחרונים למטה מהם, למען יקח מזה מוסר לעשות עיקר התורה ועניני עוה"ז למטה מהם. וזה אמרם דע מה למעלה ממך, ר"ל הסתכל וראה מה למעלה בגופך, ותראה כי למעלה הוא עין רואה ואוזן שומעת, הני ב' חושים הם למעלה בגופך, ומזה תבין ותשכיל כי העיקר הוא לעסוק בתורה כנ"ל, אבל בעוה"ר כל מעשיך, עיקר עשייתך הוא, בספר נכתבים, דהיינו שרייבען אונד לעזן. ע"כ דברי אמ"ו הגאון ז"ל". (עמ' קטז)

"הרב המאה"ג הצדיק מו"ה יעקב קאפל [ליכטנשטיין] זצ"ל שהי' אב"ד בק"ק בעטלען אמר לי פעם אחת, שאמר לו אחיו הצדיק המנוח דקאלמייא ז"ל [רבי הלל ליכטנשטיין], כי הוא הי' תלמיד מובהק להחתם סופר זצ"ל, ואמר בשמו כי כל הנגונים המיוסדים בכל תפוצות ישראל בתפלות אשר אומרים עליהם כי הם הלל"מ, כל זה הוא ממנהיג ז"ל, כי הוא הי' בעל מנגן גדול, ואמר כי לכך תיקן לשיר הניגונים בתפלות, כי באמת צריך כל אדם לכון בתפלות כל כוונות ויחודים, אמנם לזה הם בני עליה והם מועטין, אמנם לכל הפחות השליח ציבור העובר לפני התיבה הוא יכווין כוונות להוציא רבים. והנה לכוונת ויחודים כראוי צריך זמן רב, ובזמן שהש"ץ יכווין וישהה, הצבור יהיו מתנמנמים והוי טרחא דציבורא, ע"כ תיקן המנהיג ז"ל שהש"ץ ישיר בתפלתו, והצבור יונעם להם, ולא הוי טרחא דציבורא, והש"ץ בעת שמזמר יכווין הסודות והיחודים. ואמר שהי' לו ש"ץ אחד כזה. כן סיפר לי הצדיק דק"ק בעטלען". (עמ' קכא-קכב)

בנו רבי אברהם צבי גאלדענפעלד הנ"ל נולד בשנת תרנ"ז. נמנה בין תלמידי רבי יהודה גרינוולד אב"ד סאטמאר בעל הזכרון יהודה, ובשנת תרע"ג כתב לו תעודת 'חבר' שנדפס בראש הספר 'זה ינחמני'. כן נדפס שם ההספד שאמר בהקמת מצבת אביו רבי נחמן ב"יום ג' לס' בחוקתי שנת תרע"ו לפ"ק עגערבעדי".

הרב שמחה בונם יוסף סיימון
בני ברק

משפחות בטעגלאש

ר' משה יעקב גרינוואלד

בעלה 34 (עמ' ע) כתבתי אודות ר' משה יעקב גרינוואלד אבי משפחת גרינוואלד בטעגלאש, שהוא בנו של ר' שלמה זלמן גרינוואלד מלעוועלעק ואחיה של מרת רחל אשת ר' שמואל רוזנפלד ממייסדי הקהילה בטעגלאש. אמנם כעת לאחר בירור נוסף התברר כי לא ר' משה יעקב הוא אחיה, אלא זוגתו מרת רבקה (ריקל) היא בתו של ר' שלמה זלמן הנ"ל. היא נולדה בלעוועלעק (לפי רישום פטירתה) או באירבע (לפי רישום לידת בנה), נישאה לר' משה יעקב גרינוואלד יליד טעגלאש והתגררו בטעגלאש. לאחר פטירתו בצעירותו (כנראה בשנת תרכ"ט) נישאה בשנית לרבי יהודה ליב [לורינץ] ב"ר אברהם כ"ץ ענגעל יליד Hugykor? שנפטר בן 65 בטעגלאש ביום 14 מאי 892 [י"ז אייר תרנ"ב]. על מצבתו נחרתו שבחיו, אך חלקה אינו ניתן לקריאה.

מצבת ר"ל ענגעל בטעגלאש

מרת רבקה נפטרה ביום י"ד כסליו תרנ"ט בת 62 ומנו"כ בטעגלאש. על מצבתה נחרת: פ"נ / האשה הצנועה החשובה והחסידה / מרת **רבקה** בת מו"ה / שלמה זלמן ז"ל אשת מו"ה יהודה הכהן ז"ל / נפטרה י"ד כסליו שנת תרנ"ט לפ"ק / רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה / בך ירוחם יתום עני ואביון גר ואלמנה / קבלת עליך יסורים באהבה ובחיבה? / הלוכך תהי בנחת לפני שוכן רומה / תנצב"ה. יצויין שבחלק מהרישומים נרשם שם משפחתה גרין, גרינער, או גרינפעלד.

ביום ב' סיון תרס"ה [5 יוני 905] נפטרה בטעגלאש אשה בת 64 ושמה רגינה אשת יוסף גרינער, נולדה באירבע להוריה משה גרינער והאני גרינפעלד משם. הפטירה דווחה ע"י שאמואל גרינוואלד מטעגלאש. ככל הנראה היא קשורה למשפחת גרינוואלד, אך לעי"ע לא התברר לי זהותה. צאצאי ר' משה יעקב גרינוואלד וזו' מרת רבקה לבית גרינוואלד:

1. **בנם שאמואל גרינוואלד**, נולד בטעגלאש בשנת תרכ"ו, ונשא שם בשנת תר"ן את זו' מארי/הרמינה שנולדה ומתגוררת בהאדאז בת 18, ושם הוריה שאמואל גרינוואלד וז'עני ווייס. כנראה שהתגוררו אח"כ בגרוסוורדיין. מצאצאיהם: 1. בנם לורינץ [יהודה ליב?] יליד טעגלאש תרנ"ג, נשא בשנת תרע"ט בטעגלאש את בת דודו ר' יהושע אריה קרויס ז"ל.

מצבת רמ"י גרינוואלד בטעגלאש

2. **בנם ר' משה יעקב גרינוואלד** מטעגלאש. נפטר בן ע"ג ביום כ"א אלול תש"ב (על מצבתו המיוחדת נכתב בטעות תש"ג). זו' רחל לאה (רוזה) ילידת נאנאש בת ר' אליקים יהודה [ב"ר שויל (שאול) ברוך ושרה לבית מעזעין] האמער (נפטר בנאנאש בן ס"ב שנים ביום ח' ניסן תרס"ט ונקבר שם) וזוגתו דבורה בת ר' יצחק פראמער [וזו' האני לבית רייכמן] מנאנאש (נפטרה בנאנאש ביום 20 ינואר 893 בגיל 35). (אחותה חיה [הרמינה] האמער ילידת נאנאש תרמ"ט, נישאה בטעגלאש בשנת תרע"ב לאיזידור בן יואל קעפעטש והאני עלעפאנט, יליד תר"ל, גר בנר באטור).

מצאצאיהם: 1. ר' יוסף חיים הי"ד, יליד תרס"ג, נשא בשנת תרפ"ג בטעגלאש את בת דודו ר' יהושע אריה קרויס. בנו ר' שמואל צבי בב"ב ור' דוד אליהו בירושלים הקימו משפחות ענפות. 2. בתו ריקל דבורה ילידת תרס"ח, נישאה בטעגלאש בשנת תרס"א לר' ארמין [צבי?] בערקאוויטש יליד טשעקמא (Csokmo, מחוז ביהאר) תרס"ט גר ב-וואמאשפערטש, ושם הוריו אדולף בערקאוויטש והמנוחה מאריא ווייס. 3. ר' אייזיק מענדל הי"ד. 4. ר' צבי הי"ד. זו' לאה הי"ד ילידת קאטאי בת ר' נח מייזליק. 5. ר' אליקים יהודה [גזה], יליד תר"ע. נשא בשנת תרצ"ד בטעגלאש את בת ש"ב ר' אלכסנדר יעקב הלוי ראטה משם. בנו הוא המגיד הנודע רבי יוסף חיים גרינוואלד שליט"א. 6. הב' יהושע אריה הי"ד.

3. בתם האני, נפטרה בטעגלאש ביום 10 מרץ 899 [כ"ח אדר תרנ"ט] בגיל 39, היתה אשת **פערענץ וינקלר** יליד ה. שאמשאן, והתגוררו בטעגלאש. כנראה הוא פערענץ וינקלר בן דוד וינקלר ושרה רוזנברג שנפטר בטעגלאש בן ע"ט ביום 11 מרץ 935 [נ' אדר ב' תרצ"ה], ושם זוגתו [השניה?] אמאליא פרידמן. מילדיהם: 1. מוריץ, יליד תרמ"א. 2. שאמואל יליד תרמ"ט, נפטר בשנת תרס"ו. 3. אסתר ילידת תרנ"ד.

4. בתם מרת אסתר ילידת תרכ"ג. נישאה בשנת תרמ"ב בטעגלאש לר' **יהושע אריה ב"ר יצחק הלוי קרויס** יליד קעמעטשע תרי"ט, תלמיד הגי"ר אברהם יצחק ווינברגר

אבי"ד קו"ו. נפטרה ביום י"ג סיון תרצ"ו. בעלה ר' יהושע אריה נלבי"ע י"ג תמוז תרע"ח. ראה צילום ונוסח מצבותיהם בטעגלאש בס' 'מפרי הגן' (לונדון תש"ס) עמ' ע'. (אגב, שם פוענח שנת פטירתו תרע"ה וזה טעות).

מצאצאיהם: 1. בתם חיה שרה ילדת תרמ"ה, נישאה בשנת תרס"ב לר' אלכסנדר יעקב [ב"ר אליעזר] הלוי ראטה הי"ד. נולד בשנת תרמ"ב בהאלאס ובעת נישואיו התגורר בקאליב עם הוריו. ברישום הנישואין כתוב שהוא רב [rabbi]. 2. בתם ראזי ילדת תרמ"ו, נישאה בשנת תרס"ז בטעגלאש לר' זולטן רוזנברג יליד תרמ"ב ב- אילק (ilk) מחוז סאטמאר ומתגורר בטאקאי. הוריו: יודא רוזנברג ומאריא שפיצר מטאקאי. 3. ר' משה יעקב הי"ד, יליד תרמ"ח, נשא בשנת תרס"ז את זו' חיה בת הג"ר דוד אליהו קטינא מו"ץ באופעהערטא. 4. איגנאץ [יצחק?] יליד תר"נ. 5. בנם הב' יהודה ליב, נפטר בן כ"ג שנים ביום א' דר"ח חשוון תרע"ט, ומנו"כ בטעגלאש. 6. בתם רגינה (רבקה?) ילדת תר"ס, אשת בן דודה לורינץ גרינוואלד הני"ל. 7. בתם הרמינה ילדת תרס"ג אשת בן דודה ר' יוסף חיים גרינוואלד הני"ל.

5. בתם בעטי נישאה בשנת תרמ"ז בגיל 18 לר' **דוד ליב גרינבוים** יליד נאנאש תרכ"ג, בן הרה"ח ר' מרדכי גרינבוים משם (בנו של רבי יוסלי טעגלאשער) וזו' חיה פערל לבית פרידלנדר. התגוררו בגרוסוורדיין. מילדיהם: 1. פעפי, ילדת תרנ"ד. 2. שאמואל, יליד תרנ"ו. 3. פיליפ, יליד תרנ"ט.

ר' שמואל רוזנפלד

אחותה מרת רחל אשת ר' שמואל רוזנפלד נלבי"ע ביום ז' סיון תרס"ג בהיותה בת 74. ברישום פטירתה נרשם שהיא ילדת אדאני, אביה שאלאמון גרינוואלד בעל קרקעות בלעוועלעק ואמה האני לבית זיכערמאן (וכ"ה) ברישום פטירת אחותה רבקה הני"ל). מקום מנוחתה בטעגלאש לא נמצא כיום.

ר' שמואל רוזנפלד עצמו נלבי"ע בן צ"ב שנה ביום י"ב כסליו תרנ"ב ומנו"כ בטעגלאש. לפי רישום פטירתו הוא נולד בנאבראד מחוז סאטמאר.

נוסח מצבתו: פ"נ / איש תם וישר ירא א' וסר מרע מו"ה / **שמואל** / במו"ה יעקב ז"ל נפטר בש"ט זקן / ושבע ימים בן צ"ב שנים י"ב כסליו תרנ"ב לפ"ק / שם טוב ושם עולם לך

קנית / מעשיך היטבת וצדקות הרבית / ובדרכי הישר והטוב בחרת והלכת / אחיך
תמכת כמדת טובך וענותנותך / לזכות רבים בהכניס נדבת כנדבתך / בני תורה
ויראה מאוד אהבת / מוהר ומתנת ידך למו פזרת ונתת / יען עוד שונא חדשות
מעולם שמך / עבדי ה' אהבת ובצלם חמדת מעודך / קדושים אהבך צדיקים קרבוך
/ בצדקתם תנוח בשלום על משכבך / תנצב"ה.

יתר תולדותיו ומעשי צדקותיו ראה בס' 'מפרי הגן' הנ"ל.

ואלה שמות צאצאי ר' שמואל רוזנפלד וזו' מרת רחל:

1. בנם ר' שלמה זלמן רוזנפלד יליד תר"ו לערך או תר"י"ב. נשא בשנת תרכ"ט בקליינווארדיין את זוגתו מרת יוטא בת ר' איתמר אפרים קרויס מווארשאני. במאטריקל טעגלאש הוא חתום לרוב, כנראה שהיה אחראי על ניהול המאטריקל. זוגתו נפטרה בגיל 59 ביום אסרו חג דפסח תרע"ב, ומנוחתה בטעגלאש. על מצבתה נחרת: פ"נ / אשה צנועה חשובה וחסידה / ממשפחה / הגונה יקרה ונכבדה / יראת ד' היא תתהלל / מ' יוטא בת / אי"א מו"ה / איתמר אפרים ז"ל / נפטרה ביום א"ח דפסח / תרע"ב לפ"ק / תנצב"ה.

אח"כ התגורר בפעהערדיארמוט ונפטר שם ביום ה' אלול תר"ץ. זו' השניה מרת חיה שרה נפטרה שם ביום כ"ג סיון תרצ"א. צאצאיהם: 1. האני ילידת תרל"ז, נישאה בשנת תרנ"ו בטעגלאש לר' בנימין זאב גולדשטיין יליד באטש-

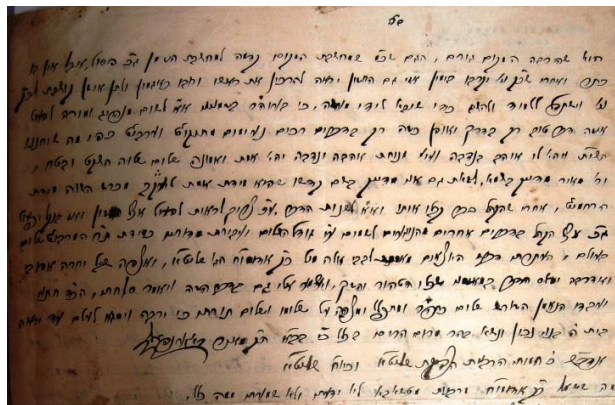
אראניאש תרל"ב ומתגורר שם. הוריו ר' נפתלי צבי גולדשטיין ומרת לאה לבית גראס מבאטש-אראניאש. התגוררו בטעגלאש. (אחיו הרה"ח ר' חיים מרדכי גולדשטיין יליד תר"י"ח נשא בשנת תרמ"א בטעגלאש את זו' הראשונה מרת אסתר מלכה בת ר' אלכסנדר זושא רוזינגר [בן יצחק וחנה, נפטר בטעגלאש בן מ"ו שנה ביום ז' טבת תרמ"ח ומנו"כ שם] וזוגתו רבקה ב"ר אלימלך זאב וינקלר [נפטרה בטעגלאש בת פ"ב ביום י"ב ניסן תרפ"ב, על מצבתה נרשם בטעות שנת הקמת המצבה]. לאחר פטירתה ביום כ"ו אלול תרנ"ז נשא את זוגתו השניה רוזה לבית גראס. העמיד תולדות משני זיווגיו. נלב"ע ט"ו אב תרח"ץ ומנו"כ בטעגלאש). 2. בתו גיזלה [כנראה גאלדא] ילידת תר"מ, נישאה בשנת תר"ס בטעגלאש לר' חיים דייטש יליד אוהעל תרל"ז גר בנאנאש. הוריו ר' משה דייטש ומרת האני בת ר' בן ציון [הכהן?] גליק [מאוהעל] גרים בנאנאש. (אחיו ר' יאקאב דייטש יליד אוהעל תרל"א, נשא בשנת תרס"ז בטעגלאש את זוגתו רוזה בת שימון ברעננער וצילי בלייער ילידת ה. נאנאש תרל"ז, שהיתה נשואה קודם לר' מארטון? בן טוביה [הכהן?] דייטש ובאשע פלדמן. נפטר בטעגלאש ביום 4 ינואר 943 [כ"ז טבת תשי"ג]). 3. אילונה ילידת תרמ"ד, נישאה

בשנת תרס"ה להג"ר **יוסף שאול שענפעלד** יליד סאטמאר תר"מ, גר בערמיהאליפאלוא, בן הג"ר משה יוחנן שענפעלד אב"ד דשם. לימים כיהן ברבנות ניר אדאני. נפטר בצעירותו בחודש כסליו תרפ"ו [ראה 'עלי זכרון' 34 עמ' סה]. יצויין שבקונטרס 'דורות ישרים מבורכים' (ברוקלין תשס"ז) נמסר בטעות מידע לא נכון על ר' שלמה זלמן ומשפחתו, וכנראה שהתחלף להם באחר ששמו כשמו.

שנה, ומנו"כ בטעגלאש. מיד אח"כ נשא בטעגלאש את זו' מרת לאה ילדת חוסט תרכ"ח, בת הג"ר יעקב פראגער אב"ד אדא בעל שאילת יעקב וחתן המהר"ם שיק. נפטר ביום י"ב טבת תרפ"ח, ומנו"כ בטעגלאש.

2. בנם הרה"ח ר' **מאיר רוזנפלד** מטעגלאש, נולד בשנת תרס"ז. היה תלמיד מובהק לבעל הייטב לב, וכן היה מקושר לבנו בעל 'קדושת יו"ט' מסיגעט. השתמרו כמה מכתבים שקיבל מהקדיו"ט, ונדפסו בקונטרס 'תוספות יום טוב' שבסו"ס 'קדושת יו"ט' (הוצאת 'עצי תמרים' קרית יואל תשע"א). זוגתו הראשונה מרת הינדא לאה ילדת וויטקא [לפי רישום פטירתה] או נ. הארשאני מחוז סאבולטש [לפי רישום לידת בתה], בת ר' אשר יצחק גרינפלד מוויטקא וזו' רחל לבית כ"ץ, נפטרה ביום ט"ז שבט תר"ס בת מ"ד

קטע ממכתב ר' מאיר רוזנפלד אל חותנו ה'שאילת יעקב'

נוסח מצבתו :

פ"נ / הרב הגדול בתורה חסיד ועניו חכם ומושלם פאר הבעלי הבתים / מוה' / **מאיר ראזענפעלד** / תלמיד מובהק וחביב של מרן בעל ייטב לב זי"ע / מי יורה דעה ומי יעמוד ללחום במלחמת מצוה / אתה פעלת כי כל העיר דרך החסידות שמה למסילה / יען כי כן למדת אצל מורך שדרך הזה הוא העולה / רך ונעים היית בעיני כל וכל אשר בקשו ממך עשיתה / בעת אשר שמש הצלחה עליך זרח הון גדול לצדקה פזרת / נסעת לצדיקי דורך ועל טרחתך וכספך לא חסת / רחמת עניים ויתומים ואלמנות ומהונך אותן כלכלת / שבתות וימים טובים מאוד כבדת ואת זמן הדלקתן אתה

קבעת / מה מאוד נעמת בשמענו את קולך בימי נוראים שהתפללת / וכל יקר ה'י בבית המדר? בעת רואינו כי על מקומך באת / את בניך וחתניך הגדלת בדרכי תורתך וחסידותיך / לכן יסתירך ד' בגן עדן ותשכון במנוחה במחיצת רבותיך / נפטר ביום י"ב טבת תרפ"ח לפ"ק / תנצב"ה.

זו' מרת לאה נפטרה ביום י"ט אדר תרצ"ו, ומנו"כ בסאטמאר.

צאצאיו מזו"ר: 1. בתו חיה מלכה ילדת תרל"ז, נישאה בשנת תרנ"ו לר' **משולם פייש לעפקאוויטש**. נולד ב-וואמוש אטיא (ליד בערעגסאז) בשנת תרל"ג, ונקרא ע"ש הרה"ק מטאהש שנפטר באותה שנה. לפי רישום הנישואין הוא התגורר אז באירבע. אביו המנוח ר' יצחק אייזיק לעפקאוויטש מאטיא ואמו סאלי [שרה

ניסל:] לבית שטארק מתגוררת באירבע. אחיו היה הרה"ח ר' יעקב יוסף לעפקאוויטש מאירבע ואח"כ בנר באטור תלמיד המהר"ם שיק ומח"ס 'עקבי יוסף'. התגוררו בטעגלאש ובדאראג ואח"כ במיהליפאלווא. 2. חנה [הרמינה] ילדת תרל"ט, נישאה בשנת תרנ"ט לר' **יוסף זאלא** [sohle] יליד מונקאטש תרל"ה. אביו ר' לייבוש זאלא ממונקאטש ואמו המנוחה מלכה לבית ליכטנשטיין. 3. גאלדא ילדת תרמ"ג, נישאה בשנת תר"ס לר' **שמואל זאנוויל פקעטע**. נולד בשנת תרכ"ט לאביו הרה"ח ר' משה מיכל פקעטע מסאלמאד ולאמו מרת שרה בת ר' איתמר אפרים קרויס הנזכר לעיל (ראה עליהם בעלה 24 עמ' לב-לד). בעת נישואיו הוא התגורר באפא ואמו שעוד היתה בחיים גרה בסאלמאד. בשנת תרע"ב עוד גר באפא (ראה ברשימת הפארנומערנטן לס' 'עולת חדש' טאלטשווא תרע"ב שהו"ל רש"ז שטערן הנזכר להלן, באפא י"ש"ב הרב החריף הנגיד המפ"י מו"ה שמואל זאנוויל נ"י), אולי אח"כ גר בקליינווארדיין. 4. זיסל ילדת תרמ"ד, נישאה בשנת תרס"ז בטעגלאש לר' **אברהם יצחק מערץ** יליד נאנאש תר"מ, ב"ר דוד צבי מערץ משם (ראה עליו בעלה 32 עמ' מג). התגוררו במיהאליפאלווא.

צאצאיו מזו"ש: 5. בנו ר' **זלמן ליב רוזנפלד** מסאטמאר יליד תרס"א, חתן דודו ר' צבי פישר [חתן הישאלת יעקב]. 6. בנו ר' **מרדכי אברהם רוזנפלד** יליד תרס"ג, נשא בטעגלאש בשנת תרפ"ה את זו' מרת ליבא רחל ילדת טעגלאש תרס"ו, בת ש"ב ר' ישראל משה הלוי מאנדל הנזכר להלן. נלב"ע י"א סיון תשכ"ה ומנו"כ בהר המנוחות. זוגתו נלב"ע ז' שבט תשנ"ב. 7. רחל אשת ר' **שמואל משה פישער** (ב"ר צבי פישר הנ"ל). 8. פייגא [אילונה] ילדת תרס"ט, נישאה בשנת תרצ"א בטעגלאש

לש"יב ר' **משה אדלער** יליד ניגרעשט תרס"ז, ב"ר חיים אל"י אדלער חתן הישאלת יעקב'. ברישום הנישואין כתוב שהוא מתגורר בבית פישער בסאטמאר. לאחר פטירתו נישאה שנית להג"ר **משה ליב עהרנרייך** הי"ד אב"ד ה. מאדע (בזיווגו השני).

במאטריקל הלידות נרשם גם לידת בנו (מזיו"ר) זיגמונד בשנת תרל"ח, כנראה שנפטר בילדותו. כמז"כ בשנת תרס"ו דיווח ר' מאיר על פטירת בנו גזה שנפטר בשנת תרמ"ד.

ר' ישראל זאב פאנעטה

3. בתם מרת מלכה אשת הרה"ח ר' **ישראל זאב פאנעטה** בן רבי ליבוש מטערצאל בנו של ה'מראה יחזקאל'. התגוררו בהאדאז ואח"כ בטעגלאש. נפטרה ביום כ"ט תמוז תש"ד ומנו"כ בוינה. בעלה נפטר בן פ"ג שנה ביום י"ב טבת תרצ"ו, ומנו"כ בטעגלאש. ברישומי הנישואין בטעגלאש נרשם שמו כמה פעמים בתור מסדר קידושין.

נוסח מצבתו: פ"נ /
עטרת ראשינו הרבני
המפורסים בתורה
ובמעשים / ותיק וחסיד

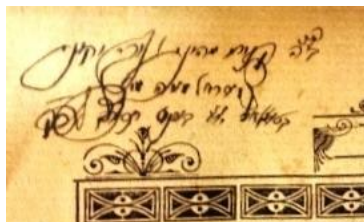
מובחר בעלי בתים מגזע תרשישים / מוה"ר **ישראל זאב פאנעטה** זצ"ל / נכד בעל מראה יחזקאל ובעל תהלה לדוד זי"ע / **ישראל** סבא עלה למרום ואותנו עזב לאנחות / זכית שכל דורך הכירוך לבעל מעלה ומדות טובות / אמרו עליך הי חסיד הי עניו אבד חסיד ניטלו העטרות / בניך ובנותיך גדלת להפליא בדרך התורה וחסידות / בעדת צדיקים כאשר חסת עיני כל עליך צופות / נזר ועטרת האנשים תמיד היית מבחרותך ועד זקנתך / יסורים קשים סבלת מבניך ומבתך שעזבוך בחיך / הן כל אלה וכאלה יחד כלם קבלת באהבה / וכל אלה מתלמוד תורה ומעשים טובים לא בטלוח / דבריך היו בנחת כגדול כקטון וכולם כבדת / הוי ואבוי על אבדן צדיק ישר וחסיד

כמוך / נפטר ונקבר ביום י"ב טבת ש' תרצ"ו לפ"ק / תנצב"ה.

צאצאיהם: 1. בתם מרת **חנה**, נולדה בהאדאז בשנת תרל"ו ונישאה בשנת תרנ"ה בטעגלאש להרה"ג ר' **שלמה זלמן שטערן** יליד מישקולץ תרל"ב, בן רבי משה שמואל שטערן מסערענטש וז"י רבקה לבית הולנדר (ראה עליו בעלה 5 עמ' יב), המסדר

קידושין היה רבי יוסף רוטנברג מקאסאני שהתגורר אז בדעברעצין. כיהן כרב ביאסקערינא ובטעמעשוואר, מח"ס 'תפארת שלמה' על מאמרי רבבי"ח. בנם הב' משה שמואל נפטר בליל שמי"ע תרפ"ג, ומנוחתו בטעגלאש. 2. בתם מרת **חיה אסתר**

חתי"ר ר' ישראל משה הלוי מאנדל

בעלזן ונקבר שם. 3. בתם מרת **גאלדא** ילידת תר"מ, נישאה בשנת תרס"א להג"ר **בן ציון בלום** זצ"ל שנולד בשנת תר"מ לאביו הג"ר עמרם בלום בעל 'בית שערים'. התגוררו בטעגלאש עד שהתקבל בשנת תרס"ח לרבנות סארוואש ואח"כ בשנת תרפ"ט התמנה למלא מקום אביו בב. אויפאלו. נפטרה ביום ו' אייר תשכ"ו ומנו"כ בארה"ב. בעלה נפטר ביום כ' טבת תש"ה ומנו"כ בבודפסט. 4. בנם ר' **דוד יודא (ליבוש)** יליד תרמ"ח, נפטר בטעגלאש בחיי אביו ביום ט"ו אייר תר"פ. זו' מרת גיטל בת הג"ר ברוך

הג"ר בן ציון בלום בצעירותו

רייכפעלד
באונגוואר חתן הגאון
מהרח"צ מאנהיימער
אב"ד אונגוואר. 5. בנם

ר' **יחזקאל** יליד תר"נ. נפטר ביום ב' סיון תש"ה ומנו"כ בדעברעצין. זו' מרת לאה ב"ר מיכאל חיים פאשקעס ממאקאווא חתן הגאון בעל 'ילקוט אליעזר', נפטרה בטעגלאש ביום י"א תשרי תש"ב בגיל 52 והועברה אח"כ להר המנוחות. 6. בתם מרת **גיטל** ילידת תרנ"א, אשת ר' **חיים יוסף אלימלך הכהן פריד** בן הגאון בעל 'פני מבין'. נפטרה בצעירותה בת כ"ח שנה ביום כ"ב טבת תרע"ט ומנו"כ בטעגלאש. בעלה נפטר ביום כ"ח טבת תרע"ט ומנו"כ באווארוש. 7. בנם ר' **שמואל** יליד תרנ"ג, התגורר בסעקעלהיד. 8. בנם הב' **שלמה זלמן**, נפטר בצעירותו ביום י"ג סיון תרע"ז.

נוסח מצבתו בטעגלאש: פ"נ / בחור יקר / מופלג בתורה וביראת שמים / כמר **שלמה זלמן** בן / יקיר לאמו ואביו / כמ"ה ישראל זאב פאנעטה נ"י / ונכד להגאונים בעל מראה יחזקאל / ותהלה לדוד זצ"ל"ה / נפטר י"ג סיון שנת תרע"ז לפ"ק / שבעת רעות בפרוע פרעות מעם לועז / למכביר ארנך שמרת וחלילה מעול / מקבל היית באהבה ובחיבה גזרת שמים / השבת הנשמה ועלתה השמימה לאשר לך נתן / תנצבה / בן עשרים שנה היה ראה עוד עליהם ועל צאצאיהם בס' 'מפרי הגן' הנ"ל.

צאצאי ר' שמואל רוזנפלד מזי"ר

בעלה 22 עמ' סא-סב מדובר על צאצאי ר' שמואל רוזנפלד מזוגתו הראשונה. להלן רשמתי את הידוע לי אודות שתי בנותיו מזוגתו הראשונה ששמה [ע"פ רישום פטירת בתה] בעטי לבית זיכרמן, ה"ה:

א. בתו מרים ילידת טעגלאש תק"ץ, נישאה בשנת תרי"א לר' **אברהם גראס** יליד

אירבע תקפ"ט. התגוררו בבעקעני שם נפטר ר' אברהם ביום 11 מאי 883 [ד' אייר תרמ"ג]. אחרי פטירת בעלה עברה לטעגלאש ונפטרה שם ביום 16 מרץ 901 [כ"ה אדר תרס"א]. מצאצאיהם: 1. הרמן, יליד תרי"ד. 2. בתם בעטי ילידת תרס"ז, נישאה בשנת תרל"ג בבאקאני לר' **משה יוסף ויזנער** יליד גאווא תרי" (אביו אנטעל ויזנער מגאווא בן שאמואל [שמעיה?] וראזי משם). בנם ר' בנימין זאב ויזנער נולד בבאקאני בשנת תרל"ו, והתגורר בטעגלאש עם זוגתו אילונה לבית ויינברגר. נפטר ביום ד' אלול תרצ"ז ומנו"כ בטעגלאש. על מצבתו נחרת: פ"נ / הרבני המופלג / מו"ה בנימין זאב ע"ה / בן הרבני החסיד מו"ה משה יוסף ע"ה? / אשר הי' נהנה מיגיע כפו / וגדל

בנים לתוי"ש / ... ד' אלול תרצ"ז / תנצבה.
מצאצאיו: א. בנו ר' משה יוסף נפטר בטעגלאש
בגיל 22 ביום כ"ד אייר תרפ"ג, ושם זוגתו
יוליאנה לבית כ"ץ. ב. בתו רוזה ילדת תר"ע,
נישאה בשנת תרצ"ג בטעגלאש לאיגנאץ ווייס
ילד שעניא תרס"ח ומתגורר שם, בן לאופולד
ווייס והאני שווארץ. 3. יוסף, יליד תר"ח. 4.
לאופולד, יליד תר"כ. 5. בתם פאני ילדת
תרכ"ב, נישאה בשנת תרמ"ד לר' מארטון בן
מוריץ קאהן יליד קיש ווארשאני בן 25.
התגוררו בבאקאני ואח"כ בניר באטור. 6. אוה
ילדת תרל"א, נפטרה בטעגלאש בגיל 22 ביום
30 ינואר 893 [י"ג שבט תרנ"ג]. 7.
שאר/שארולטה ילדת תרל"ד, נישאה בשנת
תרנ"ג לר' אברהם בן מענדל פארקאש וצילי
לבית קרויס, נולד ומתגורר באירבע בן 25.
התגוררו בטעגלאש ושם נפטרה ביום 30 ינואר

901 [י' שבט תרס"א]. 8. גיזלה ילדת תרל"ו, נפטרה בטעגלאש בגיל 18 ביום 7
ספטמבר 894 [ו' אלול תרנ"ד].

ב. בתו ראזאליא אשת ר' **יוזעף קאהן** יליד אונגא [onga מחוז אבאוי טורנא] בן
הרמן קאהן ומילי שווארצענטאל משם. נפטרה בטעגלאש ביום 4 יוני 884 [י"א סיון
תרמ"ד] בגיל 41. בעלה נפטר בטעגלאש בגיל 67 ביום 15 אוגוסט 904 [ד' אלול
תרס"ד], פטירתו דווחה ע"י פערענץ קאהן מדערעטשקע [כנראה בנו]. (זוגתו השניה
צילי בת דוד בלייער ורגינה פאפפער נפטרה בטעגלאש בגיל 68 ביום 31 ינואר 908 בשעה 6
אחה"צ [לכאורה כ"ט שבט תרס"ח]. כנראה שהיא צילי בלייער שהיתה מקודם אשת שימון
ברענער מנאנאש הנזכר לעיל, שכן המדווח על פטירתה הוא חתנו יאקאב דייטש הנ"ל).
צאצאיהם: 1. בתם מילי ילדת תרכ"ג, נישאה בשנת תרמ"ב בטעגלאש לר' [יוסף
חיים] יודא לעווי בן 24 יליד פולפוש ומתגורר בסאטמאר. אביו אברהם לעווי
מטאהש. נפטרה בצעירותה בת 30 בטעגלאש ביום 10 אפריל 893 [כ"ד ניסן תרנ"ג],
וברישום הפטירה כתוב שהיא גרה בבוסערמין. 2. הרמן, יליד תרכ"ו. נשא בשנת
תר"י בבוסערמין את זו' לאה שהיתה אז בת 17, בת ר' אברהם יוסף [אלבערט, ב"ר
צבי] רובינשטיין רה"ק דבוסערמין [נפטר שם ביום י"ג שבט תרפ"ט] מזוגתו
הראשונה קאטי לבית שטולברגר. 3. אראנקה גיזלה, ילדת תר"ל. נישאה בשנת
תרנ"א בטעגלאש לר' שאמואל וויינשטיין בן 29 יליד ומתגורר בפישקאלט, בן
מארטון וויינשטיין וקאטי ווייס. 4. בנם פייבל יליד תרל"ט.

*

בטעגלאש גר ר' יצחק [ישראל] ווייס יליד אוקורטוי [מחוז סאטמאר] או טשעגעני דאמאש ושם אביו יוסף [יוסף שמואל?] ווייס. נפטר בטעגלאש בן ע"ד שנה ביום כ"ד כסליו תרפ"ד. והנה זוגתו סאלי שנפטרה בטעגלאש בת ס"ה שנה ביום 12 דצמבר 920 בשעה 5 אחה"צ [א' או ב' טבת תרפ"א], נולדה בטעגלאש להוריה מארטון וינקלר ושרה רוזנפלד, א"כ יתכן שהיא ג"כ נכדת ר' שמואל רוזנפלד.

מצאצאיהם: 1. בתם רוזה ילידת תרל"ג, נישאה בשנת תרנ"ד בטעגלאש לר' ליב [לעבין] פרענקל יליד סאניסלא וגר באושוואר, בן 24, בן יצחק פרענקל וצערל? לבית קאפפעל. 2. בתם גיזלה ילידת תרנ"ו, נישאה בטעגלאש בשנת תרפ"ב לר' אהרון פרענקל יליד תרס"א, גר באושוואר, בן המנוח יצחק פרענקל וזו' פעפי ווייס. כנראה שהוא אחיו מאב של ר' ליב פרענקל הנ"ל.

כפי המובא לעיל, בזיווגו הראשון היה ר' שמואל רוזנפלד חתן אצל משפחת זיכערמאן, וכמו"כ אשת חותנו השני ר' שלמה זלמן גרינוואלד אף היא לבית זיכערמאן. לפי"ז יתכן מאוד שבזיווגו השני הוא נשא את בת גיסו [חתן חותנו] מזיוו"ר.

כפי שהובא בעלי זכרון שם, היה ר' שמואל רוזנפלד גיסו של הגבור המפורסם ר' יוסף טעגלאשער ע"י נשותיהם שהיו אחיות, ובצדק שיער שם שהוא היה גיסו מזיוו"ר. אמנם מצאתי את רישום הפטירה של בנו של ר' יוסף, ה"ה ר' מרדכי גרינבוים שנפטר בנאנאש בן פ' שנה ביום ב' דסוכות תר"ע, ושם כתוב שאמו היא גיזלה [גאלדא] לבית גוטמאן, ולפי זה אינני יודע כיצד הם היו גיסים, שהרי אשת ר' שמואל הראשונה היתה ממשפחת זיכרמן. אמנם יצוין שבסביבות שנת תר"מ נולדו לר' מאיר רוזנפלד וגיסו ר' ישראל זאב פאנעט ולכאורה גם לר' שלמה זלמן רוזנפלד בנות שנקראו בשם היהודי גאלדא ובשם הלועזי גיזלה, כמו אשת ר' יוסף טעגלאשער, כך שיתכן שנקראו על שמה.

מצוות העובדים במערכת 'זכרון אבותינו' שע"י מוסד 'אבותינו' להצלת קברי ישראל באירופה קיבלתי צילום מצבת ר' מרדכי הנ"ל בנאנאש,

וכה נחרת עליה :

ציון לקבר / האדם הגדול גבור החיל חכם חרשים / בתורה ועבודה וג"ח מופלא באנשים / שתדלן ומנהיג מבעלי אסופות אנשי צורה / ראש המדברים נשוא פנים ארי שבחבורה / מגדולי החשובים בהיכלי קדושים וצדיקים / ישיש נכבד בשמו הנודע למרחקים / הרב החרף ובקי בשסו"פ ערוכים / סופר מהיר יתיצב לפני מלכים / ראש ומנהיג קהלתינו / כמו"ה **מרדכי גרינבוים** בן / הגבור הנורא המפורסם קצין ושוע י"א / מו"ה יוסף טעגלאשער / נבש"ט יום ב' לחג הסכות / **עתרת** שלום ואמת לפ"ק / תנצב"ה.

גדולי ישראל שדרו בטעגלאש

בטעגלאש התגוררו במשך השנים כמה רבנים חשובים. הרה"ק רבי **משולם פייש לאווי** מטאהש התגורר שם בשנים קדמוניות לפני שהתפרסם. הוא הובא לטעגלאש עי"ר שמואל רוזנפלד הנ"ל כדי לשמש כמלמד.

בתקופה מאוחרת יותר התגורר שם רבי **אהרן ישעיה פיש** זצ"ל מח"ס 'פרח מטה אהרן' שהיה אח"כ אב"ד האדאס, ושם נולדה בתו רחל פראדל בשנת תרמ"ח.

כן התגורר שם הג"ר **שלמה ליב ויינברגר** שהיה אח"כ אב"ד ניר באגאט. בטעגלאש שימש בתפקיד שו"ב ומו"ץ ושם נולדו ילדיו: רוזה ילדת תרמ"ה, שאמואל יליד תרמ"ח, שאלי ילדת תר"נ, דרייזל ילדת תרנ"א. לפי המאטריקל הוא יליד סוואליווא וזו' טויבא לבית טורקעלטויב [בת רבי אברהם יצחק טערקעלטויב ממונקאטש] ילדת בריד או דולהא. שמו מופיע לרוב ברישומי המאטריקל בתור סנדק או מסדר קידושין.

הג"ר **משה כ"ץ גראס** שהיה אח"כ אב"ד ביקוני גר אף הוא בטעגלאש עם זו' רוזאליא לבית שאלאמון [ה"ה זוגתו סערל בת ר' שלמה זאב הכהן מש. פאטאק בן רבי ישעיה 'כהן גדול' מקערעסטיר, נפטרה ביום י"ז אייר תרע"ז בירושלים עיה"ק], והחזיק שם בית מזיגה. בתם רגינה נולדה בטעגלאש בשנת תרל"ט. בתם בירי נישאה בטעגלאש בשנת תרמ"א בגיל 20 לר' מור בן הרמן אייזנברגר יליד ומתגורר בער לאדאני בן 24. כנראה שהיא בירי גראס ילדת ש. פאטאק שנפטרה בטעגלאש בגיל 28 ביום 3 מאי 889 [ב' אייר תרמ"ט]. רבי משה התמנה אח"כ לאב"ד ביקוני, ובסוף ימיו עלה לארה"ק ונפטר שם ביום כ' אדר תרע"ד. ראה אודותיו עוד בס' 'פרי הגן' (ברוקלין תש"נ) ח"א קונטרס 'זכרון יקותיאל יהודה' עמ' ז'.

כל הרבנים הללו עברו אח"כ לכהן במקומות אחרים. בענין זה ראה מה שמסופר בס' 'זכרון נפתלי' עמ' ט', מעשה שהיה עם הרה"ק ר' נפתלי הערצקא מראצפערט.

נראה כי במשך השנים לא כיהן רב רשמי בטעגלאש, חוץ מרבי צבי עהרנפעלד שהיה שו"ב ומו"ץ, ואחריו רבי שלמה יהודה ויינברגר הנ"ל, ששם נרשם במאטריקל

בתור רב ממלא מקום [rabbi helyettes]. רבי צבי עהרנפעלד היה יליד ניר באטור. נפטר בגיל 70 ביום 4 אפריל 885 [י"ט ניסן תרמ"ה] ומנו"כ בטעגלאש. מנוסח מצבתו עלה בידי לפענח רק חלק כדלהלן:

מצבת רבי צבי עהרנפעלד בטעגלאש (הקדמי)

פ"נ / הרב מה"ר צבי במ"ה זאב
ז"ל / צדיק וחסיד בדרכיו /
בחכמה ובתבונה כל ימיו / ישב
על התורה ועל העבודה / בר
לבב ונקי כפים היה / נ. יבורך
בקהל עדתו / זכה וברה הי'
עבודתו / איש חיל וגבר יקר /
... / ג' דחה"מ פסח תרמ"ה.

בתו מארי נישאה בשנת
תרמ"ה בגיל 19 לר' יוסף בן
מארטון פעטמאן יליד ניר
באטור בן 23. >בנו רבי שלום
עהרנפעלד הי"ד בזענטא, זוגתו
מ' לאה בת הג"ר שלמה ארי'
ליב הכהן מאנדל דיין
בקליינווארדיין <.

בס' 'תולדות אנשי שס'
(מארגיטא תש"ג) עמ' צז
(בחלק 'תפארת שמואל'

תולדות הרה"ק מדאראג) מסופר בזה"ל:

"בימי [של רבי שמואל קאמאדער מדאראג] היה שו"ב אחד ר' צבי בישוב טעגלאש ויהי' שבמשך זמן רב לא נטרף שום בהמה, ולהחסידיים היה זה לפלא וחשדו על חוסר אומנות ויר"ש של השו"ב, ולא דברו מזה בפרהסיא כי באמת היה מפורסם ליר"ש, ונתוועדו בינם לבין עצמם שילכו לדאראג להתייעץ עם מו"ז ז"ל ולשאול חו"ד, בקבלת שלום אמר להם מה עושה השוחט שלכם הוא ירא שמים ויש לו סייעתא דשמיא שמזמינים לו רק בהמות כשרות, וכששמעו זאת רוח"ק דבר מפיו לא שאלו עוד על השו"ב".

מפי השמועה למדנו שר' צבי זה הוא רבי צבי עהרנפעלד הנ"ל.

התודה לש"ב הרב אהרון פרידמן מאשדוד ולהרב אליעזר קאליש על צילומי המצבות מטעגלאש. תודה גם לש"ב הרב יעקב רוזנפלד על עזרתו.

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר

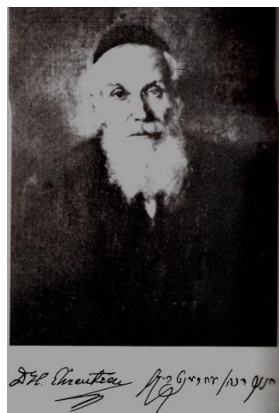
מערכת 'עלי זכרון' בני ברק

לפני תשעים שנה (23)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית בשנת תרפ"ז: Egyenloseg (אחדות, בודאפעסט) (להלן בקיצור: Juedische Presse; (Egy. (ידישע פרעסע, וינה-פרעסבורג) (להלן בקיצור: Der Israelit; (J.P. (דער איזראעליט, מיינץ) (להלן בקיצור: Zsido; (Zs.Uj. (עתון היהודי. 'ידישע צייטונג', בודאפעסט) (להלן בקיצור: (Zs.Uj.

אויפגעהערטו (ראצפערט) - נפטר [בי"ב חשון תרפ"ז] הדיין נאטאן [נתנאל הכהן] פריד. לפני כן פעל במאד. הספידו רבני הסביבה ובראשם הרב הראשי המקומי רוזנברג שאול. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 9)

נייטרא - תיאור ההלווייה של הרב משה כ"ץ. בין המספידים הרב ווייס שאנדור [שלמה] מרעטע [בעל נכדתו], הרב ד"ר [אברהם יצחק] קליין מנירנברג בשם תלמידיו, והרב טרוצר [אברהם יהודה ליב] מנעדעד בשם רבני הסביבה. לפני הקבורה הספידו ר' קליין אמשל בשם הח"ק וכן חתנו קליין [מנחם מנדל] מנירעג'האזא. הרב [אברהם] אהרן כ"ץ ראב"ד נייטרא נבחר ליורשו של אביו. (Isr. ג' שבט תרפ"ז עמ' 6; שם י' שבט עמ' 3-4; Egy. כ"ז טבת תרפ"ז עמ' 15; J.P. ד' שבט תרפ"ז עמ' 2-3 [הספד של הרב יוסף אדלר משוסבורג על הרב משה כ"ץ])

מינכן - הרב ד"ר עהרענטרוי הרמן [חנוך הכהן] רבה של הקהילה החרדית 'אהל יעקב' במשך כ-40 שנה נפטר בגיל 73 [ביום כ"ח טבת תרפ"ז] ונקבר בר"ח שבט. יליד אויבן ישן ולמד בצעירותו אצל הרב מרדכי [עמרם] הירש שם (שלאחר מכן היה רב בהמבורג ובפראג ושם נהיה גם חותנו). את לימודיו בישיבה התחיל בנאג'שוראני אצל הרב [חזקיה] פייבל פלאוט ונהפך לתלמידו חביבו. מכאן הוא המשיך בגיל 18 לפרשבורג ולמד אצל הכתב סופר ולאחר פטירתו אצל בנו השבט סופר. מכאן הוא הגיע לגרמניה, קודם למאינץ ואח"כ דרך פראג למינכן. מובא רשימת המספידים בהלווייה כולל הרב הראשי הכללי (Isr. ג' שבט תרפ"ז עמ' 1, 6 (עם תמונתו); Zs.U. י"א שבט תרפ"ז עמ' 11; שם י"ח שבט עמ' 9; J.P. י"א שבט תרפ"ז עמ' 5; Egy. ה' שבט תרפ"ז עמ' 15; שם י"ט שבט תרפ"ז)

טעפליץ - בימים כ"א-כ"ג טבת תרפ"ז נערכה הועידה הארצית של הקהלות האורתודוכסיות של סלובקיה בטעפליץ. הגיעו 170 נציגים (רבנים ובעלי בתים) מכל

רחבי המדינה (פרט לאיזור קרפטור-רוס). זקן הרבנים הרב הראשי [יוסף מאיר] טיגרמן (נובי זאמקי) פתח את המושב הראשון והקריא את תקנות הועידה. נבחרה ועדה של רבנים שהיוו את ההנהלה הרוחנית של הועידה. הרב טיגרמן הזכיר את שני הרבנים שנפטרו לאחרונה: משה כ"ץ מנייטרה ויצחק [אייזיק] פרידריך מהומנע. בישיבת הפתיחה השתתפו גם נציגי השלטון וגם הם זכו לברכות וכן ברכו את נשיא המדינה. לאחר מכן ניגש לדוכן הנאומים הרב הראשי [בפישטיאן, קלמן] וועבער נשיא הלשכה הארצית ונאם במשך שעות אחדות, בהן הוא סיכם את פעילות הלשכה בשנים האחרונות והציע גם את התכניות לעתיד. הוא הדגיש שיש צורך לשמור על האחדות שעדיין לצערו לא מתקיימת (ברמזו על הפילוגים במזרח המדינה). הוא גם הצהיר שיש למנוע כל התפרצות מחלוקת בתוככי הקהילה (כאן הוא הדגיש את מעשי החתירה של הציונים). למחרת ניגשו לבחירות הן של הנשיא והן לנציגי הלשכה. לנשיא נבחר פה אחד שוב הרב וועבער ולסגנו - אחרי שהרב [שמעון] הירשער התפטר מסיבות רפואיות - האדון ד[וד] ה[רש] עהרנפלד משוראני. וכן נערכו הבחירות לוועדת הרבנים והבעלי-בתיים של הלשכה הארצית, כאשר בס"ה נבחרו 25 רבנים ו-40 בעלי-בתיים (רשימה שמית של כולם). בכך נעלה האסיפה הארצית השלישית של האורטודוכסיה. (J.P. ד' שבט תרפ"ז עמ' 7-10; Zs.Uj. ; י"א שבט תרפ"ז עמ' 2; Egy. ; י"ב שבט תרפ"ז עמ' 15)

ועדת הרבנים שנבחרו: הרב עקיבא שרייבר (בראטיסלבה); הרב [יחיאל] [נתן] הלבפשטס (בארדיבו); הרב [ישראל] רייך (באטורקעז); הרב יהושע בוקסבוים (גאלאנטא); הרב בנימין זיידל (גאלאנטא); הרב [יוסף יונה צבי הלוי] הורוביץ (אונסדארף); הרב שמעון לבוביץ (יוקא); הרב שאלאמון [שאול] בראך (קושיצע); הרב [שמחה נתן] גרינבורג (קעזמארק); הרב ישראל [מנחם] ברוין (ליפיאני); הרב שמעון עהרנפלד (מיכאלווצע); הרב שמעון הירשער (מודרא); הרב משה טננבוים (מולדובה-מילדוי); הרב יוסף [מאיר] טיגרמן (נאווע-זאמקי); הרב [אברהם] אהרן כ"ץ (נייטרה); הרב [אברהם] שלום הלבפשטס (סטראפקוב); הרב לאופולד [אשר לעמיל הלוי] שפיצר (ספיסקא-פודהרדי); הרב [מרדכי] שטרסר (שאלא נ' ו'); הרב מ[שה] ש[מואל] הרצוג (סטופאווא); הרב [מאיר ליב] פרייא (שוראני); הרב מנדל טננבוים (טארנא); הרב ש[מואל] ד[וד] אונגר (טראנווא-טירנא); הרב א[ברהם] אלעזר [וייס (טאפאלצ'אני)]; הרב יוסף אבליס (ולקי-שרלוהי - שאלא); הרב שמואל [בנימין] רייך (וערבווע). (J.P. ד' שבט תרפ"ז עמ' 10)

מספר קהילות בסלובקיה נוסדו או הצטרפו לקהילות החרדיות. בהרצאת הסיכום של נשיא הלשכה הרב וועבער הוא הזכיר את לושונץ, וואגאויהעלי (עיר-חדש), לוצ'ע ובעסטערצעבאניא. לעומת זה נוצרו בעיות ללשכה בקארפאטורוס כי הקהילות החרדיות שם לא רצו להצטרף ללשכה המרכזית, והשלטונות גם לא הכריחו אותם ולכן כל אחת עומדת ברשות עצמה. (Zs.Uj. ; י"ח שבט תרפ"ז עמ' 4)

בע"ה.

מעוסק לכבנו נובעוֹת ברכתו ברכת מו"ט לחברנו המוֹשֵׁם
במעלות. איש חמדות, חורה וי"ש אצלו צמודות, ה' החתן

יִישָׁא פֿריעדמאן

עם בת הגה"צ המפורסם מוהר שאול בראך שלי"מ"א

אברקיק קאשווא יעא.
יהי חלקך מאושר ומבורך, חורה וגדולה יחאחדו על
שלחנה.

ה ו אהדוה דודים בכעויליוש.

סעליש - ברכת מזל טוב [לחנני יו"ט]
ליפא פרידמן [מסעליש] לרגל אירוסיו עם
[שרה] בת הרב שאול בראך אב"ד קאשוי,
מהתאחדות חרדים בסעליש. (J.P. ד'
שבט תרפ"ז עמ' 11)

פישטאני - ב"ר"ח נערכה סעודה חגיגית רבת משתתפים לכבוד הרב הראשי [קק] הלשכה הארצית של האורטודוכסיה בסל חברה סיום על מסכת סוטה. לאחר נא באריכות על המטרות הרבות העומדות בקהילתו. אחריו אמרו דברי תורה הרב טי ווייס. (J.P. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 6)

בּוֹדָאפּעסַט - דייווח על
בחירת הרב [יעקב] קופל
רייך כנציג הקהילה
האורטודוכסית לבית
העליון הע"י הועדה
הבוחרת של הלשכה
הארצית. בהתאם
לחוק בחרו בשלושה
רבנים-מועמדים
כאשר גם הרב
שטראסער שאלומון
[שלמה צבי]
מדעברעצין והרב
רוזנבאום משה
[חיים] מקליינווארדיין
נבחרו אך זכו רק
במיעוט קולות.
נאומי ברכה מאת
נשיא הלשכה המרכזית
פרנקל אדולף
[אברהם] וסגנו
הרטשטיין ליוש
[חיים] אלתער].
בועדת הבחירות
היו חברים הרבנים
זילברשטיין יהושע
[ישעי'] מוואך, זוסמן
ויקטור [פישל]
מפעסט, כ"ץ ארמיו
[יעקב צבי]

Budapest, 1927. jannär 7.
5687. Seval 4.

40 fillér.

III. évfolyam, 1. szám.

יִידִישֶׁע צײַטונג

ZSIDÓ ÚJSÁG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VII, SIP UCCA 10.
TELEFON: József 125-90

ALAPITOTTA:

GROSZBERG LIPÓT זצ"ל

231

ELŐFIZETÉSI DÍJ: 1 ÉVRE P 20.—
1/2 — 10.—

Restecheenkant 6.87m : 50.791

Postachequedonno-izam: 50.191.

REICH KOPPEL főrabbi
az ortodox zsidóság felsőházi képviselője

1927 január 6-án délután 5 óra-
kor a magyarországi zsidóság törté-
netében jelentős esemény ját-
szódott le. Amiért az elődök oly
szent buzgalommal küzdöttek: az
orthodox szervezetek külön-
állása a valóságos lett a fesházai
választásban. Oly férfiúra esett
a választás, aki ott állott már az ortho-
dox szervezet bölcsőjénél:
Reich Koppel főrabbi.

Csütörtök délelőtt tíz órakor zsfalósi lett meg a budapesti orthodox hitközség díszterme a magyarországi orthodox hitközségek rabbi és világi küldötteivel, akik teljes számban jelentek meg, hogy az orthodoxia felőházi képviseletét megválasszák. A vonatkozó rendelet értelmében a központi bizottság egy nappal előbb, szerdán ejtette meg a jelölő gyűlését és ekkor Reich Koppel kir. tanácsos budapesti, Strasser Salamon debreceni és Rosenbaum Mózes kisvárdai főrabbiakat jelölte egyhangulag erre a méltóságra.

Az egyhangú választást a előírt rendeltetési eljárás, a debreceni és kisvárdai főbírók – bár maguk is a budapesti ortodox hitközség nagykentelvényi és papjának felhatalmazottak – való választást jóváhagyották és propagálták – nem mondhattak le Reich Koppel főbíró egyhangú megválasztása érdekében. A választási gyűlés Frankl Adolf, az orth. közp. iroda elnöke nyitotta meg a következő beszéddel:

Főtisztelendő Főrabbi Urak!
Igen tisztelt Elektor Urak!

Van szerencsém Önöket mély
tisztelettel és testvéri szeretet-
tel üdvözölni és pedig a régi
szózatál: שלום עליכם és
ברוכים הבאים

lön képviselgethez jutottunk és ezáltal autonómiánk léte és különállásunk ténye újból és véglegesen mindenkorra biztosítva lett. Hála a Mindenhatónak, aki nekünk megengedte, hogy

Es most mélyen tisztelt rabbi- és világi elektor urak, legyen szabad annak a meggyőződésnek kifejezést adni, hogy a választás nagy jelentőségét teljesen átértik és átírják és azt mély megmondással és lelkiismeretességgel fogják megtenni és befeczejni, úgyhogy ezen történelmi eseményre mindig jogos megelégedés- és lelki megnyugzással emlékezhetünk vissza. Teljes siker kívánva hozzáteszem, hogy

Ezután Hartstein Lajos írodai alelnök szólalt fel. Mindenkefelett állónak és a legfontosabbnak azt tartja, hogy a magyar orthodox zsidóság ebben a kérdésben is azt az egységet és egyöntetűséget mutassa, amelyet a világ az orthodox zsidóságtól megszokott és amelynek nagy erejét és igaz megbecsülését kö-

Egyhangulag vette ezután tudomásul a választógyűlés az alelnök azon fontos bejelentését, hogy a

(Folytatás az 5. oldalon)

REICH KOPPEL förabbi 472

Az alkalom, amelyből ezen összefüggésről írtam, az ünnepélyes és magasztos, oly bővebb ismertetésre és magyarázatra nem szorult. Mely lélek meghatottsággal érezni kiül-lyén az kiváló jelentőségét és fenségét tartalmazó A magas kormány bölcs felátástól vezérelve az új felsőház törvényi-ly igazságosan alkotta meg, hogy mi orthodox zsidók kü-

מהידוסובוסלוי, ובעלי-הבתים סופר ינו מפוטנאק שיף אודון (שופרון) ובלומנפלד אדולף (אויהעלל). ס"ה נגשו לבחירות 162 בוחרים מתוכם 127 בחרו ברב רייך, 28 ברב רוזנבאום ו-4 ברב שטראסר ו-2 נפסלו. משלחת ובראשה הנשיא התייצבו לפני הרב קופל ומסרו לו את המינוי מטעם הקהילה וברכו אותו והרב הודה להם בלב חם. - בנוגע לבחירות פורסם מכתב בלה"ק מהרב וינקלר [מרדכי ליב] ממאד המצדד בבחירת הרב רוזנבאום הנ"ל, ולאחר שהיו שהכחישו זאת וציטטו מברק מהרב וינקלר שהמכתב מזויף, פירסם שוורץ זיגמונד [פנחס זעליג] מקליינווארדיין שתח"י נמצא המכתב המקורי עם חתימת ידו של הרב וינקלר שמצדד בהרב רוזנבאום. - הקהילה הניאולוגית בחרה ברב לאו עמנואל [אברהם חיים] מסעגדין כנציגה לבית העליון. (Zs.Uj. ד' שבט תרפ"ז עמ' 1, 5, 9; שם י"א שבט תרפ"ז עמ' 9; J.P. י"א שבט תרפ"ז עמ' 3-5; וכן ב-Isr. י" שבט תרפ"ז עמ' 5; Egy. ה' שבט תרפ"ז עמ' 1, 3)

במוש"ק פ' בשלח ערכה הקהילה מסיבת מלווה דמלכה ל-200 מוזמנים ובה קבלו את הרב ואיחלו לו הצלחה בתפקיד הזה. הוא השיב למברכים כדלהלן: "מורי ורבותי! אם אבדוק את ענין השתתפות נציגי היהדות בבית העליון של הפרלמנט בהתאם לדברי ימי עמינו, אינני רואה בזה משהו יוצא מן הכלל. בסופו של דבר אנו היהודים שיחקנו כבר בתפקידים רמי מעלה בחיי ממלכות גדולות למשל גם ברומי וגם בספרד. אבל רואה אני את השמחה הרבה ואת החגיגות שנערכות ואת הסימנים הרבים של הערכה מסביבי על אודות הבחירה הזאת. כמו כן נוכח אני לדעת ששותפים בכך לא רק החוגים שלנו, אלא גם אלה שקצת יותר רחוקים מאתנו, וכולם מקיפים אותי בהתלהבות איתנה. סימן הוא בעיני שהבחירה הזאת יש לה חשיבות היסטורית יוצאת מגדר הרגיל בקרב יהדות הונגריה. - יכולים אנו לומר - בהקשר לזה - מה שדוד המלך ע"ה אמר: 'שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב'. אם בתקופה הליברלית של המאה שעברה היה קורה הדבר הזה היינו רואים בכך דבר שמובן מאליו, שאכן התגשמה האמנציפציה ושיויון הזכויות כלפי היהודים. אבל כעת, כאשר בשנים האחרונות לוקחים מאתנו את הזכויות ושוללים מאתנו את ההישגים אותם קבלנו בצדק, ואם עכשיו העניקו לנו בחזרה זכות אחת מני רבות, אזי יכולים אנו לשמוח בצדק על כך אע"פ שרק 'מוצא שלל רב' אחד זכינו לקבל בחזרה מתוך הרבים אותם הפסדנו". - חלק מהמברכים גם הגיעו לביתו של הרב שקיבלם ובירכם והם איחלו לו עד מאה-ועשרים. (Egy. י"ט שבט תרפ"ט עמ' 2; Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 2-3)

בהזדמנות זו של התכנסות הבוחרים לנציגות בבית העליון, החליטה נשיאות חברת 'מחזיקי הדת' לערוך בחירות להנהלה באולם הש"ס חברה. המנהל הרב ויקטור [פישל] זוסמן מסר דו"ח על פעילות החברה. אחריו דיברו נציגי קהילות וכן

הרבנים [יוסף אשר] פולק מווערפעלעט ויונתן שטייף מפעסט. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמוד 3)

דיווח מאת קוריין דז'ו [דוד] על נסיבות ויתורו של הרב קופל רייך להיות - כזקן הבית - הנשיא הזמני של מושב הפתיחה של הבית העליון. הוא עשה את זה בשליחות הרב אל נשיא הבית העליון הבארון וולאסיך. הלה סיפר שהכיר את הרב עוד הרבה לפני כן, ומסר לו דרישת שלום. תוך כדי כך הוא מוסר אמירה ששמע מאת הקיסר פראנץ יוזף אודות יחסו ליהודים החרדים: Die orthodoxen Juden sind mir sehr sympatisch weil sie ehrlich religioes sind ! [=אני מעריך מאד את היהודים האורתודוקסים מפני שהם ישרים באמונתם]. (Egy. כ"ו שבט תרפ"ז עמ' 2)

הרבי מוויזניץ [רבי ישראל הגר] שמאז המלחמה גר בגרוסווארדיין הגיע לכאן לביקור ע"פ בקשת חסידיו. הוא ערך גם ביקור בבית חולים והבראה וארושמאיוור של הקהילה, והביע את שביעות רצונו מכל מה שראה. בנו הרב [חיים] מאיר האגר רבה של וילאחאבצה דרש ביום א' ו' שבט בחברת יתפארת בחורים. (Zs.Uj. ד' שבט תרפ"ז עמ' 9; שם י"א שבט תרפ"ז עמ' 9, 10; J.P. י"א שבט תרפ"ז עמ' 5; Egy. י"ב שבט תרפ"ז עמ' 14)

הרב הרשקוביץ' ד. איללעש [דוד אלי'] רבה של פעטשענטלורין נשא דרשה בשבת שעברה בבית הכנסת ברח' צ'אקי במסגרת הסעודה השלישית. (Zs.Uj. ד' שבט תרפ"ז עמ' 10)

ב-ב' שבט נערכה ישיבת הלשכה המרכזית. השתתפו בה מלבד הנשיא וסגנו גם הרבנים רייך קופל בודאפעשט, זילברשטיין יהושע [ישעיה] וואך, שטראסר שאלאמון [שלמה צבי] דעברעצין, רוזנבאום [משה] ח'יים] קליינווארדיין, גרינפלד שמעון בודסענטמיהאי, וכן בעלי-בתים מפעשט ומרחבי המדינה. נבחר כיועץ משפטי העו"ד ריינר אימרע [יצחק אייזיק], וכן כרב מ"מ הרב בנדיקט [מרדכי מאיר] מסומבאטהעלי. (Zs.Uj. ד' שבט תרפ"ז עמ' 12; Egy. ה' שבט תרפ"ז עמ' 9) ביום שני התקיים הברית של בנו בכורו של אובודאי פרוידגר פיליפ [פנחס דוד] בן נשיא הקהילה וחתן הרב עקיבא שרייבר הרב הראשי של פרשבורג. הרך הנוולד נקרא משה על שם סבו משה פרוידגר שהיה נשיא הקהילה. בסעודה השתתפו בין השאר הרבנים [פישל] זוסמאן, [יונתן] שטייף, [ישראל] ועלץ [יאקב] גרוס. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 9)

נ"ירמאד - בכ"א טבת לרגל יום היאהרצייט של הרב הראשי בראך שמואל נערך סיום. חתנו הרב הראשי יונגרייז יעקב [יוסף הלוי] יסד כאן חברה ש"ס לקראת היאהרצייט. בעת הסעודה הוא גם דרש בפני ציבור של 100 איש. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 10)

ברלין - פרידמן מור החזן מנירעג'האזא שהתפלל לאחרונה בפרשבורג בבית הכנסת הגדול, נתמנה להיות החזן הראשי של קהל 'עדת ישראל' החרדי בברלין. (Zs.Uj. ד' שבט תרפ"ז עמ' 9)

מאד - בבית הכנסת המכונה זאלצר נערכה בשבת שעברה חגיגת סיום ע"י ה'חברה יראים' ברוב עם. נשאו דרשות זאלצר יענו וכן בוקור אדולף אחד מחניכי הישיבה המקומית. (Zs.Uj. ד' שבט תרפ"ז עמ' 10; Egy. ה' שבט תרפ"ז עמ' 16)

טאפולצ'ני - בחירות להנהלת צעירי אגו"י במוש"ק פ' ויחי. הביעו את התודה לרבנית שלזינגר על שמעמידה אולם לאירגון לאורך שנים. (J.P. ד' שבט תרפ"ז עמ' 10)

טינע - בשבת האחרונה לאחר דרשת נסיון של הרב הצעיר גוטענפלדן אברהם, הוא נבחר בהסכמת הכל כרבה של הקהילה. (Egy. ה' שבט תרפ"ז עמ' 14)

בעקעשצ'אבא - ב-כ"ח טבת נפטרה בגיל 87 לוטי [חיה לאה] זאבל אלמנת הרב [מרדכי פונפדר בזיווגה הראשון, ובזיווגה השני אשת ר' ישעי' יחיאל זאבל], שהיתה בת הרב"ד של ניקולשבורג שמואל צילץ. הובאה לקבורה בבית העלמין החדש ביום א'. הספידו הרב הראשי בן ציון בלום מסארבאש וכן הרב אפרים רוזנפעלד חתן רבה של מאקעווע [רבי משה פורהאנד]. היא היתה מאד מוכרת בפרשבורג על החסדים הרבים שעשתה במשך השנים שגרה שם. בשנותיה האחרונות היתה בב' טשאבא. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 9; J.P. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 7, בהרחבה ע"י לודוויג גרינספלד מפרשבורג-ב' טשאבא)

מקום הרב התפנה, כי הרב הראשי [עקיבא הכהן קליין] עבר לכהן באייזנשטאט. הקהלה פועלת למינוי רב חדש בזמן הקרוב. (Zs.Uj. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 10)

נירעג'האזא - לאחר ייסורים גדולים נפטר [בא' שבט תרפ"ז] בגיל 67 הרב יוסף לייפר בנו של הרבי מרדכי נדברנר. היה במשך 5 שנים יועצו של אביו ורבים היו חסידיו. הלווייתו החלה בצהריים, הטבילו את גופתו במקווה שהוכנה במיוחד למטרה זו. הכניסו את הנפטר לבית הכנסת ושם עשו עמו הקפות. הרב וידר שאלומון [שלום] נפרד ממנו, ואחריו הספידו הרב פרידמן וילמוש [שמואל בנימין]. מיטתו נלקחה על הכתפיים עד לבית העלמין. (Egy. כ"ו שבט תרפ"ז עמ' 19)

מישקולץ - הישיבה ערכה מסיבה חגיגית בכ"ח טבת לרגל סיום משניות סדר נשים. הבחורים סיימו את המסכתות, ובעת הסעודה דרש אחד מהם אדלשטיין מיקשה מבדאפעסט במגידות. הרב הראשי שמואל אוסטרליץ האריך בנאומו על התפתחות הישיבה שמתבטאת גם בזה שיתופס הישיבה' קליין קארולי [אולי: יקותיאל] התמנה למשגיח רוחני. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 10; Egy. ה' שבט תרפ"ז עמ'

אדא - חברת ת"ת ערכה מבחן פומבי בהצלחה, בהנהגת הרב הראשי הופמן איזידור (אברהם דוד) ופרנסי הקהילה ומורי הת"ת. (Egy. ה' שבט תרפ"ז עמ' 14)

שוראני - הוקמה קרן לעידוד התמדה בתורה לבחורי הישיבות. הממונה על הקרן הרב הראשי מאיר [ליב] פרייא. [מצ"ב המודעה מטעם 'גבאי ומנהלי ישיבת ק"ק שוראן' ישעי' פרייא ודוד דוב הערמן, עם אישורו של הרב פרייא]. (J.P. י"א שבט תרפ"ז עמ' 18; Zs.Uj. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 6)

Rabbinatsschule, Velke Surany

ישיבת ס' שוראן

בעזרתו.

מודעה רבא לאוריתא

אליהם אישים בחורי חסד חלמדי ישיבות רמדינתנו סלאווקיי נקרא לכשר לכם בשורה טובה שניב את מקבץ אהב תורה ושוחר תנשי' חפץ בעינים שבו תריס הרוחם ל"י סך 10,000 Kc לטובת לימוד תורה לחלקם לששה עשר חלמדי ישיבות דמינתו עמי תנאים ופרטים הללו:

(א) לעשרה בחורי חסד בני שבעה עשר שנה ולמעלה הבטאים במס' חולין עד פסח עם משיגותם וללמוד שנה על לשונם ומבנים דברי חכמים וחידוהם על טורין. שני חלמדיים היותר

מופלים ובעינים כמס' י' ויכלו כארא סך 1000 Kc ואחריו יוכלו כארא סך 500 Kc.

ב) לששה חלמדי ישיבות שכבר השגו לשנה עשרים ובטאים בשיעור יידי חלק ראשון

עם נשיא כלל לכל הפסח ט"ז ש"ך וקריס ובמעט כס יכולים למצוא מקום כל דיו וזקן ולפרש ולסדר כל הדעה

והשגות באחר ענין וכל סכרא חידוש שימצא דבריהם. שני בחורים היותר מופלים ובטאים

במקצוע חיל ויכלו כארא סך 1000 Kc ואחריו חלמדיים אחרים חבו כארא סך 500 Kc.

ג) נבא התקן ללימוד ולחנך איך עד חצי תרש אלול שנת תרס"ח הבעל ואז תרי אי"ה הנסין ספק שוראן

במספר ובמרבץ רבנים ובראשם אמיר הנאכד דפקס שליטא.

ד) ראשית הכספה יראת י"ד ורק חלמדי אשר מטיב התנהג איך בדרך ההנהגה ויראת י"ד על פניו ראוי לעמוד למבחן

והנ עתיד עני דמיון הנאונים אשר חסדק כולם.

ה) כל חלמדי שרצה לעמוד למבחן יגלה רצונו במכתב ערך לאמיר הנאכד שליטא, **Oberrabbiner M. Frey, Velke Surany**, לא יאחר סך רח סין תריס הבעל תם יודיע מספר שנתו ומסום ידית הדין ויצרף העתק

למכתב נפשו היורה להגדיל חשקה. והשקף לימוד תורה בחכמה ובכחם להשיגת להבנה נאחא סופרים בעט והרבים סין

הדעה ולמדי וישר כח חילו לאוריתא ויבנה לראות בטם ויבי עוסקים בדין עד בעצמא.

פקס שוראן א' ל"ט עם לו רק ומשפט ושם נטו תרפ"ז לפק.

הראוי לו.

בשם נבאי ומנהלי ישיבת ס' שוראן

ישעי' פרייא, דוד דוב הערמן.

אח פריי אהן בעש' לאשר ולקיים כל תורכים הנל הנאמרים כאמת ובצדק נני יחו' שנידי' וקעני' אחמיי ועשו

במחבתו לחפריב על מנה לימוד תורה סבומים הנעום להגדיל תורה ולהאדירה ויקיים בהם עין חיים הוא למחויקים בה וזממיי

מאשר פקס שוראן א' ל"ט חסד ביד תרפ"ז לפק.

דקי' מאיר ליב פרייא

אבמיק שוראן וחגליל

מאקעווע - פטירתו של נשיא הח"ק פאשקעס לאזאר [אליעזר יואל] בן 39 [על פטירתו ראה 'עלי זכרון' 36 עמ' מא] גרם לצער גדול בקהילה. הרבנות הכריזה שחייבים לקיים את מאמר חז"ל 'אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו'. הם הכריזו על בדיק בית בכל מה שנוגע לחיי הדת הן באופן כללי והן באופן פרטי. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 6)

הקמת המצבה של פאשקעס לאזאר שהיה גם נשיא הש"ס חברה נערכה בהשתתפות ציבור גדול וקרובי הנפטר (שנמנע מהם להשתתף בהלוויה). הרבנים הראשיים סופר [שמעון] [פאקש] ודויטש [משה] [סאבאדקא] הספידוהו תמרורים. (Zs.Uj. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 10)

יוסף [דוב] קליין שותף לעסק 'קליין גאבור' במאקעווע, התארס עם בינט פירי [אסתר בת ר' אברהם גרשון בינט] מנובי-זאמקי. (Zs.Uj. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 11)

גראסוורדיין - פעילות מוגברת בקהילה. לאחר שסיימו את בניית בית הכנסת ובו 600 מקומות ברוב פאר, נפתח בית יתומים גדול עם 34 מיטות וציוד מרווח, וכן אולם עם 200 מקומות. בשבת האחרונה נערך שם בר מצוה ליתום אחד. נוכחו הדיין פנחס צימעטבאום וכן הרב משה נחום בלום בן הגאון עמרם בלום מבערעטאוויפאלו והדיין מקאסוב [פנחס חיים הלוי הורוויץ]. נאמו גם פרנסי הקהילה וראשי המוסד. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 6)

חברת 'מחזיקי תורה' בראשות רב החברה יוסף [הכהן] שוורץ ערכו סיום על מסכתות נזיר וסוטה שנלמדו במסגרת ה-דף היומי לפי תקנת הכנסיה הגדולה של אגודת ישראל. (Zs.Uj. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 9)

פאפא - הבחירות לרב העיר נערכו ביום ראשון ו' שבט תרפ"ז. המועמדים היו הרב גוטליב שמואל רבה של טולצ'בה והרב גרינוואלד יעקב [יחזק'י] רבה של באנפיהניאד. מתוך 397 קולות קיבל הרב גרינוואלד 185, והרב גוטליב 212. כך שהרב השני נבחר, אבל המחנה השני לא קיבל את התוצאות ובדעתו לערער. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 9)

ביהארנאג'באיום - נשיא הקהילה מוליר יוזעף תרס ס"ת לקהילה, ובחגיגת הכנסת הס"ת השתתף כל הקהל. לפני הארון הקודש הפתוח נשא דברים הרב הראשי בריסק פערענץ [נפתלי] בעניני דיומא, וכן בעת הסעודה עם עוד 3 ת"ח. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 10 ; Egy. י"ב שבט תרפ"ז עמ' 17)

סיקסו - נעלי [באבא נוחא] בת הרב הראשי של סיקסו שיק מאנו [מנחם מנדל] התארסה עם יונגרייז לאיוש [ארי' ליב הלוי] שהוסמך לרבנות בשאטוראליאזאויהעלי. במסיבת האירוסין דרשו מלבד החתן גם הרב [צבי] דיק מאויהעלי, רבה הראשי של סענטפערטער [משה חיים גרינפלד], הדיין של אונוד [יצחק חזקי' פייבל דונט], בני הרב שיק: הרב הראשי של נעמעשסאלוק [דוד שיק], אנטל [אשר אנשיל] שיק מקישקונפליהאז, הנריק שיק מפאפא, וכן גיסו יונגרייז יעקב מדעברעצין. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 11)

נאג'לעטא - בנו של השי"ץ מו"ץ של נאג'לעטא אברהם גוטעהרער התארס עם גרוסמן הרמיקה מסערענץ. (Zs.Uj. י"א שבט תרפ"ז עמ' 11)

ו. שארלוהי (שאלא) - בשי"ק פ' בא דרש הרב אברהם יעקב אבעלעס בן הרב הראשי יוסף אבעלעס דרשת פרידה [לרגל נישואיו] בחריפות על שמעתתא לשביעות רצון הקהל הרב. (J.P. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 6)

קושיצע (קאשוי) - ביום ראשון האחרון נערכה ע"י הת"ת המקומית חגיגה רבת משתתפים בה הובלטו פעילויות והישגי הת"ת. החגיגה החלה בבית הכנסת שם

דרש הרב הראשי [שאול] בראך ולאחר מכן בערב בסעודה דרשו תלמידים מכל הכתות. לבסוף דרש הרב [שמואל הלוי] יונגרייז והכריז על מגבית לטובת הת"ת. (J.P. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 6)

פעזניוק (פעזינג) - ביום א' פ' בא נערך סיום על מס' עירובין. בסעודה דרש הרב הראשי יהושע [ליב] שילל בדברי תורה. (J.P. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 7)

שטאמפא - מודעה מהרב המקומי מ[שה] ש[מואל] הרצוג תחת הכותרת 'אזהרה! להסיר מכשול, ובה הוא מודיע שהמאפיה למצות של האדונים אדולף שוורץ ולאופולד העלפער במאלצקא אינם תחת השגחתו. (J.P. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 7)

בודסענטמיהאלי - ב-20 לחודש ערכה הישיבה סיום על מסכת קידושין. לאחר דרשות הרב הראשי גרינפעלד [שמעון] וחתנו רוטנברג לאזאר [שלמה אליעזר הלוי], דרשו גם התלמידים למברגר ארנו [אולי: אהרן] ונאנדור [משה נתן נטע] בני הרב של פולגאר [מנחם מנדל למברגר], ו[דוד] יהודה פולאק בן הרב של שולדוואדקערט [ישעי' פולאק]. (Zs.Uj. כ"ה שבט תרפ"ז עמ' 12)

Theresie Ullmann **Bernat Schulz**
Lackenbach Galanta-Bratislava
Verlobte

ברכת מזל טוב
לידידי האהוב ח'ב החתן המיוסם מוהר
י"ש"כר דוב שול"ץ נ"י
ל א ר ו ש י ו
המ צבי יודא פעטסמאנן.

ב"ה.
הגני מכריסם בברכת ימל טובי את ח'ב החתן המיוסם
ומופלא מיה י"ש"כר דוב שול"ץ נ"י
לארושיו עם ח'ו של הקצין המיוסם החורט מוהר יודא
אולסמאנן נ"י מלאקענאב.
מנהלי הישיבה דסק פרעשבורג.

בע"ה.
חב'ו החברא הריפות ודשיכתנו הרמה פה ס'מ פ'ב מביעם
את ברכתם ברכת מו"ט לחברס ח'ב ח'ב המו"ט בחו"ש החתן
מיה י"ש"כר דוב שול"ץ נ"י
לע' להחקשורתו עם ח'ב הבהמה המו"טלה
ר"ה
ח'ב מיה וודא אולסמאנן ח'י'י מסיק לאקענאב יצ"ו.
אהרן קינסטליכער, מנהל צבי
פרעדמאנן, נכאי החברא.

ברטיסלבה (פרשבורג) - ברכות תלמיד הישיבה בפרשבורג יששכר דוב שולץ מגאלאנטא לאירוסיו עם טערעזיא [ריזל] בת הקצין התורני יהודה אולמן מלקנבך. (J.P. י"ח שבט תרפ"ז עמ' 11)

במקום החזן הראשי מרוקו שעבר לאמסטורדס נתמנה - לאחר מספר נסיונות - בפ' בשלח יוסף קונסטאדט החזן הראשי של השיף-שול בוניה לחזן. (J.P. כ"ה שבט תרפ"ז עמ' 5)

יוקא - אירוסים חיים אהרן דוד גרין מפישטאני עם פייגא ליבוביץ בת הרב הראשי של יוקא [שמעון ליבוביץ]. - ברכות מ"חברת קנין ספרים דק"ק יאקא... הק' יעקב גאנדל ראש החברא, בנו הק' אברהם שלמה לעבאוויטש

גבאי ראשון דחברה, ה' משה דאנאטה גבאי שני דחברה". כן ברכות "בשם התפארת בחורים דק"ק פיעשטאני, הק' טובי מאנהיימער, בצלאל לינק, יוסף וועבער, חיים האפמאנן, צבי האלצער, שמעון שטערך". (J.P. כ"ה שבט תרפ"ז עמ' 5)

מאד - ב"ז בשבט נערך סיום על מסכת בבא מציעא ע"י הש"ס חברה המקומית, הישיש בן ה-84 גוטליב מאיר דרש להנאת הקהל, ואחריו עוד מספר בעלי בתים. (Egy. כ"ו שבט תרפ"ז עמ' 21)

עוללות

לעלה 50 - רבני ראדוואן, האחים לבית מייזליש

במאמר הרב ש"י שפיצער לקט ידיעות מהעתונות בשנת תרפ"ז (עלה 50 עמוד סו), העתיק ידיעה מקהילת איזבוגי-ראדוואן על קבלת הרב הענריק מייזלס לשמש ברבנות לח' ישובים של האיזור ההוא, ותורגם השם הענריק לשם הקודש 'יחזקאל שרגא'.

הנה אמת הדבר שדו"ז הג"ר יחזקאל שרגא מייזליש ז"ל הי' ג"כ אב"ד ראדוואן, אך מה שתורגם בידיעה זו שהשם הענריק הכוונה לדו"ז הנ"ל זה טעות, והנכון הוא שידיעה הנ"ל מתייחס לזקני הגה"צ רבי חיים מייזליש זצ"ל אב"ד סארוואש ומח"ס בנין חיים, ששמו הי' בלע"ז 'הענריק', ודו"ז הג"ר יחזקאל שרגא ז"ל שמו הי' בלע"ז 'איזידאר'.

זקני הגה"צ אב"ד סארוואש זצ"ל כיהן איזה שנים כרב בראדוואן לפני שנתקבל לאב"ד בעיר סארוואש, ורק לאחר שנבחר זקני זצ"ל לרבנות העיר סארוואש, אז נתקבל דו"ז הנ"ל לשמש ברבנות ראדוואן.

השייכות של משפחתנו לעיר ראדוואן, התחיל ע"י שחותנו של זקני ה"ה הרב החסיד הנגיד מוה"ר פנחס אלימלך ווייסמאן ז"ל הי"ד (נכדו של הרבני המופלג רבי יצחק שיף מזבארוב-בעכערוב, אחי זקני הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע), התיישב בראדוואן בערך שנת תרפ"ד, והי' לו שם מסחר גדול עם עצים מהיערות שבסביבות ראדוואן, וכנראה שע"י השתדלותו נתקבל חתנו הוא זקני לשמש ברבנות הקהילה.

זקני החסיד רבי פנחס אלימלך ווייסמאן ז"ל הנ"ל הי' תושב בראדוואן עד שהובל משם בשנת תש"ב למחנות ההשמדה הי"ד.

זקני מרת חנה ע"ה אשת זקני מוה"ר פנחס אלימלך הנ"ל, היתה בת הרבני מו"ה יושע הכהן סאמעט ז"ל ממאלצוב (בגלילות בארדיוב), היא נפטרה בראדוואן ביום כ"ח אב שנת תרצ"ח, ומקום מנוחתה כנראה בראדוואן.

ובעת שביקרתי את העיר ראדוואן מלפני חמש שנים בערך, ראיתי אז את מצב המוזנח של הביה"ח, וכאן המקום להזכיר לשבח את ש"ב הרה"ג רבי משה מייזליש שליט"א אב"ד קהל ראדוואן בלאנדאן ובעמח"ס בנין משה, שעוררתי אותו על מצב הביה"ח הנ"ל, ונטל על שכמו לשלם הוצאות תיקון גדר חדש סביב הביה"ח שנבנה ע"י המוסד הק' 'אבותינו', ועוד ידו נטויה להמשיך בתיקון המצבות, ותקותינו למצוא מצבת זקנתנו מרת חנה ע"ה הנ"ל.

והיות שבמאמר הנ"ל הזכיר את דו"ז הגאון ר' יחזקאל שרגא ז"ל, והוא הלך לעולמו בגיל צעיר מאוד ולא השאיר אחריו זש"ק, ע"כ אמרתי בדין הוא להעלות בכאן קצת שורות לזכרו (רוב הדברים נעתקו מההקדמה לקונטרס זכרון יחזקאל).

דו"ז הג"ר יחזקאל שרגא מייזליש ז"ל, נולד לאביו הוא זקני הגה"ק בעמח"ס בנין דוד זצ"ל הי"ד אב"ד אוהעל, בתחילת שנת תרס"ד, וכבר מעת היותו ילד קטן הי' בעל יסורים קשים, והוצרך לעבור כמה ניתוחים על רגלו, וגם סבל ממחלת הכליות, בכל זאת גם בהיותו מוטל על ערש דוי ביסורים נוראים, מ"מ לבו יהגה בתוה"ק בחכמה בפלפול וסברה, והי' הלוך וגדול ומחדש חידושים נפלאים בחריפות ובקיאות, ועוד בימי בחרותו קיבל הורמנות מגדולי ישראל, והי' בעל הוראה מובהק ביראתו הקודמת לחכמתו.

אמנם לא ארכו לו הימים עלי אדמות, וביום כ"ג חשון שנת תרצ"ב לפ"ק, כשנה אחר חתונתו, נפטר דו"ז הג"ר יחזקאל שרגא ז"ל בלי השאיר אחריו זש"ק. והובא למנוחות בביה"ח החדש בעיר אוהעל סמוך לקבורת זקנתו הרבנית מרת הינדא ע"ה מחברתו של זקנינו הגה"ק רבי משה יוסף טייטלבוים זצ"ל אב"ד אוהעל ובתו של הגה"ק מהר"ד הלברשטאם מקשאנוב זצ"ל.

על מצבתו נחרטו השורות הבאות: פ"נ / ימי שני חיי מעטים ורעים / חולי ומדו סבל בלי חטאים / זרע לא נשאר ממנו לזכר ולאות / קול שפתי בקבר דובבות / אבותיו מעולם קדושים וטהורים / להב נדמה במעשיו הישרים / שרגא בטוהרה עלה השמים / ה"ה הה"ג חו"פ מו"ה / יחזקאל שרגא ז"ל / אבד"ק ראדוואן בעהמ"ס ספר / זכרון יחזקאל בן הרב דפה מ' דוד / דוב מייזליש (שליט"א ז"ל / נכד להגה"ק ישמח משה ודברי חיים ח"צ זי"ע / נפטר כג מרחשון תרצ"ב לפ"ק / ת"צ צ"ב'ה'.

אחר פטירתו ליקט זקני הבנין דוד זצ"ל מחידושי בנו הנפטר, והו"ל בשנת תרצ"ה לפ"ק את הקונטרס 'זכרון יחזקאל' על סוגיות הש"ס מחידושי תורתו, וראה מש"כ זקני בהקדמתו להקונטרס הנ"ל, ומתאר שם את גודל צדקתו ויראתו.

זוגתו של רבי יחזקאל שרגא ז"ל היתה מרת אלטא חי' ע"ה בתו של החסיד ר' משה הכהן ראפפורט בנו חורגו

של הקדושת יו"ט (שהי' נקרא בפ"כ ר' משה די רעבעצין'ס). החסיד ר' שמעון לויפער הי' ג"כ חתן ר' משה הכהן הנ"ל.

אחר פטירת ר' יחזקאל שרגא נישאה מרת אלטא חי' ע"ה להג"ר אלישע הורוויץ מדעעש לאחר שנתאלמן מזוגתו הראשונה. מרת אלטא חי' נהרגה עקד"ה באושוויץ הי"ד, ולא נשאר ממנה ג"כ זש"ק.

יואל יעקב מייזליש - יו"ר מכון ימ"י קדם, ברוקלין

לעלה 28, 50 - ר' יוסף ש"ד גאלדבערגער, הרב מצעהלים

א] בעלה 28 עמ' פג ועמ' פה פיענחו התמונות של תלמידי ישיבת ז"ח הגה"צ רבי משה ניישלאס זצ"ל אבדק"ק סערדהאלי אחר מלחמת עולם השני, ביניהם נזכר ר' יוסף גאלדבערגער הי"ו. הוא הרבני מוה"ר יוסף שמואל דוד גאלדבערגער ע"ה מבארא פארק, נולד בעיר יאקא ביום י"א אייר תרפ"ח, לאביו ר' אהרן עקיבא גאלדבערגער ע"ה הי"ד, בנו של ר' יוסף שמואל גאלדבערגער ע"ה, וחתן דודו הג"ר קלונימוס קלמן גאלדבערגער ז"ל מיאקא בעמח"ס דבר אמת (שניהם אחי זקנתי הצדקנית המפורסמת מרת גיטל מענצער ע"ה מקאניזשא), מגזע רבי יהודא החסיד זצ"ל. תשובה לאביו ר' אהרן עקיבא מרבו הג"ר יהודא גרינוואלד זצ"ל בשו"ת זכרון יהודא סימן י"ז. ר' יוסף ש"ד התגורר בבארא-פארק ונפטר בן תשעים שנה ביום שבי"ק קרח ג' תמוז תשע"ח, ומנו"כ בביה"ח דקהל עדת יראים וויען בלאנג-איילענד. (ר' יוסף שמואל דוד ע"ה הוא המוזכר במאמרי בעלה 45 כעדות על פטירת זקני הג"ר הלל אונסדארפער זצ"ל אבדק"ק לאשאנץ במחנה מילדארף).

ב] למאמר על תולדות הרב מצעהלים בעלה 50, יש להוסיף מה שידוע שמרן מסאטמאר זצוק"ל אמר פעם להרב מצעהלים זצ"ל בחביבות לשנינו היו אותו סנדק ומוהל, דהיינו הקדיו"ט והערוגה"ב זצ"ל.

שמואל צבי שפיטצער - קרית יואל מאנרא

לעלה 49 - השו"ב רבי שמואל צבי [ווייס] מקאליב

בנידון ייחוס א"י רבי שמואל צבי זצ"ל [שו"ב מקאליב] הראשון, אביו של א"י הרה"ח רבי פייביש ממונקאטש זצ"ל שהאריך ש"ב הרב שמואל צבי שפיטצער בעלה 49.

ש"ב הרה"ח מו"ה ישכר דוב ווייס שליט"א מארה"ב, שלח לי [בשנת תשס"ב] העתק מכתב ייחוס שנכתב בשנת תש"ו ע"י הרה"ח הישיש רבי יוסף ווייס זצ"ל מנ"י, ולפנים בכפר סבא, נכד הרב החסיד רבי בן ציון ווייס זצ"ל, אחיו הצעיר של הרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא ז"ע ובה כתב אודות הררש"צ הנ"ל וז"ל: "רבי שמואל צבי היה מחכמי בראד, ונצר משפחתו הי' חוטר מגזע דוד המלך ע"ה". וצוין שם על תיבות הנ"ל: "כך סיפרו בשם האמרי יוסף", ביידיש: אזוי האט מען דערציילט בשם האמרי יוסף זצ"ל.

[רשימה זו של הרה"ח רבי יוסף ווייס ז"ל הנ"ל, מובאת בקונטרס שבחו של אהרן שכתב הרה"ח רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א, אמנם הוא מביא רק ענין זה שרבי שמואל צבי היה מחכמי בראד, ומביא כן גם בשם ה"ר א"ב לונגר נ"י. וכן מביא שם בשם אביו הגאון בעל ברכת אברהם זצ"ל וש"ב הגאון בעל מנחת יצחק זצ"ל שגם הוא נצר מטעי הרב רש"צ הנ"ל, שהיה ברור אצלם שרבי שמואל צבי הראשון

היה יליד גליציה, והוא הגיע להונגריה עקב עבודתו כשו"ב. (אגב בקונטרס הנ"ל נרשמו הרבה פרטים חדשים גם ישנים אודות משפחתינו). ובנוגע ל'מנחת יצחק' שהוזכר למעלה, לא ידוע לנו איך קשר היחס למשפחתינו].

עוד כדאי לציין - מה שנשמט במאמרים הנ"ל - מה שסיפר לי הרה"ח רבי יקותיאל ווייס זצ"ל המשב"ק של כ"ק אדמו"ר מסקולען, שאביו הרה"ח היה מספר כמה סיפורים אודות אבות המשפחה שהיו גבירים בעלי שם במדינה, ושמע שמותם בילדותו.

מאידך כדאי לציין גם התפשטות הצאצאים של ראש המשפחה, שחלק מהם נטועים בארץ הקודש, על ידי הרה"ח רבי אברהם ווייס זצ"ל [אבי הרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא] ובנו רבי מרדכי ווייס זצ"ל, שמקום משכנם בק"ק טבריה, עליהם נמצא חומר רב ואכמ"ל.

יו"ט ליפמאן ראקאו - רב ביהמ"ד היכל התורה, לונדון

לעלה 49 - יחוס רבי עוזיאל מייזעלס מביסטריץ

בנוגע למה שמתחבט בעלה 49 עמ' עד, אודות מה שנכתב על מצבת רבי עוזיאל מייזעלס דיין בביסטריץ "מגזע של המחבר סה"ק מנורה הטהורה", שהרי הוא היה נכד מאחי בעל המנורה טהורה. - שמעתי מאחד מבני המשפחה החשובים, שהיחוס הוא כדלהלן: זקנו היה רבי יצחק אחיו של רבי עוזיאל בעהמח"ס מנורה הטהורה, וגם לרבות היה תלמידו וחתנו, ולכן כתוב על המצבה מגזע כי לא היה נכד בא"ב.

שמואל בנימין סג"ל לעפפלער בעמח"ס זכרון אבות - ברוקלין

לעלה 50 - השו"ב רבי הענדיל מקיטוב

בעלה 50 בעמוד האחרון מובא תמונת מצבת ר' הענדיל שו"ב קיטוב. באתי להעיר שאין שום מקור שזה אכן מצבתו, שהרי חוץ מזה שהיה ידוע לנו מקודם שהיה כהן וזה מובא גם כן על מצבה זו שהנטמן שם היה כהן, אין לנו שום מידע נוסף עליו, בכדי שנוכל להחליט שזה אכן מצבתו. דהיינו שלא היה ידוע לנו ששם אביו ר' שלמה וגם לא היה ידוע יום היארצייט, ממילא אין שום הכרח שזהו אכן מצבתו. ואדרבה, מזה שלא נרשם על המצבה שהנטמן שם היה שו"ב, אפשר אולי לשער שאין זה מצבתו, שהרי התואר שו"ב היה מהתוארים החשובים שהיו רושמים על מצבות, ובפרט בשו"ב מפורסם כמוהו, בוודאי היו רושמים זאת על המצבה.

ובעצם נוסח המצבה יש להעיר מה הכוונה "גוע ב' דר"ח סיוון", הרי לחודש סיון יש רק יום א' ר"ח? ואולי הכוונה ליום ב' לחודש (יום אחר ראש חודש)? ומישהו שיער שאולי הכוונה גוע בד' דהיינו יום ד' לשבוע ר"ח סיוון, שר"ח היה ביום ד' לשבוע, וצ"ע.

כמו"כ שנת הפטירה שנרשם בראש המצבה הוא תמוה מאד, שהרי "ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו" בגימ' 1170, וצ"ע לאיזה שנה הכוונה. וחבל שצבעו המצבה לבן לפני שפוענח הנוסח בדיוק, שיתכן שהיו נקודות על איזה אותיות להדגיש באיזה שנה מדובר, אבל עכשיו כבר אי אפשר להבחין. צירפתי איזה תמונות מהמצבה קודם השיפוץ, ואולי יהיה בין הקוראים מי שיוכל לפענחו. [בנוגע לשנת פטירתו יש לציין שנכדו שנקרא על שמו, ר' חנוך הענדיל שעכטער שו"ב ראדאוויץ, כבר נולד בשנת תרי"א]

וראוי לציין, שבוודאי הסברא לומר שהוא אכן מצבת ר' הענדיל, מאחר שסמוך לו נמצא מצבת בנו ר' אברהם

שמילא מקומו כשו"ב קיטוב [צילומו מובא ג"כ בעלי זכרון שם], וזה ברור שהיה לו בן בשם אברהם, כמובא בספר זכרון אשר. [וכן לא נמצא לע"ע בקיטוב מצבה אחרת בשם 'חנוך' או 'הענדיל' הכהן - הערת הב' ימ"מ וידר].

יש להוסיף, שגם נמצא בקיטוב מצבת בן בנו ר' מאיר שכיהן כשו"ב קיטוב במשך שנים רבות עד לפטירתו בשנת תרצ"ט. כמו כן נמצא לאחרונה שם מצבה שכפה"נ הוא מצבת ר' יצחק חתנו של ר' הענדיל, שכיהן גם כן כשו"ב קיטוב לאחר פטירת חותנו.

וזה נוסח מצבת ר' מאיר שו"ב קיטוב: דא ליגט מאיר שוחט / פנ / איש חמודות בתורה ויראה וחסידות / השו"ב הישיש רבן של בני אומנתו / לגודל אומנתו ובקיאותו בהלכתו / שהי' בקי בכל חדרי תורת ה' צבאות / ויותר בהשבת עירובין ומקואות / שו"ב נכבד ה' ונשוא פנים / ויכול להיות מורה כאחד הרבנים / גם לעת זקנתו לא חס על טרחתו / עצמו הטריח ועל עירובין השגיח / במרום תופיע צדקתו / בגן עדן תהא מנוחתו / ה"ה מו"ה מאיר כמו"ה / אברהם הכהן שו"ב מובהק / דפה נפ' כ"ח אלול תרצ"ט / תנצבה.

לעלה 49 - ר' צבי הרש שטיינער מפרעשבורג

ביעלי זכרון' מס' 49 עמ' נ"ח בלקט עתונות הופיע ידיעה על פטירתו של הרבני הצדיק רבי **צבי שטיינער**. רבי צבי נולד בשנת תר"י לערך לאביו הרבני הצדיק רבי **יהושע** המכונה **זעליג שטיינער** ולאמו הצדקנית מרת **פעסל**.

רבי **יהושע** זעליג נולד בשנת תקפ"א לערך בגאיטיין לאביו הרבני רבי **צבי הרש** ולאמו הצדקנית מרת **חיה** ע"ה. רבי **יהושע** זעליג נפטר ביום י"ט חשון תרס"ח ומנו"כ בביה"ח החדש בפרעשבורג. זוגתו מרת **פעסל** נולדה בשנת תקע"ד לערך לאביה רבי **משה סג"ל בענדין** מפרעשבורג. בזיוו"ר היתה אשת רבי **יוסף קעניג** ז"ל, ובזיוו"ש נישאה לרבי **יהושע** זעליג, ונפטרה ביום כ"ז מנ"א שנת תרנ"א, ומנו"כ שם (ראה עליהם עוד בספר "פנקס המוהל חתם סופר" עמ' קע"ב).

בנם רבי **צבי** נשא את אשתו הצדקנית מרת **שרה** ע"ה בת הגביר רבי **יהודה גאלדבערגער** ואשתו הצדקנית מרת **מרים**.

רבי **צבי** נפטר ביום י"ח חשון שנת תרפ"ז, ומנו"כ שם ליד אביו. וזה נוסח מצבתו: **"צדיק באמונתו יחי!"** / פ"ט / איש חמודות ממנהיגי העדה ידיו רב / לו בחכמה ובדעה יראת ה' לזרעו הורה / בצרכי צבור עסק באמונה / הגביר הנכבד והמפואר / כהר"ר / **צבי הרש שטיינער** / ז"ל / ציון במר תבכי

על במותיך חלל / בו מצאו מנוח מרודים זקן ועולל / יסד ביתו על תורת אלו' ממעל / כל ימיו השתדל בכל עוז להרים קרן קהלתנו / רץ כצבי ויט שכמו לתקן לגדל ולחזק / את בית **משענת הזקנים** ואת **בית מזון** / **לעניים** ואת **בית היתומות** מיום הוסדם עד / עתה יותר משלשים שנה בנעימים רוח המקום / ורוח הבריות נוחה הימנו ויהי איש מצליח / בכל דרכיו השכיל וה' עמו דבורו כאש / לוהט לשונו מפיך מרגליות ועצתו נתקבלה / במקהלות דברי שלום ואמת כתב ליהודים / ועטו עט סופר מהיר... / בן

ע"ז שנה עלתה נשמתו הטהורה למרום בש"ט / ח"י מרחשון ג' לסדר חיי שרה תרפ"ז לפ"ק / ונקבר במחרתו בכבוד גדול פה אצל אביו הצדיק / מו"ה **יהושע** זצ"ל וש"א הצדקת **פעסל** ע"ה / תנצב"ה".

אשתו מרת שרה נפטרה ביום י"ח סיון שנת תרפ"ד, ומנו"כ שם. וזה נוסח מצבתה: "נפלה העטרה ונתמוטט הבית / מתה שרה ונעקר הזית / פה טמונה וספונה אשה גדולה ... / חשובה והגונה זכה וברה מפנינים יקרה / הגבירה המפורסמת / מר' **שרה שטיינער** ע"ה / אשת הגביר הנעלה כ"ה **צבי** נ"י / אשר בה מצא עזר כנגדו לגדל בניהם / על דרכי התורה ותהי המשרה על שכמה / להיות **מנהלת לבית יתומות ולחברת הנשים** / כגפן פוריה המשמח אלקים ואנשים / סכת על ביתך את כליל ופאר הנשים / שכלך הבהיר נודע את אשת לפידות / עם מעשיך הטובים

ומדות נשגבות / יתומות ואלמנות בך מצאו מנוח / עזר ומגן היית לכל הולכי שחוח / ועל טוהר לבך ורב צדקותיך / יעידון ויגידון יוצאי ירכיך / היריעה תקצר מלספר תהלה / אשת חיל היית! ולמה עוד מלה! / ותמת שם שרה בפתע פתאום ביום / עש"ק לס' בהעלותך ח"י סיון תרפ"ד לפ"ק / ובה מצאה אחוזת קבר ביום כ' בו / תנצב"ה / בת הנדיב כ"ה / **יהודה גאלדבערגער** נ"ע / וש"א הצדקת **מרים** ע"ה".

ליד רבי צבי שטיינער קבור בנם **זאב וואלף שטיינער** ז"ל שנפטר ביום ט' חשון תש"ט, וליד אשתו מרת שרה קבורה בתם מרת **מרים** [קורט] ע"ה, נפטרה בת מ' שנה ביום כ"ב סיון שנת תרפ"ט.

עמרם בנימין וידר - בני ברק

כתיבה וחתימה טובה - שנת גאולה וישועה

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

כל הזכויות שמורות

את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il